

ÚJ FORRÁS 2021.5

Sári László: Lin-csi apát pesti rokona (próza) 3
Ismeretlen japán költő: A lilium az lilium az lilium az lilium (vers és kép) 22
Kelényi Béla: Kép-terek/Tér-képek (esszé) 27

Sopotnik Zoltán versei 30
Legény Jácint: Mint ősi cellulóztekercs (vers) 33
Ília Bora: spamgirl (vers) 34
Balla Gergely: Már láttam (vers) 35
Tomaji Attila: Kámor (vers) 36
Sajó László versei 38

Péter János: Kiűzetés a Paradicsomból (próza) 44
Ménés Attila: Ugrás (próza) 47
Szilágyi Zsófia Emma: Éh-szimfónia (próza) 56
Tálos Atanáz: Krízis (próza) 58
Tarsay Zoltán: A befejezhetetlen (próza) 64

Jahoda Sándor: Valami végtelen (Fabó Kinga: *Bebáboz*) 70
Szegedi András Zoltán: Underground mélyrétegek
(Legény Jácint: *Földalatti Oltár*) 72
Kontra Ferenc: A kívülállás regénye
(Nyerges Gábor Ádám: *Mire ez a nap véget ér*) 76
Wehner Tibor: Szerencsés flótás (Kakuk Tamás: *Szerencsés vesztes*) 79

Jordi Doce versei 84
Geoff Dyer: Egykének lenni (próza) 88
Jász Attila: Távozóban (vers) 95

A borítón és a lapzárókon Végh Kata rajzai

E számunk szerzői:

Balla Gergő zenész (Bp.), Doce, Jordi spanyol költő (Madrid), Dyer, Geoff angol író (Cheltenham), Ilia Bora költő (Szeged), Jahoda Sándor kritikus (Bp.), Jász Attila szerkesztő (Gerecse), Kelényi Béla költő, tibetológus (Bp.), Kontra Ferenc író (Újvidék), Legény Jácint költő (Gödöllő), Ménes Attila író (Bp.), Péter János író (Bakonybél), Sajó László költő (Bp.), Sári László író, tibetológus (Gyúró), Sopotnik Zoltán költő (Tatabánya), Szegedi András Zoltán kritikus (Bp.), Szilágyi Mihály fordító (Bp.), Szilágyi Zsófia Emma író (Bp.), Tarcsay Zoltán író (Bp.), Tólos Atanáz író (Bp.), Tomaji Attila költő (Bp.), Wehner Tibor író, művészettörténész (Bp.)

LIN-CSI APÁT PESTI ROKONA

Nyugat és Kelet

*„Lidi nénémnek öccse itt, Batu khán pesti rokona”
(József Attila)*

*„Az emlékek elmúlt alakotok őrzői.
Hamis képet őriznek rólatok, de ti vagytok.”
(Hszing Ji-hszüan)*

A léttelen lét felé

A kétféle tudásból önmagát lassan-lassan építgető pesti fiatalember sokáig hitte, hogy élete a léttelen lét felé tart. Ezt valami olyasminak képzelte, mint amilyen egykor az öntudatlan gyermekévek állapota volt. Mi más lenne a hosszú-hosszú erőfeszítések és küzdelmek jutalma, ha nem a visszakapott aranykor? Olyan naivan és önfeledten hitte ezt, ahogy azok a boldogok hisznek, akik máig úgy tudják, hogy az elveszett Éden visszajár. Csak ki kell érdekelni, rendszeren meg kell dolgozni érte.

Alig múltak el korai éveit, Lin-csi apát pesti rokona máris elhatározta, hogy nem mond le a gyermekévek aranykoráról soha. Ez a világ volt legkedvesebb otthona. Jó volt ide visszatérni, még tiszta, józan, felnőtt fejjel is, kissé elnéző mosollyal idézve fel az emlékeket. Innen nézve kicsit félelmetes, kilátástalan bódulatnak látszott a gyerekkor, milyen jó, hogy ezt a gyerek nem tudja. A gyermeki létnek semmi köze az élet valóságához, de mivel nem tudja, hogy illúzióvilágban él, esze ágában sincs menekülni belőle. Örökre szép emlékei maradnak róla, a felnőttest a legunalmasabb gyerekkor is elringatja, visszavárja.

Még a képzelet ijesztő képei is mulattatják később, szórakoztatják. Hogy féltünk, emlékszel? Kérdezik egymástól a testvérek, és jót nevetnek. A pesti rokon még gyerekkori álmaiban sem látott sötét árnyakat, nem álmodott rémbarlangokról, sikoltva száguldó szellemvasútról. Máig boldogan

idézi föl minden pillanatát. Ez volt az Ég, az azúrkék, felhőtlen léttelen lét, amelyet egész életében, egész lelkével visszavárt.

Mikor is veszítette el? Mikor pillantotta meg váratlanul, máris elérhetetlen messzeségben maga mögött? Amikor elfogadta a tudást. Megint
4 kísért az Éden, amit pontosan úgy veszített el a gyanútlan, boldog kertlakó, ahogy a gyerekkor illan el, amikor magára eszmél az ész. „Ő, az az édes alma, mely után szaladva az ember vágya fölhajt minden ágot” – sóhajt föl fájdalmasan a költő, az átkos tudásvágyat okolva minden nyomorúságunkért. Ő legalább tudja, hogy az eszmélés pillanatával a szabadság elborzasztó története kezdődik el az ember történetében. De nincs menekülés, nincs visszaút az időben. – Értsd meg végre, emberfia, hogy nincs többé rólad gondoskodó természet. Csak hiszed, csak rendületlenül reméled, hogy egyszer mégis ez lesz a jutalmad – súgja az embernek a kígyó, ám az nem hisz neki.

– Reményedet mélységesen titkolnod kell, senki nem tudhat édigígérő vágyadról – súgja neki az Úr. – Nem élhetsz azért, hogy aztán mielőbb elszakadj az élettől. Ilyen törekvést nem tisztelnek az emberek. Birtokába jutottál a tudásnak, s ez már örökre elzár előled minden más utat, minden más irányt. Nincs más választásod, holtodig kell fáradoznod. Ezt kaptad a tudástól. – Akkor hát miféle tudás ez? Mit ér? Meddig terjed? – kérdezi teljes joggal az ember, és keserűen leszegi a fejét.

– Ami a tudás határait illeti – tanította gyakor szerzeteseinek Lin-csi apát a Huo-to folyó partján –, egyfelől végtelenül tágasak, másfelől túlságosan szűkek. Ám épp ott tágasak, ahol szűkebbek lehetnének, és ott szűkek, ahol a végtelenben kellene lenniük. Vagyis, amiről semmit sem érdemes tudni, az a tudás számára könnyen elérhető, amit azonban fontos lenne tudni, elérhetetlen.

Így például elég sokat tudunk már az anyagi világról, de még mindig nem tudunk semmit magunkról. Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy értelmetlen minden igyekezet, mely nem az ember sorsát kutatja. Hogyan éljünk, hogyan boldoguljunk, hogyan haljunk? Hol voltunk az élet előtt, és hol leszünk az élet után? Csak ezek a kérdések léteznek, semmi más. Ám hiába várnunk a válaszra, az ember mit sem tud minderről. A tudás korlátai tiltott területet őriznek. Átszakíthatatlanul és örökké, hogy az ember soha semmit ne tudjon önmagáról – fejezte be Lin-csi a tudás hatáiról szóló tanítását. Az ifjú pesti rokon most felidézte szavait, s eszébe jutott az is, hogy a tanítványok ezeket a gondolatokat tartották az apát legszomorúbb tanításának.

De őt sem lelkesítette, hogy a gyermekévek édeni aranykoráért mihaszna játékszert, hitvány tudást kapott cserébe. Jó pénzen pelyvát? Hiába nevezte az apát a világról szerzett tudás legnagyobb részét értéktelenségnek. Egyszer használatos, nem helyes tudás az, semmi más. Mégis ebből élünk. Ám nem jár érte üdvösség, nem jár érte szépséges, könnyű léttelenség. Nem jár érte semmi. Erőlködhet az elme, megszakadhat az akarás.

Az égetőhöz, a végsőhöz az ember nem jut el soha. A fiatalember lassan belenyugodott a vén apát szavaiba. Miért is járna vissza az Éden? Miért is érdemelne bármiféle jutalmat a földi porban ostobán és elszántan hősködő emberfia? Hiszen pontosan erre szolgált rá, ezt érdemi. Semmi többet.

– Tudom már, apát, hogy mi várja a végén az áldásban bízókát – fordult egyszer mégis az apáthoz a pesti rokon. – Tudom, hogy kinek nyílik meg a léttelen lét kapuja. – Lin-csi apát szótlanul, szúrós, várakozó szemmel nézett a fiatalemberre. – A léttelen lét nyugalma majd az elmúlóké lesz – szólalt meg végül a pesti rokon lassan, nyugodtan ejtve a szavakat. Az apát némán, hosszan rábólintott. Korai lett volna elárulni az ifjúnak, hogy a világban nem létezik semmiféle végső állapot. Nem létezik végső elmúlás, és nem létezik végső nyugalom sem. Ne számítson rá jámbor emberi szerzet, soha.

A kövek szeme

Akiknek semmit sem kell tudniuk az időről, és nem is tudnak semmit, azok a kövek. Kicsik és nagyok; fehérek, feketék, színesek, tarkák; mindenféle rendűek és rangúak föld alatt és föld felett, ők azok, akik messzire elnéznek az idő fenséges feje fölött, tudomást se vesznek róla. Ők a mindenség tanúi, a végtelenség testvérei. Az univerzum minden pillanatáról tudnak. De hallgatnak. Mindenütt ott vannak. Szeretheted és gyűlölheted csendjüket, öröklétüket, rád se hederítenek. Mindent tudnak, amit az emberek szeretnének tudni.

Lin-csi apát pesti rokona ezért igyekezett már kisgyerekként a kövek bizalmába férkőzni. Szép lett volna őszinte barátságot kötni velük, megtanulni a nyelvüket, és megismerni titkos tudásukat. Biztosan beavatták volna, hiszen a jó barátok nem titkolóznak. Hú, mi csoda világot rengető, nagy tudás birtokába jutott volna akkor a kis pesti rokon! Messzi kínai atyafisága is csak ámult volna! Kár, hogy aztán nem jutott elég ideje erre a barátságra. Nem szánt rá elég figyelmet, nem tanulta meg jól a nyelvüket. Mintha hűtlenül elfordult volna a kövek nemzetségétől, pedig hát máig bizalmasainak tekinti őket.

– Tudják, hogy mindig, mindenhol árgus szemmel figyelek rájuk – valott barátságukról már felnőtt fejjel. – A halandóság nagy cáfolatai ők, szenvedélyesen érdekelnek. Meghittnek, bensőségesnek érzem a viszonyunkat, sokat tanulok tőlük. Némelyik testvérük láttán melegség önti el szívemet, tisztelettel megálllok, amikor arcukat felém fordítják. Tudom, hogy az utolsó ítélet napján majd elárulják, mit gondolnak az emberről.

Az élet mint örökös révület: ezek a kövek. Csöndes, fölényes és örökös a béketűrésük. Amikor az utolsó nap mind egy szálíg fölocsúdnak, ránk nyílik a szemük. Lassan, méltósággal végighordozzák tekintetüket az egész teremtett

világon. Eközben elhalkul, majd teljesen megszűnik az őrült, tomboló ricsajozás a Földön. A végítélettel elérkezik a komor türelem világkorszaka.

– Ma még bármikor elmozdíthatod, elhurcolhatod akármelyiket – fűzte tovább gondolatait Lin-csi apát pesti rokona. – Évmilliók munkáján 6 változtathatsz kedvedre, egyetlen mozdulattal. Amit teszel a kővel, az is évmilliókra szólhat. Mintha te lennél az isten. – Ekképp tűnődött a fiatalember a kövek életének eseményein. Egyszer talán világmozgatók lesznek ők is. Mindeközben elmélyülten, aggályos figyelemmel fürkészte mozdulatlan arcvonásait. Ezekben a pillanatokban szentül hitte, hogy végtelen nyugalmuk fölfedhetetlen, tökéletes álca. Azt olvasta ki a vonásaikból, hogy pontosan tudják, egyszer eljön az ő idejük.

Bőkedvű lányok közt

Élt egyszer Tibetben egy költő, alig találni hozzá hasonlót. Nemcsak híres volt, országosan népszerű, de az óriás hegyek birodalmának uralkodója is, minden egyházi és világi hatalom egyedüli birtokosa. Az istent és a királyt egyszemélyben dalai lámának hívják Tibetben. A dalai láma ifjú volt és bölcs, költőként pedig máig a legnagyobbak közül való. Ezer esztendőben egyszer születik ilyen a Földön, de akkor is csak az Ég külön rendelésére.

A tudós tibeti könyvek mindegyike a Cangjang Gjaco néven tartja őt számon, uralkodóként és költőként is így ismeri őt egész Ázsia. A Cangjang Gjaco beszélő, szép tibeti név, magyarul azt jelenti, hogy Tiszta Hangú Tenger. Úgy hangzik, mintha nem közlünk való teremtmény viselné, hanem a mesék világának egyik boldog hőse. Pedig hát Cangjang Gjaco nagyon is közlünk való volt. Egyszerre isteni származék, és magunk fajta földi lény.

Az ifjú tibeti istenkirály – uralkodói teendői végeztével – éjszakáinként álruhában rendszeresen ellátogatott a lhászai palotája szomszédságában álló ivókba és nyilvánosházakba. A földi élet szenvedélyeit akarta megismerni: mitől boldogok és mitől boldogtalanok az egyszerű mindennapok életét élő emberek. Ezek a látogatások ihlették különös költeményeit, amelyekkel máig elvarázsolja a lelkeket.

Korában nemcsak az éjszaka lányai kedvelték Cangjang Gjaco költeményeit, de ismerte Lhásza, a tibeti főváros egyszerű, dolgos népe és az ország előkelő, művelt közönsége is. A szerelmi élményeiről olykor profán őszinteséggel valló ifjúról sokáig nem is sejtették, hogy ő maga országuk első embere, a dalai láma. Sorrendben a hatodik, Tibet történetének későbbi legismertebb uralkodója. Valójában isten, Avalokitésvarának, a könyörületesség bódhiszattvájának háromszáz évvel ezelőtti földi megtestesülése.

Lin-csi apát pesti rokona nem egyszer elképzelte az ifjú dalai láma életét a tibeti fővárosban, Lhászában. – *Tested izes húsú barack, / vágyad sohasem apadó* – súgja *“A Sárkányhoz”* címzett lányos ház egyik szépséges

lakójának a fülébe egy bíborfekete nyári éjszakán. – *Hogy járjak hát a Tanítás / vágyakat tagadó útján?* – teszi föl aztán a kérdést már saját magának palotájában, az ezerszobás Potalában. Az emberi testet öltött istenség eltűnődik a válaszon.

A földi testben támadó szenvedélyt az emberek nem képesek megfékezni. Jobban teszik hát, ha betöltik vágyukat, még ha gyakran méltatlannak érzik is. Erről győzte meg magát Cangjang Gjaco, egy személyben isten és király Tibetben, s ettől kezdve estéről estére álruhát öltött, s el látogatott a város legkedveltebb mulatóiba. – *Tested ízes húsú barack* – súgta ezután is számtalanszor a lányok fülébe a bíborfekete éjszakákon.

– *A mangófa íze fanyar, / de gyümölcse édes, finom. / Ki lánya vagy, nem érdekel, / de gyönyörű tested nagyon!* – szólalt meg máskor, köszönés helyett e sorokat skandálva a lányok házának kapujában. Cangjang Gjacót kedvelték a korhely, vidám költő szerepében, Tibet uralkodója pedig élvezte a lányok és a cimborák társaságát. Nem kevésbé ügyesen őrzött inkognitóját, a szerepjátszás izgalmát. Vidáman dalolta verseit, s miközben hathúros tibeti gitárján kísérte magát, köréje gyűltek a törzsvendégek.

– *A tested hússzirmú virág, / temető kertjében nyíló* – szólalt meg váratlanul halk, komor hangon az ifjú költő, a korábbi derűs, bohém udvarlás helyett. Aztán még hozzátette: – *Lelked szélfúttá madártoll, / a halál szűk ösvényén száll.* – Mert ilyen árván és reménytelenül sodródónak látta a földi világ legszebb lakóinak lelkét is Cangjang Gjaco, amikor eltűnődött az éjszaka lányainak sorsán. Ezután már csaknem mindig a mulandóságon töprengett. Az emberi élet és a világ múlásán. Az ifjú költő, isten és király úgy érezte, őt is megcsúfolták a vágyai. – *Lent délen, forró ég alatt, / bőkedvű lányok közt élnék / végtelen hosszan s boldogan, / ha megengedné a Halál.*

A 6. dalai lámát első pillantásra szomorú költőnek gondolnánk, pedig egyáltalán nem volt az. Csak minden szépnek és jónak, a szerelemnek és az életnek az elmúlásán is sokat töprengő fiatalember volt, aki egyre sürgetőbben kereste a megnyugvást. Izgatottan, lázasan bolyongott a mulandó világ boldog, pompás tibeti városában, Lhászában. – Lehet, hogy a legédesebb izgalom a földi világban a szenvedély? – kérdezte magától Tibet uralkodója, isteni származék. Életével és korai halálával válaszolt a kérdésre.

Ifjú, rövid élete kíváncsi kalandozás volt az emberek izgató világban, amelyről mindent tudni akart. Éles szemmel figyelte az emberi elme és szív minden rezdülését. Szerelmi élményeiből támadó tűnődései, mire nyelvi öltözetet kaptak, világirodalmi rangú költészetté lettek. Versei az égi és a földi létezés kérdéseit teszik fel: az ember égi vagy földi lény? Hol van igazán otthona? Melyik világban vendég, miért ilyen türelmetlen, miért tétova, tévelygő?

Akik felismerik a világ valóságos természetét, akik felfedik maguknak az örökös változás és múlás törvényét, igyekeznek mielőbb szabadulni a földi élet szorításából. Cangjang Gjaco is még ifjan, mindössze huszonhárom évesen az istenek égi országába költözött. Kihívta a sorsot, 8 kihívta a halált. De addigra már semmi dolga nem maradt közöttünk. Rövid élete során eljutott minden lényegeshez, megismert minden égetőt.

Mert igen okos fiatalember volt Cangjang Gjaco, költő és uralkodó, teljes főpapi nevén Blobzang Rigdzin Cangjang Gjaco, azaz Jó Értelmű Tudást Őrző Tiszta Hangú Tenger, háromszáz évvel ezelőtt, Lhasza városában, a földi világ tetején.

Ritka, felemelő és borzongató élmény elmélyülten olvasni a verseit. Amióta világ a világ, nem sokan vették nála komolyabban az életet. Cangjang Gjaco költészete az óriás tibeti hegyek legértékesebb ajándéka a tibetológusnak. Lin-csi apát pesti rokona leírhatatlan hálával tartozik érte.

Csak a gondolat

Még Huo-to folyó parti kolostorában Lin-csi apát egyszer nyíltan megvallotta szerzeteseinek, hogy azokat a költőket kedveli leginkább, akik nem írnak verseket. – Ők a legjobb költők a világon – magyarázta –, ők az igaziak. Akik birtokában vannak a költői látásnak, azoknak felesleges verset írni. Versírás nélkül is költőien élhetik az életüket. És ez a lényeg, ez a fontos! A költészet költői viszony a világgal, semmi több – jelentette ki Lin-csi igen határozottan, szinte mérgesen. – Mit sem ér ehhez képest a költemény. A valódi költészetnek semmi köze a vershez!

Aztán elmondta, hogy már századokkal ő előtte egy kiváló kínai költő és esztéta, Lu Csi nevű, pontosan írásba foglalta a költészet lényegét. Ő, Lin-csi apát pedig teljes mértékben egyetért megállapításaival. – A szavak elrincgató, magával ragadó zengése nem költészet – idézte a régi mestert. – A költői szépségnek az a feladata, hogy a különböző eszmék támaszául szolgáljon. Az ember alkotta szépség, bármilyen ékes, bármilyen szemrevaló, eszme nélkül semmit nem ér. Jelentés nélküli, értelmetlen erőfeszítés. Csak a gondolat ad a szépségnek értelmet és jelentést.

– Ám a gondolat is rászorul a szépségre, ez sem kérdés. Önmagában a gondolat sivár, csaknem felismerhetetlen. A költői szépség által kerül napvilágra, általa képes hatni az emberi lélekre – foglalta össze meglátásait az apát. Pesti rokona boldogan itta minden szavát. Rajongója volt az okos, figyelmes szemlélődésnek, az érzékenyen, költőien elbeszélte tünődéseknek. Az irodalomtól megkövetelte a felemelő vagy lesújtó tartalmakat, még a legegyszerűbb élethelyzetekben is nehezen viselte a locsogást. Szörnyű mód kimerítette mindenfajta együgyűség.

A legfőbb érték a gondolat – vallotta a pesti rokon is. Ezért vált legkedveltebb tibeti költőjévé a mindig felkavaróan, és mindig csak négysoros versekben megszólaló Cangjang Gjaco. – Mintha a tibetiek vennék legkomolyabban a jelentős tartalom és a kevés beszéd elvét – mondogatta olykor magának. „Ne szólíts meg, ha nincs mondanivalód!” – hangzik szinte fenyegetően a tibeti közmondás. Lin-csi apát pesti rokona még a piacokon, a kocsmákban is büntetné az üres fecsegést.

– A költő törekedjen a dolgok általános és magasabb felfogására. Ha erre nem képes, jobb ha fékezi magát, és csendben marad – zárta le eszmefuttatását. Ebben is teljes volt az egyetértés: ő is, Lin-csi apát is kegyetlenül szenvedtek a költők tolakodó szereplésvágyától, mindketten megvetették a türelmes, jámbor olvasót, akik elviselik a költők szemtelenségét. Az erőtlen szavak kíméletlen elutasítására bíztatták őket, a gondolatlanságot a világ végére száműzik, ha képesek rá.

– Takarítsátok ki a szellem szobáit, irtsátok ki a klapanciákat! – kiabálta egyszer feldúltan Lin-csi apát Huo-to folyó parti kolostorának csarnokában. Szerzetesei rémülten húzódtak vissza a celláikba. Aztán másnap csendesesen csak ennyit mondott nekik: – Mindenkor áldjátok meztelen szívetek! A meztelen szív a legjobb költő nekem. Borzongjatok és szárnyra kapjatok! Túláradó szellemetek emelkedjen, és maradjon odafönt! Ez történjen veletek, ha jót akartok. Akárhol akárkik vagytok! – Pontosan ezeket a szavakat súgta ezerkétszáz évvel később pesti rokonának a fülébe is. A fiatalember mindig erre vágyott. Szárnyra kapni, és bejárni, jól szemügyre venni az égi világot.

Öreg házak

Ifjú korában Lin-csi apát, amikor vándorútján bejárta az Ég alatti világ minden zegzugát, az egész birodalomban nem talált régimódi házat. Se nagyot, se kicsit; se szépet, se csúnyát; se viskót, se palotát. És nem talált régimódi viseletbe öltözött gazdát se; se nincstelent, se vagyonost, se serényet, se lustát. Bent a házak szobáiban se voltak kiöregedett bútorok, tárgyak sehol, a kolostorok, a szentélyek berendezése sem volt idejétmúlt. Nem mintha az ifjú Lin-csi elmúlt világok nyomait kereste volna lépten-nyomon, nem is gondolt rá, hogy létezhet régimódi ház, kert, öltözet, bútor vagy tárgy.

Merthogy a Kínai Birodalomban nem is létezett. A szépségeszmény örökérvényű volt, az ideált minden korban meggyőzőnek találták az emberek. A szép mindig szép volt, a rút meg rút. Ami régen tetszett, ma is tetszik. Ez nem változhat meg soha. Mitől is változna? A régi és az új nem széptani fogalmak. Időszárnyak.

Erre tanították vándorévei az ifjú Lin-csit, s öreg korára boldogan beleszokott a biztonságos változatlanúságba. Nem volt nehéz dolga. Puritán

ember létére, nem is vágyott másra. El sem viselné, ha különféle stílusokkal kellene lépést tartania. Lin-csi apát pedig igencsak tartózkodó ember volt, főleg ami a külsőségeket illeti. Ízlése, szokásai természetes egyszerűségről árulkodtak, talán övé volt kolostorának legszerényebb cellája. Egyé-
10 mely könyvet leszámítva, nem talált ott a látogató szinte semmit. Ágy, szék, asztal, a fala is fehér, üres.

Érzelmi élete még a cellájánál is visszafogottabb volt, a szerzetesek az apátot aszkétikusnak mondták. Ez abban nyilvánult meg leginkább, hogy rezzenéstelen arccal fogadott jót és rosszat egyaránt. Ritkán vesztette el a fejét, de amikor haragra lobbant, eszébe se jutott fékezni magát. Egyáltalán nem érdekelte, mit szólnak hozzá mások. Egyik-másik szerzetese szerint az apát kifejezetten szeretett dühöngeni. Ezzel nemigen tudtak mit kezdeni.

Pesti rokona élénk érdeklődéssel figyelte mestere életének részleteit. Az apróbbakat ugyanúgy, mint a szembetűnőket. Abból, hogy a cellájában nem látott tárgyakat, amelyeknek a szépsége vonzotta volna, vagy amelyek régi életének emlékeit őriznék, ő is arra következtetett, hogy az apát semmiképpen nem lehet érzelmes. Erős, férfias szigorral hárítja a múltat, nehogy elragadják az emlékek. Függetlensége, józansága érdekében teszi ezt, az emlékeknek majd az út végén, a Semmi Kapujában lesz jelentőségük. Kolostori életében makulátlannak, érzelmileg szilárdnak, hűvösnek kell lennie. Szerzetesei életéért, boldogulásáért is ő felel, ítéleteit, döntéseit nem zavarhatják meg elgyengülések, rokonszenvek.

A pesti rokon meglehetősen irigyelte ezt a példás önfegyelmet. Ő is szeretett volna ilyen lenni. Mégis jól láthatóan hagyta az érzelmeit megnyilvánulni. Legfőképpen lustaságból. Egyszerűbbnek, könnyebbnek érezte (egy kis kivárással) szabadjára engedni a hangulatát, sajnált munkát fektetni a szigorúságba, a tekintélyszerzésbe. Nem ér ennyit az emberek respektusa, semmi szüksége rá, legyintett könnyedén. Finom, édes érzés volt átadnia magát benyomásainak, ízlelgetni a pillanatot, az előtte föltáruló helyzeteket. Provokálta az életet, adjon ilyen helyzetekből minél többet.

A múltat pedig legkevésbé sem hárította. Sőt, a múltak mélyén érezte magát legjobban, ott szeretett hosszan és figyelmesen vizsgálódni. A nagy-nagy csendességben, áhítatban nem egyszer mintegy extatikus érintkezésbe került közeli és távolabbi múltakkal, saját múltjával és teljesen ismeretlen múltjával is. Ezek voltak legborzongatóbb, legérzékenyebb találkozásai a környezetével.

Szenvedélyesen szerette kilesni és vizsgálat alá venni az élet már halványuló jeleit, olvasni a nyomokból. Mindig úgy érezte, hogy a legtitkosabb titkok nyomában jár, s már karnyújtásnyira van a megfejtésüktől. Egyetlen gyors mozdulat, és lerántja a leplet róluk. Ezekben a pillanatokban úgy érezte, ő előtte még soha senki nem jutott ilyen közel az isteni akarat megnyilvánulásaihoz.

Sötét pincék mélyén tapogatózott, és napsugarak fényes dárdaival átszúrt poros padlások deszkáin lépkedett. Lábujihegyen, lopakodva. Elhagyott házak szobáiba lopózott, s lélegzetviesszafojtva vizsgálta az elillant élet hátahagyott, apró emlékeit. Sohasem ismert gyerekek elhagyott, elárult játékeit, színes ceruzáit, mesekönyvek lapjait vette föl óvatosan a ragadós padlóról, s égő, fürkésző tekintettel kereste a beléjük rejtett, rájuk bízott lét-titkokat.

Az elhagyott házak szobáinak falán rongyos tapétafoszlányok lógtak lankadtan, alattuk náluk is régebbi füstös, penészes falszínek. Amikor fölkerültek a friss, jószagú kékek, zöldek és sárgák, mennyire örültek a gyerekek! A falakba vert szegeken a szobák már alig pislákoló régi életének másféle nyomai: szilveszteri maszk, repedt papírtrombita, drótos pezsgődugó.

A padló roncsaiban régi, szívós betegségek elhasznált levegőjét sejtéd, de a küzdelmek csípős, erős párája már rég elszállt, vékony csíkokban, mint a füst. Aiktól származott, meghaltak mind. Vagy meggyógyultak, aztán siettek tovább. A leszakadt polcokon családi fényképek, egytől-egyig vidám emberek néznek ránk. Mind eltűntek, elmentek valahová. A múlt éles pengéje ilyenkor fájdalmasan hasított a pesti rokon lelkébe, az elmúlás minden változata erősen felkavarta.

A fiatalember ennek ellenére szerette és megszállottan kereste a múltakat. A régmúlt napok emlékei nem egyszer olyan hatalmassá növekedtek benne, hogy egész életét betöltötték. Ezzel szemben Lin-csi apát messzire űzte életéből az emlékeket, egy pillanatra se nézett hátra. Bámulatos elővigyázatosággal és pokoli ügyességgel bánt az idővel. Tudta, hogy nem akárkivel van dolga.

A vén idő hiába próbálkozott, nem tudott nyomot hagyni rajta. Elsuhanó fuvallata éppen csak végigsimította az arcát. Lin-csi semmibe vette a halált. Ráadásul kivétel nélkül mindenkit, minden egyes létező teremtményt örökéletűnek tekintett. Ez bosszantotta legjobban az időt. Pesti rokonának is minduntalan igyekezett megkeményíteni a szívét, nem egyszer vetette a szemére, hogy a fiatalember gyengéd hódolója a hazug, megvetett, gyermekien hősködő időnek.

Lin-csi csak áthaladt idelent az életen. A pesti rokon pedig belenőtt, beleszorult a földi időbe, mint ködbe a fák. Talán ez volt kettejük életében a legszembetűnőbb és legszámottevőbb különbség.

Nem készült el

Lin-csi apát pesti rokona sohasem tudta eléggé visszafogni magát, csillapítani nyugtalan természetét. Sokat tanult az apáttól, higgadtságot, mérték-tartást, tartózkodást, nagyon szeretett volna hasonlítani rá. Még kamaszként

többször és hosszan figyelte, hogyan viselkedik, hogyan mozog és hogyan beszél szerzetesei körében kolostorában, a Huo-to folyó partján.

Kis ideig, legfeljebb néhány percig elég jól utánozta jellegzetes figuráját, de ennél hosszabban sohasem sikerült. Állandóan kiesett a szerepéből. Ráadásul ez is meglehetősen kimerítette, elfárasztotta. Elég gyorsan meg is elégte az erőlködést, abbahagyta az utánzást. Ez persze némi csalódással járt, de legalább megtanulta, milyen nagy munka megalkotnia magát az embernek: megformálnia személyiségét, és ennek megfelelő külső alakját.

Óriási a teher azon, aki nem születik hibátlannak, aki nem teljesen elégedett magával. De hát, létezik tökéletesen sikerült ember egyáltalán? Akinek születése után semmi dolga magával? Akit csak szépen fel kell öltöztetni, fel kell készíteni egy-két élethelyzetre, és már mehet is neki a világnak? Bolond, aki gond nélkül elfogadja magát? Kiáll az emberek elé, és kijelenti: „ilyen vagyok, és kész!”. Erre szokta mondani Lin-csi apát, hogy „Ajaj! Ajaj! Itt én is mindig elakadok, szerzetesek.” Mert aki megelégszik ennyivel, annak ez kényelmes és jó, de nekünk elég nehéz együttműködni vele.

– Az önmagával minden helyzetben elégedett ember sosem lehet tisztán látó – fogalmazta meg a választ saját kérdésére a pesti rokon. – Azért nem, mert nyilván nem tévedhetetlen, csak nem tud róla. Akkor meg nem is alakítja, nem is képezi magát. Soha nincsenek kétségei tehetsége és erőnye felől, nem tanul semmi újat magáról. Megy és megy valamerre eltökélten és kitartóan, de nem biztos, hogy oda jut, ahová igyekezett. Az sem biztos, hogy értelmes cél tűzött maga elé. Az embernek újra és újra felül kell vizsgálnia elveit, ellenőriznie kell célkitűzéseit, próbára kell tennie képességeit – erre tanította a pesti fiatalembert a régi ázsiai gondolkodás, ehhez igyekezett tartania magát.

Lin-csi apát a maga módján így fogalmazta meg ugyanezt: – Az embernek kutya kötelessége tökéletesítenie az Égtől kapott alaptermészetét. – Ám kolostorában mindig fanyarul hozzátette: – Sose felejtsetek, szerzetesek, hogy a legtökéletesebb földi lét is csak egy aprócska folt a nemlét végtelen tisztaságán. Mert a legteljesebb tökéletesség mégiscsak a nemlét. – Létkérdésekről a pesti rokonnak is épp elég volt ennyit tudnia. Lin-csin kívül mást nem is kérdezett. Teljesen felesleges lett volna, az apát minden valamire való gondolkodót ismert jól, pontosan tudta, hogy miről mit tudnak, mit gondolnak. Időtlen idők óta dörzsölt, fortélyos cinkostársak ők.

– De akkor most mi legyen? – fogalmazódott meg aztán a kérdés mégiscsak a pesti rokon fejében. – Törekedjünk szorgalmasan a nemlétre? – fordult kissé nyugtalanul és tanácstalanul Lin-csihez. – Nem kell arra törekedni, egyszer úgyis megkapjuk hibátlanul az egészet, úgy ahogy van – morogta az orra alatt Lin-csi apát, amikor a Huo-to folyó partján a szerzetesek kérdezték tőle. – Efelől tökéletesen megnyugodhattok!

A pesti fiatalember ezután azon tűnődött, hogy miféle rejtélyes akarat intézhette a teremtés dolgát úgy, hogy a földi világban egyedül az ember legyen tökéletlen? Létezése előtt és után maga a legteljesebb hibátlanság, ám kurta földi életének minden pillanatában a legvalódibb tökéletlenség.

Ez lett volna a Jóisten akarata? Vajon miért? Azért, hogy az oktalan, badar ember egyszer majd üdvözülhessen? Legyen mire törekednie? Legyen célja, legyen vigasztalás, legyen megváltás, legyen remény? Hogy nyugodtan ábrándozhasson a szerencsétlen? Nahát, nahát... Ez bizony nem volt tőle szép. Bár, ki tudja? Addig se csinál a tökéletlen mást... 13

– Nem a fenét! – vélte hallani a pesti rokon megint az apát ingerült hangját. – Pontosan tudjuk, hogy a legtöbb helyen mi történt: a tökéletlen hős addig-addig ábrándozott az üdvösségről, míg önmaga üdvözítőjének léptette elő magát. Nem volt türelme többé kegyelemre és megváltásra várni. Megváltója akart lenni saját magának, sőt korlátlan hatalmú uralkodója az egész világnak. Aztán féltelenségében nemcsak legyőzte, de el is elpusztította régi, szép birodalmát.

Szelleme ma ott leng füstölgő romjai fölött, s piszkos templomában önmagát ünnepli és bálványozza – festette a világvége képeit az apát. Azt utálta legjobban, hogy a világ végórája ennyire trehány, megvetendő módon köszöntött ránk. Mintha mindenki ócska, alávaló ember volna. De nincs visszaút. Nincs remény, nincs kegyelem, nincs megváltás. – Jobb sorsot érdemelt volna a világ – legyintett rá flegmán.

– Na de, miért? – kérdezte félénken a pesti tanítvány. – Miért ilyen gyalázatos véget ér? – Mire Lin-csi teljesen váratlanul elmosolyodott. – Kétféle magyarázatot ismerek rá – felelte. – Az egyik szerint, amikor a nyugati világ istene az embert teremtette, túl lassan készült el vele. Túl sokáig gyúrta, dagasztotta, lágyította az agyagot, majd túl sokáig formázta, tökéletes embert akart alkotni belőle. El is készült volna a kiváló munka, ha a keze alatt az ember nem kezd el kibírhatatlanul türelmetlenkedni. Hiába nyugtatta, csendesítette a Jóisten, hiába magyarázta neki, hogy a gondos, rendes munka legfőképpen az ő érdeke, a sáember nem hallgatott rá. Fészkelődött, mocorgott, egyfolytában sürgette az istenét, legyen már kész vele, sietős dolga van odalent, mennie kell az Édenkertbe.

– Mi dolgod lenne ott máris? – kérdezte tőle a Jóisten, ekkor már nem is egészen könyörületesen. Ne parancsolgasson neki az ember! Főleg ne egy ilyen torz, félkész sáralak. – Még nem tudom – felelte az nyugösen –, és rosszszallóan tekintgetett föl az agyagból az Istenre. – Alighanem az lesz ott a dolgom, hogy átalakítom az egész teremtett világot. – Na, ezzel aztán még jobban felbosszantotta a Jóistent. Nem sok kedve maradt neki a hátralévő munkához. De azért mégis csak becsülettel, illendően tette a dolgát: gyúrta, dagasztotta, lágyította, formázta az agyagot.

Amikor aztán már majdnem elkészült az emberrel, egyetlen pillanatra elfordult tőle, egy pohár vizet kellett hoznia az utolsó simításokhoz. Mire azonban kezében a pohárral visszaérkezett, és a vizet ráöntötte volna az agyagra, hát látja ám, hogy hült helye a sáremlernek. A befejezetlen ember fogta magát, és a Jóisten műhelyéből megszökött! Nem bírta kívárni amíg elkészül teljesen. Pedig már nem sok híja volt, hogy ő is makulátlanul szép és tökéletes legyen.

Hát, ezért nem tudta megtartani az ember a világot, amit a Jóistentől kapott. Ebből származott aztán minden baj, minden szörnyűség, amit most már az összes embernek kell viselnie. Ez a magyarázata ennek az alávaló, gyalázatos világvégének – fejezte be történetét az apát, s a mese végén bizony már nem mosolygott.

– Ez az egyik magyarázata a világvégének. Az ember teremtésének másik történetét a híres-neves Fehér Igazgyöngy kolostorának apátja mesélte nekem egykor, Csangan városában – folytatta Lin-csi. – Még ifjúkori vándorlásaim idején több alkalommal is jártam Csanganban, ahol a Fehér Igazgyöngy kolostorának apátja ugyancsak a teremtés tökéletlenségével magyarázta a világvégét. Története alig különbözik az előzőtől, ám valamelyest kisebbíti az ember felelősségét.

A még csak félig kész sáremler tiszteletlen viselkedését a nyugati istene a csangani apát szerint is igen nehezen viselte. Ebből lett aztán a vizsálya, a tragédia. Örökös fészkelődése, mozgolódása, a munka akadályozása annyira zavarta a Teremtőt, hogy egy idő után a türelmét is elveszítette. Eddig tehát minden pontosan úgy történt, ahogy az előző mesében, nem is történhetett másként.

A félig kész sáremler a tetejébe folyton elégedetlenkedett az isten munkájával. Hol az volt a baja, hogy nem elég hosszú a karja, nem fogja elérni vele az édenkerti fák gyümölcseit, hol meg az, hogy az állatok sokkal erősebbek, mint ő. Mi lesz így vele az Édenkertben? Mászor meg amiatt aggodalmaskodott, hogy ha az Isten így folytatja, akkor sem a látása, sem a hallása nem lesz elég jó, odalent a Földön azt sem fogja tudni, mi történik a mennyben. A mennyei világból nem lát és nem hall majd semmit.

A Jóisten, akit különben nyugati hívei teljesen egybehangzóan igen türelmesnek mondanak – mesélt tovább a csangani apát – egy idő után ennek ellenére nagyon mérges lett, szörnyű mód megelégette az ember méltatlankodását. De folytatta a munkát, igyekezett nyugalmat erőltetni magára. Azzal vigasztalódott, hogy az ember bizonyára azért ilyen izgága és kellemetlen, mert még nincs teljesen kész. Kicsit még dolgozik rajta, aztán kívül-belül olyan tökéletes lesz, amelyet még nem látott világ.

Gyúrta és gyúrta, puhította és simította az agyagot, olyan finoman érintette, akár a fuvalat. De az ember csak nem hagyta abba a nyugtalankodást.

Akkor aztán az Isten olyan ideges lett hirtelen – idézte a Fehér Igazgyöngy kolostorának apátját Lin-csi –, hogy idegességében kiejtette a kezéből a félig kész agyagembert, aki leesett a Földre. Azóta is ebben az állapotában sűrög-forog odalent: félig készen, tökéletlenül, ráadásul most már ütődött is. Hiába igyekezett a Jóisten, nem tudta rendesen befejezni a terem- 15
tést. Ebből lett aztán minden nyomorúság, utoljára ez a pokoli, förtelmes és szégyenteljes világvége – fejezte be a csangani apát történetét Lin-csi.

A pesti rokon értette a meséket. Azt olvasta ki belőlük, hogy semmi kétség: a tökéletesedésnek elég szigorúan őrzött határai vannak. És az elérésének leküzdhetetlen akadályai. Egészen biztos, hogy csak a nemlét lehet tökéletes. – De azért nagyon jó, hogy nem kell törekednünk rá! – gondolta megkönnyebbülten. – Egyszer úgyis miénk lesz, úgy ahogy van. – Efelől tökéletesen megnyugodhattok! – ígérte meg egykor Lin-csi apát mindenkinek. Neki bárki elhiheti. Minden szava szentírás.

Szulamit

A pesti rokon úgy emlékszik, hogy Szulamit nevének a betűi voltak a legelső betűk, amelyekkel életében találkozott. Azóta tudja, hogy léteznek egyáltalán. Ennek a mesebeli héber lánynak a neve magyarul volt leírva, és a nagy, vastag, fekete betűket oldalra fordított fejjel lehetett olvasni. Azért oldalra fordított fejjel, mert egy könyv gerincére voltak írva. A pesti rokon még nem tudott olvasni, ezért nem is fordította oldalra a fejét. Ő úgy nézte a betűket, ahogy akarta. Egyenesen akarta nézni. Ült a kiságyában, és a szorosan mellette álló üveges könyvszekerényben ott volt a Szulamit. Nézte rajta a betűket, és a Szulamit gerincéről az óriás betűk is egyfolytában bámulták őt.

Egészen biztos, hogy nála többször és hosszabban senki a világon nem nézte Szulamitot. Nem mondhatom, hogy a pesti rokont megbűvölte a név, hiszen, azt sem tudta, hogy névvel van dolga. Sokkal inkább azért nézte nem egyszer naphosszat, mert eléggé be volt kerítve ilyenféle bútorokkal, s a kiságy rácsain át nemigen látott mást. Az apróbb betűk a többi könyv gerincén nem vonták annyira magukra a figyelmét, mint a Szulamit erős, szuggesztív, fekete betűi. Vagyis az egy-két éves pesti rokonnak nem volt más választása, örökké a Szulamitot kellett néznie.

Így emlékszik legalábbis felnőtt fejjel ezekre az időkre. Olykor annyira tisztán és világosan, hogy ebből az időből más nem is jut eszébe. Mintha gyermekkorának ez a korszaka csakis a Szulamit betűinek figyelmes, beható vizsgálatával telt volna.

Szulamit neve és később megismert története persze vele maradt az évek során, a nagy, fekete betűk emléke azonban egy idő után halványulni kezdett. Ám azt még ma is egészen jól látja, hogy a Szulamit betűi előtt ott

állt egy másik, igen hosszú név is a gerincen, sokkal kisebb betűkkel. Ez a név Alekszandr Ivanovics Kuprin neve volt, ő írta a könyvet. Nevének rengeteg betűjét Lin-csi apát pesti rokona a kiságyból sokáig meg se próbálta kiolvasni, a Szulamitot is csak évekkel később, szülői segítséggel sikerült.

16 Szulamit és Salamon király szerelmének történetével először a bibliai meséből ismerkedett meg. Akkor is még boldog gyermekéveit élte, de a történet lényegét az iskolás gyerekek is kiválóan megértették, sőt kedvelték. Egy kicsit ugyan hosszúnak és cifrának tartották, de hát a felnőttek azt mondták, hogy éppen ezért szép. Na jó, legyen szép. Hagyta rá a pesti kislány is, és sietett máris focizni. Ezen kívül nem egy remek időöltése volt, boldog-boldogtalannal, öregurakkal és suhancokkal sakkozott a pesti tereken, kutyákkal és kislányokkal barátkozott a Duna-parton és a Tabánban, a szomszéd gyerekekkel az öreg pesti házak padlásait járta, tetőkre másztak, majd pincékbe ereszkedtek. Imádták a dermesztő kalandokat, borzongató volt lélegzetvisszafojtva hallgatni a város gyomrának hangjait odalent a föld alatt, a hűvös sötét pincékben.

Amíg ezzel volt elfoglalva, természetesen véletlenül se gondolt Szulamitra. Kuprinról meg azt se tudta, ki fia-borja. Annyira nem, hogy hosszú, furcsa előnevei ellenére egy ideig franciának gondolta. Ezért aztán, amikor otthon ránézett a Szulamit gerincére előkelően Küpreeeen-nek ejtette. Szerencsére csak magában, senki nem hallotta. Később aztán nagyokat nevetett rajta, Kuprin nevét látva bárhol leírva, ma is gyakran eszébe jut, mindig mosolyognia kell a félreértésen.

Szulamitot már csaknem teljesen elfelejtette, amikor egyszer a munkája az orosz irodalom klasszikusaival hozta közelebbi kapcsolatba, és hosszabban foglalkozott az orosz irodalom második vonalával is. Elámult a felülmúlhatatlan művek sokaságán, az orosz irodalom második vonalát is olyan erősnek találta, hogy elszégyellte magát, amiért addig nem ismerte. A prózaírók közül az az Alekszandr Ivanovics Kuprin nyugózta le leginkább, akinek a neve után a kiságyból egykor Szulamit nevének nagy, fekete betűit fürkészte – milliószor és milliószor. A már felnőtt pesti rokon akkor elhatározta, hogy Kuprin minden írását elolvassa. Hozzá is látott. Olvasott és olvasott, ámulta a tehetségét, csodálta minden mondatát, tökéletes jelzőinek végtelen sorát.

Jobbnál jobb regényeit olvasva, felháborodott, hogy ezt a kiváló íróst vajon kik és miért titkolták el a világ előtt. Persze nem ez volt a legfontosabb kérdés, majd sort kerít erre is, gondolta, lássuk előbb Kuprin minden elbeszélését. És a föllekesült pesti rokon megszállottan olvasott tovább.

Nagyon komolyan gondolta, hogy a kiváló író minden betűjét megismeri. Amikor az elbeszéléseket és az író megmagyarázhatatlan fordulatokkal teli életének eseményeit is – számára minden hozzáférhető nyelven – végigbogarászta, megnyugodva tette le a lapokat, kapcsolta ki a számítógépet.

Kellemesen megtelt Kuprin szépséges, érzékeny világával, hálás volt a sorának, hogy találkozhatott az író életének történeteivel. Ezután hosszú évekre elfelejtette Kuprint, elégedett lélekkel lezárta hirtelen támadt, viharos és zaklatott barátságukat.

Talán évtizedek is elteltek a Kuprin-olvasás nagy hevülete óta, 17 amikor a pesti rokon tekintete egyszer csak megakadt Szulamit hírtelen, megint előtűnő nevén. A jól ismert, nagy, fekete betűk ugyanúgy néztek vissza rá, ahogy egykor apja könyvszekrényéből a kiságyba. Most azonban a könyv már saját, otthoni polcáról szuggerálta. Csaknem megszédült a betűkre pillantva, mert azonnal belé nyilallt, hogy a Szulamit valamilyen érthetetlen okból kimaradt a Kuprin-olvasmányok közül. Pedig ez a könyv már szinte születése óta akar valamit tőle. Nem véletlenül nézték egymást a kisgyerekkor hosszú-hosszú évein át.

És akkor a pesti rokon az izgalomtól pirosuló fülekkel levette a polcról az apja könyvét, és óvatosan kinyitotta. A Szulamit lesz élete legnagyobb szellemi élménye, nyilván ezért kellett megöregedni hozzá. Az is lehet, hogy messzi, sosem teljesen értett, távoli világok üzennek neki a sorok között valami égetően fontosat, amit még időben kell megtudnia. Ezért esett most a pillantása váratlanul a könyvre, éppen erre a példányra, amely őrizi még apja kezének nyomát, és talán szellemének emlékét is.

Nagy pillanat egy ilyen könyvet felnyitni. Szépen, nyugodtan, minden mást félretéve, betűről betűre lassan kell végigolvasni. A pesti rokon pontosan így is tett. Lassan és kényelmesen, alaposan és elmélyülten olvasta végig a Szulamitot. Miután becsukta, egy kissé elgondolkodott. Kinyitotta újra, és megint végigolvasta. Ugyanúgy: lassan és kényelmesen, alaposan és elmélyülten.

Soha életében nem olvasott ilyen rossz elbeszélést. Ilyen borzalmasan hamis, hazug és ostoba romantikát, ilyen émelyítő szépelgést. Mi történt Kuprinnal? Hová tette az ízlését, a tehetségét? Miért kell egy zseninek ilyen csapnivalót írnia? Pénzért? Lehetetlen. Akkor meg miért?

Szegény pesti rokon azóta se találja a választ az akkor váratlanul és fájdalmasan belé hasító kérdésekre. A Szulamit valóban élete egyik legnagyobb élménye volt, de egyben a legrosszabb is. A legnagyobb csalódás, amit író okozhat. Nem ártana tudni, hogyan születik az ilyen mű. És hogy miért olvassák az emberek. Miért volt ott az apja polcán, miért olvasta, és főleg miért őrizte ezt az ízléstelenséget? Kinek? A fiának? Lin-csi apát pesti rokona már a szellemét sem kérdezheti meg.

Egy indus megmondja

A pesti rokon eleinte maga mondogatta szűkebb körben, aztán Lin-csi apát hangoztatta a Huo-to folyó partján, majd végül egy indus bölcs az egész világ színe előtt kijelentette, hogy a Nyugat irodalma „nem mérvadó”. Nem 18 létfontosságúak, nem égetőek azok a kérdések, amelyekkel foglalkozik. Szó szerint azt mondta, hogy a nyugati klasszikusok igen nagy mesterei a nyelvnek, de híján vannak a súlyosabb gondolatoknak. Hiányzik belőlük az élet magasabb rendű szemlélete.

Nehéz ám ezzel vitatkozni, bármilyen igazságtalanságnak hangzik is elsőre. Mert valóban, mintha a legnagyobbak művei is ágas-bogas magánügyeket bontogatnának vég nélkül, szűk, személyes kérdésekről szólnának. Az indus – akit Szárdár Púran Szingh-nek hívnak, és aki száz évvel ezelőtt könyvet írt a nyugati és a keleti irodalom sarkos különbségeiről, valamint a mi Baktay Ervinünknek is hosszasan fejtegette a kérdést – azt állítja, hogy minden egyes klasszikus műben *erőszakolt* erkölcsiséget érez, még a legnagyobbak, például Shakespeare és Tolsztoj műveiben is.

Azt mondja, hogy főként az érvényesülni vágyó férfiakarat és a szerelmi élet ezerféle közhelyeit mesélik újra és újra olvasóiknak, majd igen ügyesen valamilyen erkölcsi tanulságot barkácsolnak a történeteik végére. Igen hatásos erkölcsi tanulságokat és intelmeket, amelyek majd jótékony hatással lesznek a világra – fejezik ki reményüket az írók, és persze ebben bíznak a jobb érzésű olvasók is.

Ám sajnós a művek semmiféle jótékony hatással nem voltak és nem is lesznek a világra, mert az általuk elbeszélt történetek olyan apró, elszigetelt, egyéni esetek, amelyek teljesen hasznavehetetlenek az emberek többségének az életében. Az ilyen művek nem világítanak a dolgok köznapi megjelenése mögé, nincs víziójuk az élet egészéről, hiányzik belőlük a teljesség ismerete – állítja a bölcs és művelt indus.

Egy-két kivételt is említ ez alól, mindenekelőtt Goethe műveit. Goethét hatalmas, megvilágosodott szellemnek tartja, akinek a Faustját többre becsüli Shakespeare összes művénél. Az angolok közül Shelleyt érzi legközelebb a szívéhez, mégpedig azért mert úgy látja, Shelley otthonos a szellem messzi tájain, és olyan finoman, érzékenyen tekint a távolba, mintha ő maga is napkeleti lélek lenne. Versei akár a Gangesz partján is születhettek volna – mondja.

Egyetlen művet ismer a nyugati világban, amely nemcsak kérdez, hanem segítő válasszal is szolgál a pusztulás felé sodródó, szenvedő ember kérdéseire, ez az Újszövetség. „Menj, és ne vétkezzél többé” – idézi példaként a bibliai ajánlást mint a menekülés egyetlen lehetséges módját a romlásból. A többi mű csak a vétlenek, a még teljesen tiszta lelkű ártatlanok elé tárja az élet rájuk leselkedő nagy, sötét terheit és keserveit, majd vigasztalanul magukra hagyja őket.

Így látja Ázsia a nyugati ember helyzetét a maga teremtette fejlett társadalmi viszonyai és technikai körülményei között. Így látja a szellemi elit látókörét, az irodalom, a gondolkodás határait.

Amikor a pesti rokon Ázsiában először találkozott ehhez hasonló véleményekkel, csaknem ujjongott: végre nem támadnak rá ingerülten, amikor szüklátókörűséggel vádolja a Nyugatot. Igen, a Nyugatot az egyéni utak és lehetőségek érdeklik, az egyes ember kérdései és dilemmái, és valóban igaz: messziről kerüli azokat a kérdéseket, amelyekre nincsenek megnyugtató válaszai. Pedig a kérdéseket minden körülmények között föl kell tenni, akkor is, ha nincsenek rájuk válaszaink.

Ezek az emberi létezés és értelem határait kutatják, a társadalmi együttélés nehézségeit, az ember rendeltetése és végső esélyei iránt érdeklődnek, egyszóval az egyetemes létezés kérdései. A Nyugat minderről évszázadok óta mélyen és ostobán hallgat. Azt gondolhatjuk, hogy halvány elképzelésük sincs róluk. Az biztos, hogy tudósaik zömét végzetesen nem érdekli semmi, ami távoli, ami nem egykönnyen elérhető és megragadható.

Ezért nincs mondanivalójuk az íróiknak sem a távoliról, a meszszehatóról. A hozzájuk legközelebbi érdekli őket, vagyis saját maguk. Másról szinte nincs is tudomásuk. Én, én, én... mint főszereplő, mint legfontosabb. Ilyen a széthulló nyugati tényvilág lehangosabb hőse, akár író, akár olvasó. Ilyennek festették több alkalommal is a pesti rokonnak a nyugati állapotokat India élénk érdeklődésű fiataljai. India lakói nemzedékek óta „testközelből” látják a Nyugatot, a hódítók házhoz vitték nekik a kultúrájukat is.

Milyen is lehet azok irodalma, akik úgy látják a világot, ahogy a Nyugat? Kérdezték mindjárt a hódítók megérkezése után azok az indiaiak, akik legkevésbé értették, hová vezetnek a Nyugat társadalmi törekvései. Azok a törekvések, amelyeket megjelenésük óta rájuk nézve is kötelezőnek tekintenek. Mit olvasott ki a nyugati irodalomból mint irányjelző szellemiségből India gondolkodó és tisztánlátó elitje? Kezdetektől fogva azt, amit Szárdár Púran Szingh megfogalmazott, és amit ma már mindenki tud: a nyugati irodalmi élet túlfeszített nagyüzem, a művek célja a szórakoztatás, nem az ember megértése. A kiskérdések irodalma mit sem tud a szellem tágabb világáról.

Ezt az irodalmat egykor a klasszikusok legalább igen jól megírták. Ma már azonban ez sincs – mondják a mai indiaiak. Ilyen véleményeket hallott a pesti rokon India-szerte, s mivel ő sem tartozott a nyugati irodalom kritikátlan rajongói közé, többnyire bólogatott. Ha akar, akkor se tudott volna meggyőzően vitatkozni az irodalmi tömegtermelés és a szembetűnően alacsony színvonal tényeivel, mégis rosszul esett hallania az elítélő véleményeket.

Legfeljebb azt vetette olykor közbe, hogy ha ennyire szörnyű a helyzet, akkor miért a nyugati irodalmat utánozzák Indiában. Ő is tudta a választ: a gyengét könnyű megírni, könnyű eladni, könnyű olvasni. Az biztos, hogy sokkal könnyebb, mint a Mahábháratát. Mégsem kötelező egyre könnyebbet, 20 egyre olcsóbbat írni – érvelt ilyenkor félénken.

Hát igen. Nem kötelező, mégis errefelé megy az egész világ. Száz évvel ezelőtt Baktay még tudott egy ilyen gondolatsor végére valami vizsgasztalót találni. Semmi pénzért nem akarta rosszkedvűen befejezni a Purán Szingh-gel való találkozásáról szóló beszámolót. Komoly meggyőződéssel azt írta az indus író és tudós keserű irodalmi helyzetértékelése után, hogy a szellem vásári áruvá züllése a későbbiekben igenis, jó eséllyel elkerülhető.

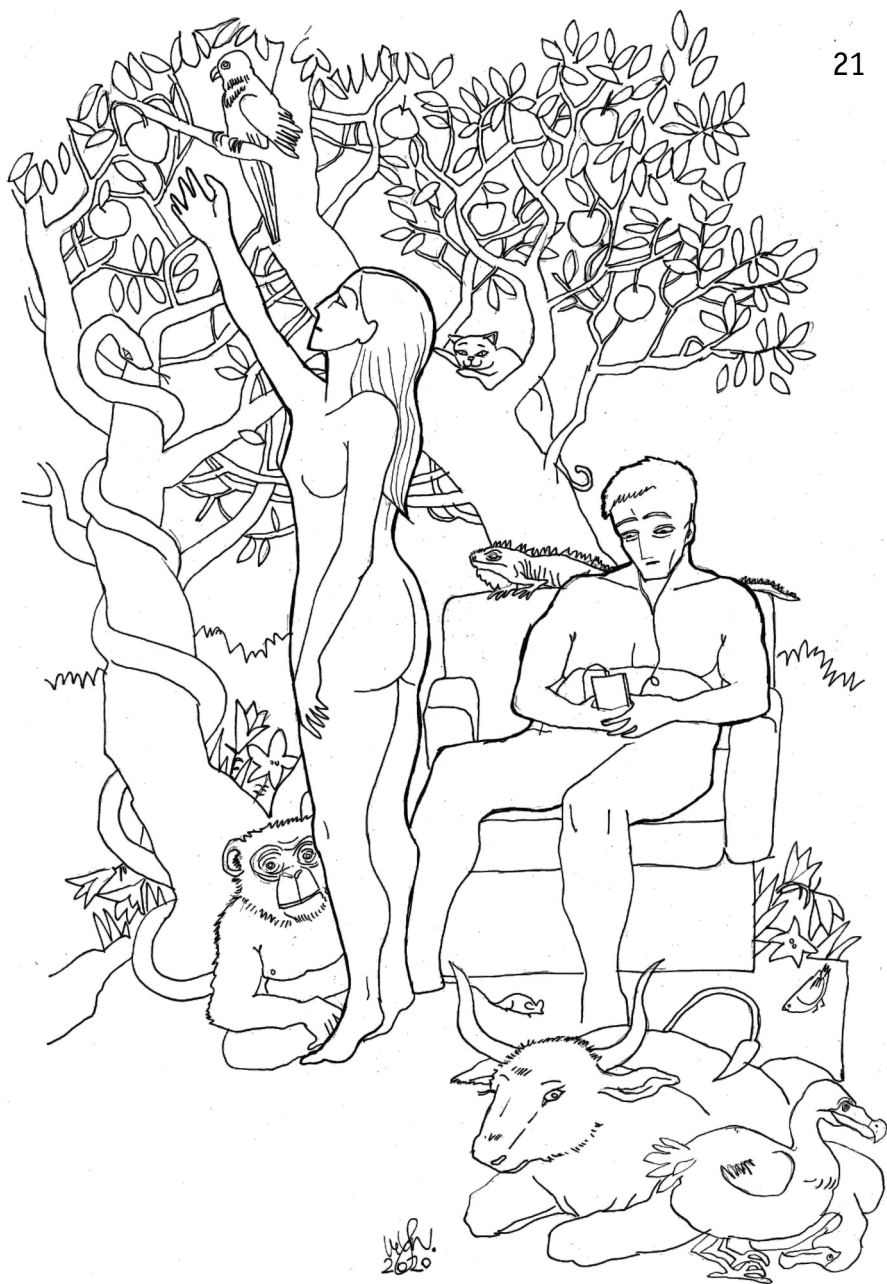
A kiutat az jelenti, hogy az első világháborút követő Európában már egészen más, új és egyetemesebb látókörű írók és költők szólalnak meg. Szerinte a világégés rémsége kijózanította az emberiséget, s a szellem magasabb értékei jobb belátásra térítik az olcsó bazárok közönségét is.

Az európai szellemnek azóta volt még egy jó esélye a felemelkedésre, a Nyugat második kollektív öngyilkossági kísérlete után, ami még az elsőt is felülmúlta. De mintha mégsem tért volna jobb belátásra senki, „a szellem magasabb értékei” ezután is csaknem teljes mértékben rejtve maradtak. A vérfürdőt követően ismét szörnyülködtek egy kicsit az egyetemesebb látókörű írók és költők, ahogy szoktak, aztán elhallgattak. Többségük pontosan ott folytatta a betűvetést, ahol a rémségek előtt abbaagyta.

Azóta mégis egyre kevésbé vonhatók felelősségre éppen ők. Az írók és a költők már nem váteszek, nem társadalmi szereplők. Nincsenek befolyással semmire. Hiába emelnék föl a szavukat bármi ellen, vagy bármi érdekében. Ha tudnák, hogy hol rejtőzik dermedten és némán az a magasabb szellem, amelynek létezésében az indiaiak máig hisznek, a feltámasztása úgymeg meghaladná a képességeiket.

Lin-csi apát azt mondaná nekik: – Ne is keressétek, szerencsétlenek! A szellem igazi természete ma már felismerhetetlen. Démonok kerítették hatalmukba, s a Föld legmélyebb, legsötétebb üregeibe üzték. A szellem ott lapul, engedelmes szolgája vad, háborodott urainak. Minden pillanata rettegés. Elképzelni is félelem, borzongás.

A pesti rokon sem volt derűlátó, ő is többször megfizette a szellem fájdalmas bukásának árát. Ezen kívül pedig sohasem bízott eléggé az írástudókban. Alig ismert közöttük meggyőző, hibátlan jellemet. Akkor sem bízna rájuk a szellem sorsát, ha egyszer sikerülne kiszabadítania a démonok fogságából, s a Jóisten őt tenné meg jutalmul örökös gondviselőjének.

22 Ismeretlen japán költő

A LILIAM AZ LILIAM
AZ LILIAM AZ LILIAM

5 variáció egy szál virágra

1.
kinyíló
árnyékon
cs
o
r
o
g
befelé
a fény

2.
szétfolyt árnyak
lebegnek
fény-pocsolyában

3.
a semmi
árnyékából nyílik
a fény

4.
sötétbe záruló
virág
minden levél

5.
ami lesz
VIRÁG
ami nincs

Baranyay András: *Alvó kép*, 1986. Fotó, színes ceruza, színes kréta, 29,2 × 42 cm. Magyar Nemzeti

Galéria

Kelényi Béla 27

Soha nem láttam még olyan pontos kifejezését az álomnak, mint Baranyay András *Alvó képén*. Ponto-

KÉP-TEREK/ TÉR-KÉPEK*

sabban: soha nem láttam még olyan pontos kifejezését az álmatlanságnak, mint Baranyay András *Alvó képén*. Az 1986-ban készült színezett fényképen semmi más nem látszik, mint egy asztalra boruló ember vállalai és két kezével eltakart arca, fölötte a könyvespolcon sorakozó könyvek gerince és egy ecsetekkel teli tégely. A mocorgó karok és vállak az ing csíkjainak ritmusában hullámznak a mozdulatlan fej körül, amiből csak a fül, a halánték, az orca és a homlok egy része és a szoba sötétjébe olvadó kusza haj látható valamennyire. Az előtérben a fényben úszó kezek mintha nemcsak elfedni, elrejtteni akarnák az alvó ember arcát, hanem egyúttal próbálnák ki is törölni a képből. Mintha ez az álmában vagy az álmával küszködő ember nem akarna felébredni többé. Vagy éppen kétségbeesetten szeretne valahogy az ébrenlétbe jutni? Nem csak magát, az arcát akarná kitakarni (eltüntetni?), hanem a fénykép nézője számára láthatatlan álmot is? Vagy egyszerűen csak védi a szemhéja alá fészkelte sötétet a keze alatt?

Akkor jutott eszembe ez a kép (és ennek az írásnak az első mondata), amikor az egyik éjszaka hirtelen felébredtem, és nem tudtam visszaaludni többé. Sokáig vergődtem az alvás és az álmatlanság között. Szétcsúsztott bennem az álom és az ébrenlét sötétje, és köztük lebegtem, mint az a könyvespolcomon fekvő, egy Mátra melletti külszíni szénbányában kifejtett fekete, töredezett és rétegződött széndarab, amiben egymásba csúsztak a miocén kor növényeinek megkövesedett darabjai. És hiába maradtak szinte teljesen épek, soha nem fognak szabadulni a rétegek iszonyú nyomása alól...

Ez vár rám is, gondoltam. Az eltakart arcú ember álma, szétfejtethetlen lemezekké préselt sötét, a tonnányi súllyal ránehezedő fényben. És csak feküdtem tovább, és tágra nyitott szemmel vártam, hogy újra világos legyen.

*A képek a szövegekkel együtt megtekinthetők az Új Forrás honlapján: www.ujforras.hu

Pillantás a kapun át

Francesco Guardi: *Kapunézet*, 1750–1785. Olaj, vászon, 60 × 43 cm. Alte Pinakothek, München

28

Ha a látogató a müncheni Alte Pinakothek egymásba nyíló termeiben járkal, akkor az egyik ajtó melletti kiszögelésben, a kijáratnál egy kisméretű festmény vonzza magához ellenállhatatlanul a tekintetet. A képet a *capriccio* velencei mestere, Francesco Guardi festette, valamikor a 18. század második felében. *Tordurchblick* – mondja találón a német címfelirat, és valóban: egy árnyékba burkolódzó árkád kapuboltozatán keresztül látunk át a napfényben fürdő utcarészletre. Egyszerűbben fogalmazva a festmény a sötétből a fénybe vezető „nézet” vagy átjáró éppen. S ha csak az első pillantás érzetét akarjuk megragadni, akkor mondhatjuk azt is, hogy lassú átmenet a sötét, árnyékolt felületektől az egyre fényesebb sávok felé.

Guardi kedvelt fogása volt ez az átlátás; számos olyan képet festett, ahol a kapu vagy boltív sötétjéből nézve a túloldal egyre inkább kivilágosodik. A kapuzat mélyéből (ahová a festő is felállította az állványt) lehet figyelni az átkelőket. Titokzatos emberi figurák imbolyognak az üresen himbálódzó lámpabúra alatt, mintha valami némajáték, egy jól begyakorolt rituálé szereplői lennének. Mindenki egyfelé tart, a kinti út egészen a szikrázó fényben fürdő házfal síkjáig vezet. A ház mögött a tengeren lebegő hajók fehér vitorlája, a horizont egybeolvad a nedves levegőn áttetsző éggel.

Nekem, a nézőnek az jut eszembe erről a képről, hogy ilyen lesz majd, amikor meghalok. Még hallom az árusok előtt csaholó kutyát, a kapuoszlop mögött folyó alkudozást, a vitorlák csattogását a szélben. Látom a mindent betöltő fény színtelen ragyogását a felhőkkel fedett ég kékje mögött. Csak éppen azt nem tudhatom, hogy közelebb jutok-e vagy távolodom ettől a fénytől. Vissza, egyre hátrább, a kapu sötét mélye felé, ahol a kép nézője most is áll. Ott nincs más, mint ez a pillanat; időzés a kilépés előtt. Vagy inkább csak: búcsú.

Anish Kapoor: *Sötét testvér*, 2005. Madre Museo d'Arte Contemporanea Donnaregina, Nápoly

Amikor először láttam Malevics *Fekete négyzetét* (már nem emlékszem-hogy hol, és melyik kiállításon), akkor nem maga a négyzet sötét, az ábrázolás lehetőségét is elfedő egyértelműsége döbbsentett meg, hanem a festmény megrepedezett felülete, amelyen keresztül átszivárgott az alapozás fehérsége. Ez végtelenül esendővé tette a képet. Inkább volt a gondosan tartósított múlt, amin keresztül kitüremkedik a kérlelhetetlen jelen, mint egy jövőbe mutató radikális gondolat megtestesítése.

Nápolyban, a Museo Madre folyosóján gyanútlanul sétálva, egy padlóra festett fekete négyzet láttán önkéntelenül Malevics műve jutott eszembe, és már indultam is tovább. Azután szinte földbe gyökeredzett a lábam. Az elkülönített teremben padlón fekvő négyzetnek ugyanis nem volt felülete. Vagyis nem volt sík, de nem volt tér sem, vagy még inkább: sima, laposnak álcázott mivolta inkább megnyitott valamilyen mélységet, mintsem elfedett. De Kapoor híres, fényt elnyelő festékek készített munkáinak nápolyi változata, a *Dark Brother* ennél nehezebben érzékelhetőnek bizonyult. Azon kezdtem töprengeni, hogy amit látok, vajon csak a szürkésbarna padlóra festett fekete folt vagy beláthatatlanul terjengő mélység? Lassan és csak nehezen értettem meg, hogy ez a padlón lebegő sötét valójában a múzeum padlójába süllyesztett üreg; hogy ez az üreg talán olyan valamit jelenít meg, aminek nincsen anyaga, egyúttal pedig olyan anyag, aminek kérdéses, hogy térbeli kiterjedése van; és hogy ez a feltehetően nem túl mélyre süllyesztett tér leginkább a bennem levő határtalanul mély és sötét ismeretlent nyitja meg. A *Sötét testvér* olyan „fekete lyuk”, amelyhez megmagyarázhatatlanul vonzódunk, de ez a vonzalom legnagyobb biztonságunk elvesztéséhez vezet: kételkedünk abban, amit látunk.

Jóval később gondoltam csak arra, hogy milyen lehet ez a szoba, amikor a múzeumban a látogatási idő véget ér, és a fényeket kioltják. Világít-e a sötétben ez a sötét? Nekem, aki valahonnan a világ még fényvel elárasztott feléről emlékszem vissza rá, nem csak testvér, hanem ikerpár is egyben.

BŰNBAK-KOMMENTÁR

Helyzetem kimerítő, de nem nevezném reménytelennek. Mindig éberem, mint a macskánk, aki megnyalja a szellemek bőrét. Én csak foltokban látom, akár a félvak, de néha ezek a foltok fénylenek, és az olyan, mintha áramot vezetnének a bőröm alá. Mint mindent, feljegyzem ezt is, akár az ateisták könyörgéseit a telepen, amikor kifogyott az erő kényszeres világlátásukból, és kell(ene) a mennyei plusz. A múltkor le is fotóztam egyet, a pontosság kedvéért, a rögzítés üdvéért. A vasárnapi misén végig ezen gondolkodtam: sajátos módon tisztességes szándékomon.

BŰNBAKSZÁMOK

Vajon hányan vannak ők, akik talán érettünk hullanak alá fentről? Vagy mellénk, kicsit belénk is azért. Micsoda gyerekes kérdés, micsoda valláskísértő. Vajon hány esést kell még lejegyeznem, ahogy zuhannak alá, és miért? A múltkor láttam egyet már a második triádból. A kétségbeesés ki tudja, hányadik körében, mintha ólmot öntöttek volna a tüdőmbé. Mintha odaszakadt volna az ég. Uralmak, Erősségek, Hatalmak. Csak kerubok ne, csak kerubok nehogy. Inkább az ólom a mellkasomba, inkább a gonosz nyest állandó vijjogása ablakunk alatt. A faágak időtlen karmolása, ha kimegyek néha éjjel ellenőrizni, a templom megvan-e még. Csak a kerubok nehogy, nehogy.

32 SZAKASZTOTT TEMPLOM

Kedvenc templomunk egy régi fel- és lerobbantott templom szakasztott mása. Majdnem ugyanolyan építettek a bányászok, mint a régi, mire rájöttek, hogy mégsem lehet. Egy templom a közösség aurájával csak egyszer építhető, az égi horizont is csak egyszer törik ugyanúgy; ahogy a bolygók összfénye is elrendeltetett. Annyira fentről ez az épület nem is létezik, abban a viszonylatban egy érzékszervi csalás, pedig az a fent az Úrhoz, mintha közelebb. Templomunkat bányaraktaból építették, meg sem látszik rajta ez a méretes zsviványosság. A hit fészkerben is képes gyógyító áramot termelni, az apácák, nagyon jól tudták ezt. Fénylettek a félholtak tőle, akárha praktikus csillagok.

W. H.
2020

MINT ŐSI CELLULÓZTEKERCS

szerepvers

mint ősi cellulóztekercs kígyózik
egy folyó a szemétdomb előtt
melynek oldalánál nagyméretű
téglára szoktam vadászni ám zoé
a parkban fekete és vörös tuli-
pánok határmezsgyéjén ébredez-
ve néhány mozdulattal választja
el nappalomtól e súlyokat csak
reméli a fenyőfa alsó ágai testem
átkarolják s a nőies szél kegyel-
méből az úrbe lépcsőztetik hi-
szen a járdán teáskannája is fel-
felé gőzölög úgy tűnik életünkben
sorra megfakulnak a vízszinte-
sek de elméje mágnesszalagjáról
reggelenként előkutatja donjua-
ni arcom én pedig menyasszony-
fátylak gyanánt hulladékégetőből
szerzett csipkerongyokat lebegte-
tek felé s míg választ belőlük el-
hiszi márvány síremlékén egyszer
gázrózsák szirmai loboghatnak

spam girl

a vers a névvel
kezdődik
legyen hát
ilia bora
eddig nézte a két
szembefordult kerub egymást
mostantól
befordult szemmel nézi
a két kerub egymást
végtére is nem mindegy
olvasva vagy olvasatlan
jutunk a spambe

a név a verssel
kezdődik
legyen hát
ilia bora
eddig nézte a két
spambefordult kerub egymást
mostantól
befordult spammal nézi
a két kerub egymást
végtére is nem mindegy
olvasva vagy olvasatlan
jutunk a szembe

ez ismerős, mert jártam itt,
androgün éj fájásait
már láttam

MÁR LÁTTAM

hol a téboly mint vendég oszon,
hideg, csempézett folyosón,
sötét szülőszobákban

láttam, ahogy világra jön
s mint régi ismerős köszön
életnek, halálnak

de miért nem veszi zokon,
hogy e két idős rokon
neki vissza nem köszön?

nem köszön, mert eleve
már kezdettől egy volt vele
s ezt mindig is tudta jól

hogy nem köszön a lángnak a tűz,
mely korhadt, elmúlt erdőket űz,
ha öleli a fákat

hogy nem köszön a víznek a csepp,
mert részei a tengernek,
folyónak, ha árad

nem jelent mást ez a csend
hogy mindig is ez volt a rend
és ezután is így marad.

.
.

ez ismerős, mert jártam itt,
androgün éj fájásait,
már láttam

KÁMOR

Győrffy Bernátnak

Visz a láb Hegyes-tető felé. Szűkek a napok a Börzsöny magas rétjein, épp felkel, s lassan már nyugszik is a nap. Eltelik az állatok szeme kétségbeeséssel, messze tőlünk hiszik magukat, de nincsenek egyedül, közelükben élünk, lábam most is nyomukba lép. Nem terheli őket a föld, *fenn* maradnak, elfekszenek, hol életen át jártak, de mi, akik halálunkig rejtőzködünk, beássuk a fáradt testet is, mert elfedni vágyjuk, elfeledni, ami benne összevegyülhet. Mi marad mégis? Néztél már fára gyengéden, kérdezte nagyapám. Assisire gondolok, Giotto-ra, aki feledte a perspektívát, hogy minden egy szinten legyen, ahogy itt is az erdőn, együtt látni a fák közt a hegyet s a völgyi életet, a házakban emberek élnek, harangszó sodródik, valaki megáll a kertben és nem mozdul, étel gőzölög az asztalon, s elszáll a füst a kaldera felett.

Fagyott fűvön visz a láb egyre feljebb, javítani az életen, de a hiba is erős élet, pillanatok üde botlása. Illik az arc a fákhöz, itt ébredhetni s álmodhatni egyszerre, minden az állandó és múlékony anyag diadala, kő, föld, lábnyom, az ösvények útvesztői, mégis a tapasztalat mást mond, van itt más is, valami nálunk nagyobb. Az ég arcára gondolok, a szélbe temetettek porára, az elhurcolt más nyelvűek jajszavára, akik a nekik idegenbe hoztak hazát, s egy fiúra, mikor apjának ezt mondja: *mindig a világűrben vagyunk*. Pendül egy húr, az a csak néha hallott idegen dallam. A vágyakozás az örömből jön, ismeri vágya tárgyát, de örülsz te az úrnek? Lefeküdni volna jó a fűre, figyelni, ami jön, ha már nemfázol többé.

A láb csak tapodni akar, figyelmem szétszórt, célt téveszt,
tengerre emlékszik, partokra, hol jártam, egy nőre, kiégő
gyertyával ül a kifutni kész hajó mellett, fohászcodik, hogy
a víz visszaadja férjét. Lábam hasadékba téved. Nem baj,
közelebb jutunk mégis. Hogy mihez? Honnan is tudhatnám.
Imát ha mondanék, talán múlna a migrén, mi a fák alá vitt.
Nem kell semmi, ami uralható, de mi legyen a nyelvvel,
ha ő uralja, amire gondolk.

A hideg égen a vörös szűz küllőkön fordul, magamra hagy,
más testek fölé hanyatlík szenttelen. Nem szükséges
megvigasztalódní. Visz a lábtovább Hegyes-tető felé,
de én a messzi Kámorra mennék –

A TÁVOLODÓ TÉL

ad notam Berzsenyi: *A közelítő tél*

Hóban még Ligetünk, Vajdahunyd kövén
Meg-megcsillan a fény, déli nap ostromol,
Vastag fal nyeli el, nincs tavasz, itt a tél
A várúr, a deres király.

Várhídon kapuór szesztalomban is
Bort árúl; a dígók nem közelednek és
Más túristacsoport sincs, a japánok is
Otthon vészeli át a kórt.

Vélünk éri be most óre a várnak, és
Kétszer két deci bort mér, a papírpohár
Is forró, melegít, visszük a várba, bent
Kortyolgatva iszunk, a nap

Éppen ránk süt, azaz nem süt, a bor tüzét
Érezzük; fogy a bor, már fogy a tél, de a
Várnak *boltozatán néma homály borong.*
Rágyújtasz, cigarettafény.

Míg elszívod, a bor fal peremén kihűl,
Eltűnt már a nap is, borpoharunk szemét.
Jegyző, névtelen, ül, csuklya, az arca sincs.
Egy másik hidon át ki, hol

Épül már Ligetünk, síttkupacok között
Korlátok, kerítés, munkagödör, megyünk;
Emlékszel, napozórét! Leterítve a
Pléd, szendvics, sörök, érkezik

Könnyű nyári aligszél, de hűsít. Bogár
Száll combodra, le sem söpröd; a nap, csak az
Van, még ez van, ez a pillanat, a bogár
Elszáll, észre se vetted, el.

Minden zárva, ki sem nyílt, a tavasz se fog.
Maszkot fel, „szia” és elvisz a villamos.
Itt hágy, s vissza se tér majd gyönyörű korom.
Állok még, megyek, élni kell.

A szövegben dőlt betűkkel Berzsenyi-idézetek.

FEKETE TOLL DALA

40 munka nincs van munkanélküli segély

Fekete Toll ebből is megél
konzervet eszik az a jó
vígan danol a navahó
Fekete Toll ebből is megél

hajléktalan kunyhóban él
alatta föld fölötté ott az ég
ablakáig ér nagy a hó
vígan danol a navahó
alatta föld fölötté ott az ég

nincs víz de vizet ki iszik?
kunyhója előtt viszkizik
sok szép tavasza nyara volt
vígan danol a navahó
kunyhója előtt viszkizik

megkínálná ki arra jár
se egy járőr se a madár
hiába ordítja *hahó!*
vígan danol a navahó
se egy járőr se a madár

messze ide a kaszinó
pénzes fiatal faszi volt
kártyája golyója tarolt
vígan danol a navahó
pénzes fiatal faszi volt

most nem engedik be az a gond
szaga van indián szaga volt
a halál felé araszol
vígan danol a navahó
szaga van indián szaga volt

mondana valamit de nincs kihez
ha elfogy a whisky akkor mi lesz
még lennie kell valahol
vígan danol a navahó
ha elfogy a whisky akkor mi lesz

ad pár dollárt egy jenkinek
az hoz neki tüzes vizet
ne haljon szomjan nagyapó
vígan danol a navahó
az hoz neki tüzes vizet

fiatalon kemény drogok
most már nem kell csak alkohol
a nap a hold csillag alól
vígan danol a navahó
most már nem kell csak alkohol

a kijárási tilalom mellé
a rafinált jenkik bevezették
a teljes alkoholtilalmat
azóta a navahó hallgat
azóta a navahó hallgat

üres kunyhó üres üvegek
vén indián mi történt veled?
örök vadászmezőkön valahol
az utolsó navahó dala szól
így pusztultak ki a navahók

NAVAHÓ HARCIS DAL

42 reggel kiássuk a csatabárdot
délben elszívjuk a békepipát
este elássuk a csatabárdot
reggel kiássuk a csatabárdot
és ez így megy minden nap
jöhetnének a sziúk pueblók
wenatchik nez percék delevárok
yakamák coushaták ja ők nem
kipusztultak az uték paiuték
klamathok is mi még nem
a walla vallák hopik puyallupok
wanapumok colvillék és a
többiek se jöhetnének de ők is
reggel kiássák a csatabárdot
délben elszívják a békepipát
este elássák a csatabárdot
és ez így megy minden nap
hétfő kedd szerda csütörtök péntek szombat
vasárnap míg végre felderítőink jelentik
az úton hosszú dzsipposzlopban
tüzes vizet hoznak a jenkik

VILÁGÍTÓTORONYŐR

bánta az Úr hogy embert teremtett a föld romlott vala Isten színe előtt 43
s a föld tele volt erőszakkal eltörölöm a föld színéről az embert akit a földön teremtettem az állatokkal a csúszómászókkal és az ég madaraival együtt mivel a föld az emberek miatt megtelt gonosszággal a világítótornyból néztem végig elsüllyedtek a hajók az óceánjárók a tengeralattjárókat fel emelte partra vetette a szökőár tengeribeteg bálnák gyomra kifordult vízbe fulladt Jónás elpusztította Isten elpusztította Ninivét is a világot vízözönt bocsátok a földre hogy eltöröljek minden testet amely az ég alatt lélegzik el fog pusztulni minden ami a földön van megnyíltak a nagy mélységek forrásai és megeredtek az ég csatornái a víz az ég alatt minden magas hegyet elborított így minden élőlény elpusztult amely a földön mozgott madarak háziállatok vadállatok mindenféle földi csúszómászó és minden ember az emberek visszamásztak a fára leverte őket az eső mint a diót felmentek a hegyekbe ott is belepte őket a víz menekültek föld alá rengett a föld rájuk omlott keringtek helikopterek szöktek volna repülőgépek égis ért a cunami csapódtak a vízbe mert föld már nem volt akkor menjünk a víz alá lássuk Uramisten mire megyünk így törölt el Isten minden élőlényt a földön az embertől az állatig a csúszómászóig és az égi madarakig a világítótornyban van elég élelem néhány rekesz vizski beosztom túlélék továbbra is küldöm a fényjeleket ha nincs kinek Istennek fénymorze s.o.s.-t mentsd meg lelkeinket a mélységből morzézok hozzád Uram döglött bálna lebeg az ablak előtt döglött halak sirálydögök emberek buborékokban mint magzatok magzatpózban várják megszülessenek újra elsüllyedt világ árbóca a világítótorony simeon oszlopa a sokadik napon világítótornyom zátonyán megfeneklett egy bárka benne minden fajtájú vadállat minden fajtájú háziállat mindenféle földi csúszómászó és mindenféle madár és szárnyas egy sirály csőrében kis hal ez volt a jel a nap lassan kiemelkedett vizeiből feltámadó főnix lerázta magáról a vizet föl az égre ragyogott a sokadik napon az új nap még esett de már alig szemerkélt egykedvű eső módra hullt vízcseppek által fényesen feszült a szivárvány világítótornyom árbócáról kiáltoztam Föld! Föld! szétpattantak a buborékok mint magzatburkok mint lombikok és lombikbábik tempóztak a part felé ringatóztak gumikrokodilokon gumicápákon hemzsegett a bícs a plázs ették a lángost a hekket itták a kólát a sört nyüzsögjenek a földön legyenek termékenyek és sokasodjanak mostantól fogva amíg a föld áll nem szűnik meg a vetés és az aratás a hideg és a meleg a nyár és a tél a nappal és az éjszaka küldöm a fényjeleket szakadatlan a nap a csillagok alatt s.o.s hozzatok élelmet vizskit elfogyott

(A dölt betűs szövegek Ter 6–8)

A szállodában kedvesek voltak, pedig nyilván elsőre levették, hogy magyar, az útlevelét is elkérték – nem tudta eldönteni, hogy a három csillag miatti protokoll, a pénze, vagy az évtizedek alatt begyógyult sebek miatt jut neki

44 Péter János

KIŰZETÉS

A PARADICSOMBÓL

mosoly, tiszta szoba, udvarias köszönés, előzékeny kiszolgálás. Persze, ha fogadni kellett volna, a begyógyult sebeket teszi leghátrébb. Két éjszaka-t foglalt: elég későn ér-

kezett be a vonata, és egy teljes napot akart maradni. Holnap, a hajnali gyorssal megy majd vissza, érdekes, gondolta, ugyanúgy hajnalban, mint '44 augusztusában. Csak akkor még magyar vonat volt, amire felszálltak.

Kiűzetés a Paradicsomból, mondta akkor Édesapa, csak ennyit szólt azon a reggelen, mikor felszálltak a vonatra. A kishúga, Erzsike, Édesanya kezét fogta, a másikban a babája, Zsófi. Ő viszont már nagyfiúnak számított, saját kis hátizsákjában voltak a dolgai, a féltett csúzli, pár könyv, egy nagytű, amivel a bogarakat nézte. A kék kisautót viszont, amit érkezésük után talált egy dobozban a tornácra, hiába kereste, mikor Szolnokon szétbombázták az állomást, és ők pár éjszakát egy vasúti raktárban kellett töltsenek. Az előttük levő vonatot is találat érte – ők szerencsésen megúszták. Vagy ott Szolnokon esett ki a csomagjából, vagy itt felejtette. Utolsó délután még megvolt. A tornác sima kövén jól lehetett gurítani, valószínűleg az a kisfiú is ott játszhatott vele a legtöbbit, aki előttük lakott a házban. A szintén itt talált távcsövet viszont magával vitte, egy igazi távcső volt, hegyi túrákhoz. Mert itt voltak igazi hegyek, a budaiaknál is magasabbak. Illetve, mosolyodott el magában, igazi hegyek most is vannak, csak nekik kellett eljönniük.

Vacsorára pizstrángot kért, meg volt vele elégedve. Szerette az itteni ízeket, a savanykás juhtúrót, a lestyánt, a paradicsomos paszulylevest, persze az székely étel, román vendéglőben nemigen fog kapni. Az étlapot nézve pár szó vissza is jött gyerekkorából, amit a helybeli románoktól tanult: *vinete, bere, mamaliga*. Radu Ciobanu, állt a pincér kitűzőjén, Radunak hívták azt a kisfiút, akivel időnként játszott, jutott eszébe, Édesanya nem nézte jó szemmel, és Radut is hamar beparancsolták, ha együtt látták őket. Radu nagypapa, dédpapa lehet már, ha túlélte a múlt rendszert.

Reggeli előtt körbejárt az étteremben, a falakat a városka képei díszítették, hatalmas ortodox templom nőtt ki a semmiből azóta, hogy ők elmenekültek. A vár mellé építették, látni fogja, ha a gyaloghídon megy haza – illetve oda, ahol a volt házuk áll. Az egyik fényképen felismerte a Szent István teret – most *December elseje tér*, a katolikus templom és a plébánia épülete

megmaradt, a szökőkutat kicserélték, kereste a cukrászdát, ahova vasárnapként elmentek, de betonház állt a helyén. Több fénykép is volt a vízesésről, ahova annyira szerettek kirándulni. Ilyenkor a kutyájukat is vitték, bár a helybeliek nevettek rajtuk, hogy minek a kutyát kirándulni vinni, ha nem vadásznak vele. A kutya nem jött velük vissza Budapestre. 45

A reggeli alatt komolyzene szólt, az elsők között ment le a svédasztalhoz, olyan nyugalom volt, mint a paradicsomi években. Amikor a cselédjük megterítette, mire ők az asztalhoz ültek, kikészítette a friss fehér kenyeret, a paradicsomot, zöldpaprikát, a vaját, ordát, sajtot, juhtúrót, a sonkát és a kolbászt, hálós bura fedett mindent a legyek ellen, volt valami meleg étel is minden reggel, hol rántotta, hol virsli, sült szalonna, reformátusként a Nagypénteket kivéve sose böjtöltek.

Úgy saccolta, hogy a szállodától szűk fél óra járásra lehet a régi házuk. A szálloda közvetlenül a vasútállomás mellett volt, tudta, hogy este érkezik, nem akart a sötétben gyalogolni, egyedül, egy olyan városban, ahol utoljára nyolcévésen járt, útlevél nélkül. Ők pedig a városka másik szélén laktak, át kellett menni a patakon, voltak gyaloghidak is, de aznap, mikor eljöttek Édesapa egy szekeret rendelt. A Szent István térről egy pillanatra még látták a református templomot és a líceumot, a vár egyik bástyáját. Édesapa, mikor először mentek istentiszteletre, azt mondta, hogy majd itt fognak konfirmálni Erzsikével. És hogy ő majd a líceumba fog járni. Ott egyszer járt, az igazgató úr meghívta őket egy vacsorára, hatalmas eperfa volt az udvaron, Erzsikével csupa kékek-feketék lettek egy pillanat alatt, amikor eprezni kezdtek. Gondolkodott, hogy benézzen-e, ha egyáltalán szabad, érdemes-e kockáztatni, mi van, ha már sem az eperfa, sem az utóda nincs meg, hanem lebetonozták az udvart, vagy politechnikai líceum lett a helyén, és valami műhelynek kellett a hely. Lehet, hogy jobb, ha így marad meg a fejében, annak a meleg nyári estének az emlékével, ahogy Erzsikét fel kellett emelje egy-egy érett szemhez, aztán felmászta a göcsörtös ágakon, szakadt az ünneplő ruha, és Édesanyja nagyon megszigta. A szülei sosem akartak viszszajönni, pedig turistaként még a múlt rendszerben is lehetett volna.

A reggeli után újra nézegetni kezdte a fényképeket, hátha talál valamit a házukról. Az utca nevére nem is emlékezett, csak arra, hogy az országútról balra kellett letérni, közvetlenül a temető előtt, már majdnem a falu végénél – utánuk már csak a cigánytelep volt –, és egy lapos részen, a saroktól a harmadik – gyerekszemmel nézve hatalmas – ház volt az övék. Ha van is fénykép, talán a templomtoronyból, talán egy légi felvétel, az nem fog látszani, hogy a pincéből három alagút vezetett ki, az egyik a várhoz, a másik a patakpartra,

a harmadik valahova a hegyre. Félig-meddig be voltak már akkor omolva, mikor ők megérkeztek, Édesapa pedig lezáratta, nehogy ők Erzsikével, vagy bárki vendég gyerek eltűnjön bennük. Egy kis részt hagyott csak meg, borospincének, jó enyedi bor volt benne, pedig Enyed a határ túloldalán
46 volt. Megmaradt viszont két titkos átjáró, egy könyvespolcnak álcázott ajtó, amelyen át a nappaliból az egyik hátsó szobába lehetett jutni, és egy kis rejteklépcső, ez Édesapa dolgozószobájából a pincébe vitt, egy nagy festmény mögé volt rejtve a bejárat.

Mária rét, jutott eszébe, Mária rétnek hívták az ő városrészüket, a központ és a Cigányrét között. Megkérdezte Radut – angolul egész jól tudtak kommunikálni – hogy vannak-e esetleg képek a Mária réti részről. Radu szabadkozott, csak egy hónapja jött ide dolgozni, gyakorlatilag a szállodában él, 8–10 napot dolgozik egyfolytában, utána megy haza Kolozsvárra a családjához 3–4 szabadnapra. De szívesen megkérdez egy öreget, itt dolgozik a konyhán Stefan bácsi, lassan 80 lesz, de heti két reggel bejön dolgozni, nem tud leállni.

Stefan bácsi tehát itt kellett éljen akkor, amikor ők is itt laktak. A vonásaiból próbálta kiolvasni, hogy milyen lehetett a negyvenes évek elején, hátha beugrik a piacról, üzletből, utcai játékból, de semmilyen emlék nem jött elő. Radu tolmácsolt, Stefan bácsi készségesen magyarázott. Ami a Mária rét volt, az most az Eminescu lakótelep, persze eleinte nem így hívták, csak a Ceaușescu-rendszerben Győzelem lakótelep volt a neve. Az ijedt kérdésre, hogy vajon az egész Mária rétet elpusztították-e, és vele azt a házat is, ahol pár évet kislüként töltött, Stefan bácsi elmondta, hogy pár ház megmaradt, főleg a szélén, talán, ha megmondja, melyiket keresi, tud segíteni. Utcát és házszámot nem tudott mondani, de beugrott a hatalmas, zöldre festett kapu, hogy magasabb volt a környék házainál, a pincére félemeletet húztak, és az udvaron, az előző lakó gyűjteményéből török kori ágyúgolyók voltak, megmozdíthatatlan, hatalmas gömbök, a macskájuk szeretett rajtuk napozni.

Az ágyúgolyók hallatán Stefán bácsi bólintott. *Maga a zsidó Neumann házat keresi. Elvitték őket mind, senki sem tért vissza. Persze lehet, hogy valaki túlélte, de ide senki nem jött vissza a családból. A ház nincs meg, nagyjából ott volt, ahol most a kisruház van.*

Megköszönte Radu és Stefan bácsi segítségét. Tétován kért Radutól egy kávét – át kellett gondolja, hogy mit kezd ezzel a nappal, itt, ahol egykor a Paradicsom volt. Neumannék kislfiának, neki, Radunak.

Otthon vagyok. A világítóudvarra néző ablak párkányán ülök, lógázok a lábammal. Fázom és fáj a fejem. A szájam fölrepedt sarkát nyalogatom. Olyan, mintha percekkel ezelőtt kaptam volna egy hatalmas pofont. Anyám itt járt, az ajtón át is érzem a vé-

Ménes Attila 47

céillatosító szagát. Szét-nézek, mit művelt megint. Hagyott egy ezrest a konyhaasztalon, a folyosón mosószeres mázgalás nyomai. A szobaajtómra postitét ragasztott. Nézem a levélkét, a hőkölő apró

UGRÁS

(regényrészlet)

betűket, ahogy feltorlódva szinte lefolynak a papírról. Nézem a dühödt áthúzásokat, aláhúzásokat, az egymás mellé biggyesztett felkiáltó- és kérdőjeleket meg a talányos eredetű szürke mázgát, ami az egész lapocska alját bemaszatolja. A hűtőben vajkrémet, soproni felvágottat és fonnyadt hónapos retket találok. Ezekből mindből evett is. A bécsi kocka a hűtő legfölső polcán egy kistányéron várakozik. A hűtőt is kisuvikszolta, kivéve a mélyhűtő rekeszt, ahol időtlen idők óta tuskójegek híznak. Mosogatott, és mosott is. Úszik a folyosó. Az összes gatyám és zoknim kitergetve csöpörészik. Az olajos csillogású koszlét persze elfelejtette kiönteni a vödörből, majdnem hasra esem benne. A felmosófej, mint egy zsákmányra leső polip, kandikál a vödör mellett. A vécében új guriga papír, a szemetes kiürítve. Ruhástól dobom magam az ágy huplijába. Szédülök. Negyvenkilenc éve kell elviselnem az anyámat. A kalapáccsal agyonvert kutya apokalipszise. Rémes lenne bor nélkül élni a világban. A bor a közöny, a nyugalom és a beleegyezés sava, nem a lázadásé. Aki lázadni szeretne, sörözzön. Ebben az ágyban, ebben a mélyedésben haldoklott évekig a nagyanyám. Csak a halála előtti héten szállították kórházba, mikor már üvöltött a fájdalomtól. Anyám szerint fél életén át haldoklott. A gonoszsága miatt bűnhődött, így mondta anyám.

Próbálok elaludni ebben a mélyedésben, de nem megy. Mintha tisztán hallanám a vénasszony szenvedő kiáltását. A gyötrelmes mellrákjával az utolsó tiszta pillanatáig ragaszkodott ehhez a gödrös ágyhoz, ahogy én is mindig ragaszkodom hozzá valamiért. Nagyanyám tojássampont kent a kifakadt, gennyedző mellbimbójára, ezt anyám árulta el. A WU2 állítólag csillapította a fájdalmait. Amikor anyám beszállította, még aznap éjjel megpróbált hazaszökni, de a folyosón összeesett. Odabent azért rimázkodott, hogy adjanak neki WU2 tojássampont, hogy bekenhesse magát, de a nővér kiröhögte. Nem szerettem a nagyanyámat, rosszindulatú, közönséges, buta és bosszúálló természetű volt. Anyámmal úgy bánt, mintha tökhülye lett volna. Akkoriban anyám még nem is volt tökhülye. Legalább egyvalaki akadt volna, aki

számomra kedves és szerethető ebben a családban. De ilyen nem akadt. Így egyetlen családtagom sem igényelhet tőlem gondoskodást vagy odafigyelést. Még csak a szeretetem hangoztatását sem. A családi közösségben amúgy a legnyomasztóbb, hogy a szeretetet folyamatosan bizonygatni kell. Ezt 48 elvárják. Aztán az ember szorongva várja a választ, hogy a kierőszakolt érzelmei meghallgatásra és vizsgázásra találnak-e. Bizonygatni kell, hogy a szeretet, amit állítólag egymás iránt táplálunk, napról napra erősödik és szilárdul. Jobban szeretlek, mint tizenhárom perce. Sokkal, de sokkal jobban, mint negyedórája. Ugye te is sokkal jobban szeretsz, mint ahogy félórája szerettél? Az, hogy szeretetet hazudjak nekik, gyerekkorom legerősebb kényszere volt. Tudtam, hogy hazudni *muszáj*. Az ügyes hazug sok bajt megspórol magának, én viszont soha nem voltam ügyes. Óvakodom az ügyes emberektől. A mesteri hazugság, legyen szó akár a legcsekélyebb dologról is, pajzs és védelem. Tanítani tudnám, művelni nem. A hazudozás és a tagadás lényem legmélyéről fakad. A valóság amúgy is ócska hamisítvány, aminek rég elveszett az eredetije, esetleg soha nem is létezett, így nem lehet róla érvényes állításokat megfogalmazni. Ezt a problémát leplezik előttünk a teológusok meg az elméleti fizikusok. Én csak egy vidéki, és azon belül is külvárosi pasas vagyok, mosom kezeimet.

Hideg van, fáznak a lábujjaim. Két kérdésem lenne. Az egyik, hogy mikor fogok meghalni. A másik, hogy mitől. A két kérdés egyforma súlyú. Klára verejtékének szagát érzem az orromban, és apám hosszú, finom ujjait látom magam előtt. A szép kezét. A hüvelykujja hegyes, hosszú körmét, a gitárpengetőt. Az arcára egyáltalán nem emlékszem. Egyszer beszélünk, akkor is csak telefonon, a tizennegyedik születésnapomon. Embert nem hallottam még ennyi gyűlölettel mondani azt, hogy szeret. Egyszer kinyomozom a címét, megkeresem, de csak azért, hogy a szemébe vágjam, mennyire rossz nekem, hogy magamra hagyott anyámmal meg nagyanyámmal. Ha ezt így elmondanám, abban is több szeretet volna. Jelen helyzetben azonban ez lehetetlen. Ha egy bármilyen útszakaszon frontális karambol történik, megnő az esélye, hogy ugyanott hamarosan újabb balesetek történnek.

Esteledik. A szemközti bérház harmadik emeletén az egyik szélső lakásban felkapcsolják a villanyt. Izgalmas folyamatok indulnak be. Nyúlok a fűzetért, hogy mindent pontosan feljegyezsek. Nyúlok a fényképezőgépemért. Semmiről sem maradhatok le. A másodikon egyszerre három ablakban gyullad fény. A földszinti folyosó is fénybe borul, egyidejűleg díszkivilágítást kap a második emeleti függőfolyosó is. Már fényárban úszik a teljes első emelet is. A harmadik emeleten egy kivétellel az összes ablak ontja a luxokat. Tündököl már a földszint egy része is, ám közben elsötétül az első emeleti saroklakás. Külön megfigyelem azt a harmadik emeleti, lőrés méretű ablakocskát, mert ott le- és felkattintgatják a lámpát. Érintkezési hibáról lehet szó.

A második emelet feljövőben van, valamennyi ablak pazarlón sugárzik. A harmadik emelet veszt korábbi előnyéből, már csak három ablak világít az alkonyatban. Elgondolkodtató, amikor távoli ablakok mögött, mintha adott jelre történe, hajszála azonos időpontban gyulladnak vagy hunynak ki a fények. Most néhány pillanatig valamennyi ablak egyszerre 49 árasztja a fényt. Ennek az ellenkezőjére is akad példa, amikor az összes ablak sötétbe borul. Ez kísérteties. Meg amikor mindössze egyetlen ablakból ömlik a világosság. A földszinti folyosón végigmegy valaki, talán ez is a jelenséghez tartozik. Ezt feljegyzem és le is fényképezem. Így együtt értelmezve a képet, valódi jelhalmoz, jeltorlódás figyelhető meg, kérdezz-felelek. Értő koromban az ilyesmit észre sem vettem, vagy ha észre is vettem, nem tulajdonítottam neki jelentőséget. A hétköznapi értelem világában megrekedtek számára ezeknek az információknak a pusztaléte is felfoghatatlan, számomra viszont az üzenetek létrejötte és folyamatos képződése kézzelfogható tény. Az értők érzékei tompák. Anyám, Beatrix, Sanyi, Klárka, Bódog, Oszama, Skarufa vagy Körösényi Antalné Ibolya, meg az összes hivatalokban trónoló ügyintézők érzékei szűrik és törlik ezeket a mintázatokat. Megfejtteni ők sem tudnák, ahogy én sem. Talán majd. Úgy sejtem, addig jó nekünk, míg nem tudjuk, mi áll ezekben az üzenetekben. Az üzenet közege és közvetítő médiuma sokdrangú kérdés. Ráadásul olyan kompozíciók ezek, amiknek nincs konkrét, megnevezhető alkotója. Nincs agy, nincs tudat, ami formálja és útra bocsájta őket. Mégis itt vannak. Itt tolakodnak a szemünk előtt a nap minden percében és a percek minden pillanatában. Önmagától létező, ok nélküli okozatok.

A második emeleten, az összes lakásban egyszerre szűnik meg a világítás, mintha áramszünet lenne. Ennek a feltételezésnek ellentmond, hogy némelyik első és harmadik emeleti ablakból harsányan, szinte ünnepélyesen tombolva törnek előre a fényugarak. Fölfénylik az első emeleti folyosó is. Ugyanitt a szélső lakásban buja, lila fényt ont egy legalább kétszáz wattos izzó. Egy első emeleti lakás nyitott ablakából zseblámpa kutató sugara vetül az udvarra, pásztázva cikázik fel és le, mintha betörő kutatna elrejtett értékek után. Ez is az összképhez tartozik. Mert mindig az összképet kell nézni. A harmadikról apró fénycsík zuhan alá, valaki égő cigit fricskázott az udvarra. Távoli televíziók színfoltjai tűnnek fel, híradó, reklám, vetélkedők és sorozatok. Sok-sok halál, rengeteg szerelem. Világítanak már az utcalámpák is. Nem gyújtok villanyt, maradok a saját sötétségemben, ami velem egy lényegű. Az utcalámpa keskeny fénycsávot fest a plafonra. Már csak ez érdekel. Kezdek megnyugodni, már nem kalapál úgy a szívem. Jó lenne aludni.

Beatrix sosem aludt velem, ő mindig a nagyszobában feküdt le, ide be sem tette a lábát a nagyanyám miatt. Ő ebben a halottas ágyban és halottas

szobában nem képes megmaradni. Hullaszagot érzett. Azt is gyűlölte, hogy én ott alszom. Csak annyit engedett meg, hogy az ajtók nyitva maradjanak. Hogy hallhassam a lélegzését. Nagyon szerettem hallgatni, ahogy álmában nyöszörög, fölhorkant, dűnnyög. Most csak a hűtő zakatolását hallgathatom. Beatrixnek, ha vissza akar jönni, meg kell értenie, hogy itt, ezen az ágyon akarok aludni. Bármikor visszafogadom, persze előbb tisztázni kéne néhány dolgot. Én ebben a szobában és ezen a horpadt ágyon szeretek aludni. Ha ő nem képes erre, azt nagyon sajnálom. Oké, aludjon akkor a nagyszobában, de engem ne piszkáljon, amiért ragaszkodom ehhez a fekhelyhez. Engem nem zavar az a folt az ágyon, a beszáradt WU2 sampon. Ha ragaszkodik hozzá, akkor egy vizes szivaccsal áttörölhetem. Szerinte másféle foltok is vannak a kárpiton, nem csak a sampon nyoma. Vér is, meg hullafoltok. Meg az én régebbi szeretkezéseim beszáradt pacái is. Bizonygattam, hogy ezek a foltok a kárpit mintázatához tartoznak, szó sincs róla, hogy hulla-, pisi-, kaja-, vér-, esetleg ondófoltok lennének, hanem az eredeti mintázat részei. Szerinte viszont ilyen mintázat, mint ami ezen a szöveten van, a világon sehol nem létezik. Ezek csak valami szerves dologtól eredhetnek. Szerinte büdös is az ágy. Aztán azt is meg kell majd beszélünk, hogy úgy eszem, ahogy nekem jól esik, és nincs semmi baj az étkezési stílusommal. Beatrix utálta, ahogy eszem. Szerinte evés közben szuszmákolok és szimatolok, úgy mozgatom az orromat, mint egy menyét. Hiába mondtam, hogy a menyét evés közben a legkevésbé sem szuszmákol, és nem mozgatja az orrát. Ez a szuszmákolás nálam belső szaglás, az étel ízlelésének kifinomult módja. Egyszerre érzem az ételt a számon és az orromon kívül is, belül is. Enélkül az ennivaló egyáltalán nem ízlene. Olyan lenne, mintha levegőt rágnék. Beatrixnek el kell fogadnia, hogy én így szeretek enni. Számomra ez az egyetlen módja annak, hogy jóízűen táplálkozzam. Tiszteletben kell tartania ezt a kifinomult evésmódot. Nem hívhatja meg hozzánk az ismerőseit és barátait, mert én olyan undorítóan eszem, mondta. Minden falatot tízszer megrágok, és aztán sem nyelem le, hanem a számban forgatva szuszmákolok. Miért nem lehet azt a falatot három vagy négy rágás után, szuszmákolás nélkül lenyelni, ahogy mások teszik, kérdezte. Nyugodtan hívhat vendégeket, mondtam erre. Fogadhatja őket. Mások észre sem vennék azokat a dolgokat, amelyek őt ennyire zavarják, mondtam. Nem, ő inkább elmegy, eljárkál itthonról, ha találkozni szeretne. Erről nem nyit vitát. Neki rengeteg barátja és ismerőse van, akikkel mindenképpen találkozni akar. Ki kell szabadulnia ebből a börtönből, vagyis a házasságunkból, különben megőrül. Bezártam, foglyul ejtettem őt, lélegzetet sem kap ebben a házasságban. Úgy érzi, mindjárt megfullad. Énmiattam nem találkozhat senkivel, mondta. Ennek az ellenkezője volt igaz, hiszen eleinte hetente egyszer, aztán már minden második napon eljárkált otthonról. El se tudom mondani, mennyire szerettem, ha együtt töltjük az

estéinket, ha éjszakánként hallhattam, ahogy lélegzik és mocorog. Néha ál-
mában mond valami bolondságot. Ez nekem maga volt a teljes mértékű lelki
ellágyulás. Beatrixszal először a pincefaluban szexeltünk, a nyaralójuk kö-
zelében. Bort ittunk egy néninél. Kicsit, a méretek miatt mindkettőnk-
nek fájt az a szex. Ő akarta úgy, hogy valamennyire veszélyes legyen. 51
Hogy bármikor észrevehessék, mit művelünk ott a borospince mélyén.
Beatrixnek tudnia kell, hogy nyugodtan visszajöhet, nem kell sietnie, elkap-
kodnia ezt a visszajövet. Gondolkodhat, ameddig akar. Elkezdheti a gondol-
kodást, abbahagyhatja, tarthat egy kis szünetet a gondolkodásában, és
később folytathatja. Visszajöhet akár ma is, aztán ráér gondolkodni a
további sorsáról. A feleségem másik rossz szokása a gyanúsítgatás,
hogy bámulom az utcán a molettebb nőket. Ezzel a mániájával az örü-
letbe tudott kergetni. Igaz, hogy mindig is a teltebb alkatúak tetszet-
tek, de hogy méricskélem a kövér nőket az utcán, abban tévedett.
Beatrixnek le kell szoknia az örökös gyanúsítgatásról. Ez lesz a főfel-
tétel, amikor majd visszatér hozzám. Nem igaz, hogy stírlöm a
kövér nőket. Nem forgatom a nyakam, és nem bámulok hosszan utá-
nuk. Szerinte, ha a tévében látok egy dagadt nőt, dűnnyögni meg li-
hegni kezdek, és undorítóan kigúvad a szemem. Ez is csak valami
félreértés lehet a részéről.

Nem tudok aludni, pedig a hupli legmélyén fekszem. Máskor,
ha itt pihenek, pillanatok alatt elalszom. A hupli ma nem hoz szeren-
csét az elalvásban. Beatrixnek nem szabad haragudnia azért sem, ami-
ért az utcán összegyűjtöm az eldobált italos üvegeket. Az üvegeket a
szatyromba teszem, és beviszem Icuka néninek a kisboltba visszavál-
tani. Beatrix pontosan tudja, hogy időnként pénzzavarba kerülünk.
Akkor bezzeg jól jön egy kis mellékes. A feleségem szerint úgy nem
lehet sétálni, hogy én állandóan minden koszos üvegért lehajolok, és
a szatyromba teszem. Végig csörömpölök az egész úton. Szerinte ez kínos és
nevetséges. Az emberek gúnyosan mosolyognak rajtam. A fehér üveg húsz
forint, a színes huszonöt, a sörösüvegek pedig harminc forintot hoznak a
konyhára. Továbbra is össze fogom gyűjteni őket a betétdíjért. Ezt tudomásul
kell vennie, ha úgy dönt, hogy visszatér hozzám. Bizony, ezután is össze
fogom szedni az üvegeket amerre megfordulok, a parkokban, a parkolóknak
és kint, az állomáson. Nem érdekel, mit gondolnak a járókelők. Ha az emberek
mindenfelé szétdobálják a kiivott üvegeiket, én fogom, és összegyűjtöm őket.
Este irány a kisbolt, és teli zsebbel távozom. Régebben a papírt is összegyűj-
töttem, de az jóval a házasságkötésünk előtt volt. Elég macerás pénzkereset.
Ma már nem érdemes, mert nagyon lement az ára. Az üvegeké viszont föl-
ment. A gyűjtögetés talált pénz. Nem ártok vele senkinek, és a környezetet
is védem vele. Bolond volnék lemondani róla. Amíg nagyobb összeg nem

pottyán az ölembe, addig nincs más választásom, mint az üveggyűjtögetés. Momentán. Ezt Beatrixnak el kell fogadnia. Zárjuk le ezt a vitát, fogom majd javasolni Beatrixnak, ha visszajön. Az, hogy nem szeretek mosakodni, mert sok esetben unalmasnak, teljesen feleslegesnek tartom a mosdást, 52 tény. Erről beszélhetünk. Ezen esetleg változtathatok. Ha kell, akár naponta is tusolhatok, hogy neki, mint óvónőnek ne kelljen félnie a fertőzésektől és mindenféle betegségekétől. A fertőzésektől való félelme szerintem alaptalan, erre bármikor megesküdhetek, de ha visszajön, és továbbra is ragaszkodik hozzá, hát minden nap alaposan megmosakszom majd. Én egészséges felnőtt férfi vagyok. Tüneteim nincsenek. Ő az, aki folyton el-mászkált otthonról, ő az, aki úton útfélen összeszedhet valami csúnya fertőzést. De ezt ráérünk majd később megbeszélni. Esetleg javaslom majd, hogy a jövőben kevesebbet mászkáljon el. Akkor nincs annyi fertőzés meg nőgyógyászati hajcihő. Beatrixnek nem *muszáj* megérintenie engem. Ehhez nem ragaszkodom mindenáron. De ha mégis megérint, azzal nem vállal semmiféle kockázatot, ezt garantálhatom. És a lustálkodással sincs semmi gond. Én nem piszkálom őt, ha lustálkodni van kedve, de akkor ő se piszkáljon engem ugyanezért. A másik visszatérő probléma, ha éppenséggel csináltam valamit, akkor meg azzal volt gond. Döntse el, hogy mit szeretne, hogy mit csináljak. Akkor csinálom azt, amit ő szeretne, hogy csináljak. Ezt is meg kell majd beszélnünk. Nem kell egymást folyton sértegetni, kioktatni, hogy az nem jó úgy, ahogy az ember csinálja. Hogy teljesen máshogy kéne csinálni, vagy pedig egyáltalán nem azt kell csinálni, amit az ember éppen csinál, hanem egy teljesen másik dolgot, más felfogásban kell csinálni. Mindig a második rá gondolás az igazi. A szerelmünkben lehetnek kitérők, elmenések, sőt elrohanások. Akár ordibálások és lökdösődések is, ez nem tragédia. Ettől még a szerelem marad, az összetartozás megmarad. Én nem vagyok bosszúálló. Haragtartó se. Akkor ő se legyen az.

Még mindig éjszaka van. Nagyon unom a sötétséget, kicsit már félelmetes is. Valójában sosincs koromsötét. Legalább koromsötét lenne. Aludni nem tudok, csak a hűtőszekrény zúgását hallgatom. Olyan pózban fekszem, ahogy a súlyos baleseti sérültek kell szakszerűen elhelyezni, hogy le ne nyeljék a nyelvüket, vagy bele ne fulladjanak a hányásukba. Azt hiszem, az emberek hamarabb ittak bort, mint hogy csókolóztak volna. Ilyen későn persze már zárva a Gólyakalifa.

Három óra húsz, pisálnom kell, kimegyek pisálni. Megyek a konyhába, benézek a hűtőbe, semmi változás. Anyám kezdetben gyűlölte Beatrixot, milyen ízléstelen a frizúrája, milyen kihívóan öltözködik, a melle szinte kilóg a dekoltázsából. A fogai egyenetlenek, hájpacni, nyafog és beteges. Mindig fújja az orrát, trombitál meg ilyesmik. Mondtam, hogy szerintem meg egészséges, pirospozsgás, sokat nevet, és nekem nagyon tetszik. Az esküvőig csak

tovább mérgesedett a helyzet. Kétszer vagy háromszor járt nálam, akkor mindig ott találta Beatrixet. Ilyenkor a fülembe sugdosott, hogy mi lesz, ha ez a nő a nyakamba varrja magát, szül két-három gyereket, és mindjárt úgy fog kinézni, mint egy hegyomlás. Nekem kell majd etetnem, ruháznom, dolgozni meg fix, hogy nem fog. Ő nem ezért újított föl nekem a la- 53 kást, vette a szép konyhabútort, lábtörlőt, szemetest, húzatta át a vezetőket a falban, hogy jöjjön egy idegen és beletegye a nagy seggét a tutiba. Kész picca, meleg málé, süvöltötte anyám. Mi pénzt ráköltött ő, hogy nagyanyám után rendesen lakhassak, ha előre tudta volna, mi lesz, egy fillért sem költött volna, és lakhatnánk abban a rakás szarban, ahogy nagyanyám itt hagyta ezt a kócerájt. Mit vett ide Beatrix, mit hozott ide a nagy fenekén kívül? Különb is rossz híre van, kis város ez. Mindenki mindent tud, ismerik. Csak én vagyok ilyen vak és süket, hogy ekkora kurvával egyáltalán szóba állok. Klárikának van egy unokahúga Munkácson, Evelin, jelöljem már be a fészbukon! Evelint a fészbukon nem jelöltem be. Nekem Beatrix kellett. Anyám szerint csak azért, hogy őt bosszantsam, ellentmondjak neki. Hogy felidegesítsem és teljesen kikészítsem, mint kamasz koromban is, a punk öltözködéssel.

Éhes vagyok, de nincs itthon semmi, amit meg tudnék enni. Iszom a csapból, hogy ne korogjon a gyomrom. Meleg víz jön. Vissza-indulok, de a hasam még jobban korog. Befekszem a hupli közepébe, és a fejemre húzom a nagypárnát. A punk öltözködés részemről nem tartott sokáig. Olyan lázadás volt az, amelyben egy percig sem hittem. Tagadni mindent, kívül lenni mindazon, amit az emberek évezredek óta kitaláltak, létrehoztak és támogattak. Egy komcsi világban anarchista ellenforradalmárnak lenni, egy fasisztában zsidó-cigány partizánnak, egy demokratikus rendszerben bankrablónak, egy tiszta világban tudatos szemetelőnek. Gyermeteg gondolatok. Egy értelmetlen világban a nihilizmus is giccs. Megvetek mindent, ami jó és helyeselhető, de a lázadás teljesen felesleges.

Szerelmi csalódásra ellenméreg volna a barátság. A barátság Bódoggal még korai volna, Sanyival meg már végleg elszalasztott lehetőség. A barátság, még a legszorosabb is, becsapásokkal, szarbanhagyásokkal, összeveszésekkel és megunásokkal működik. Tudom, hogy Sanyival vége a barátságunknak. Azt is tudom, hogy a szerelmünk Beatrixszal nem érhet véget. Láthatatlan összeköttetésben állunk. Amikor én belélegzek, ő kifújja a levegőt, amikor én igent mondok, ő nemet int, amikor én jobbra fordulok, ő balra, nevet, amikor én sírok. Legfőbb tulajdonságom a gyávaság. Gyerekkoromban félénk voltam, ezt sikerült felnőtt koromra gyávasággá fejleszteni. Az örökös gyávaság egyetlen ponttá sűrűsödve lüktet bennem. Gyáva voltam punknak is, és a gyávaságom teljesen nyilvánvaló volt. Gyáván lázadtam, gyáván üvöltöttem

éjjel az utcákon, rugdostam föl a kukákat, gyáván loptam számomra teljesen érdektelen dolgokat. Gyáván erőszakoskodtam ártatlan emberekkel. Gyáva-ságom mocskos viselkedésre készítetett. Vérre menő vitákban rossz érveket adott a számba. A gyáva-ságom tette tönkre a házasságomat is. Amit
54 ezután tervezek, az is mind gyáva-ságból fakad majd. A gyáva-ság a leg-szánalmasabb aljasság, amit az ember megenged magának. Bátor csakis tévedésből voltam.

Hajnalodik. Egész idáig arra a pillanatra vártam, amikor a legsötétebb az éjszaka, hogy akkor talán elalhatok a hupliban. Amíg nem figyeltem oda, szürkülni kezdett az ég. Elszalasztottam a megfelelő időpontot. Amíg nem figyeltem oda, megváltozott a testhelyzetem is. Kinyúlva fekszem, idő előtti hullamerevségben. A fejem lelóg az ágyról. Képtelen vagyok megmozdulni. Ha agyvérzést vagy infarktust kapnék, semmit sem tehetnék magamért. A gravitáció hatására a koponyám egyre közeledik a padlóhoz. Végül is nem volna ellenemre, ha a padlóhoz érne a fejem, nincs abban semmi rossz. Felfordítva látom a szobát és kifordítva az életemet, mintha boncasztalon feküdnék, és kívülről nézném a feltárt testüregem. Látom, hogy két szívem van. Egy nagy, mozdulatlan, ami alatt egy kisebb, satnya szív kalimpál. A foltos tüdőmet látom, a tehetetlen májamat. A nyirkos veséimet, a beleim hervadt üres gubancát. Testem homályosan csillogó aknájában mindent rózsaszínű nyálka borít. A fejem tovább közeledik a padlóhoz. Szemcséknként látom az ágy alatt összegyűlt port és a szöszgubancokat. Néhány üvegszilánkot is, egy régi hőmérő maradványát, meg pár csöpp higanyt. A vér a fejembe tódul, és hallom, ahogy nyöszörgök. Nem tudom abbahagyni a nyöszörgést. Valójában nem is én nyöszörgök, hanem bennem valami. Nem félek, de van bennem valami, ami nyomorultul fél és félelmében nyöszörög. Nagyon sajnálom ezt a rettegő valamit. De nem tudok segíteni rajta, passzív megfigyelője vagyok csak ennek a félelemnek. Az a valami mindent elvégez, amit nekem kéne. Meghalni is ő fog helyettem. Nincs közünk egymáshoz. Azt üzeni nekem, hogy dantei örömök elé nézek. Vajon mik azok a dantei örömök? Adós marad a válással. Érthetetlen dolgokat mond és gondol. Szeretne észrevétlen maradni, csöndben fantáziálni, most mégis megered a nyelve. Azt mondja, szeretne megkóstolni engem. De vannak más javaslatai is. Varázsolni is tud. Azt mondja, teljesíti három kívánságomat. Ha akarom, el tud vinni a jövőbe is.

Teljesen becsúsztam az ágy alá. Egész más szagok vannak itt, mint az ágyon. Lehet, máris jövőutazáson veszek részt. Távolodom ettől a valószínűtlen időpillanattól, a jelentől. Ez képzetek nélküli érzés. Ha kedves az életem, a lehető legtovább vissza kell tartanom a levegőt. Jelenleg a tér, a szoba lélegzik helyettem. Egyelőre nem hiányzik a levegő, talán egyszer fog, akkor majd meghatottan gondolok a légzésre, de az még odébb van. Jelenleg semmi szükségem az oxigénre, az élenyre. Elvagyok nélküle. A végén majd

kipréselik belőlem az összes szuszt. Most szeretetet érzékelek, valahonnan szeretet árad felém. Nem tudom, ki szerethet ebben a pillanatban. Anyám nem így szeret, az ő szeretete nyúlós, ragacsos karakterű, ez viszont kényelmetlen, feszítő érzés. Próbálok elhúzódni előle, de nem sikerül. Ez a szeretet, úgy látszik, széles spektrumon, minden hullámhosszon sugárzik felém. Érzem, hogy kezd megváltozni, átalakulni. Az intenzitása mintha fokozódna. Már sokkal inkább a kíváncsiságra hasonlít, mint a szeretetre. Egy leheletnyi szemrehányás is vegyül bele, meg félelem, amit sóvárgás fűszerez. Átható illatú fűszermolekulák pettyezik ezt a szemrehányást. Főlényes gúny ez, ostoba emberekre szoktak így gondolni, akik okosnak képzelik magukat. Víznél sűrűbb folyadékként hullámszik körülöttem az érzelmi cunami. Nincs bennem semmi ellenállás, nem izmozok. Úgy teszek, mintha észre sem venném, így könnyebben szabadulok. Ha a munkaügyi hivatalban kéne leírnom ezt az állapotot, Körössényiné Ibolyka megint rám hívná a festett hajú, vén trotty szekuritist, hogy jól képen töröljön.

Hat óra elmúlt. Hallom az utcáról a kukásautót és a vidám legénységét. Szárnyakat képzelek a kukáskocsira és a szemeteslegények hátára is. Az ágy alatt ringatózom. A megfigyelt objektumnak tizenkét lába nő, és örökmozgó alakját ölti magára. Fürgén pattog a falak közt, egyetlen hatalmas szemével bekukucskál rám az ágy alá. Mulatságos érzés lehet ki-bejárkálni egy másik tudatba. Jelen lenni egy másik tudatban, és megfigyelni egy mit sem sejtő elme működését. Engem a tudásvágy hajt. Mindig meghajoltam, ha erősebbel kerültem szembe. Vitákban, konfliktusokban is az első kapott pofon után azonnal megadtam magam, lefeküdtem a földre és kegyelemért könyörögtem. Most is átengedem magam ennek az ismeretlen eredetű erőnek. Itt vagyok, tegyen velem, amit jónak lát. Ígérem, élvezni fogom. Nyúljon bele a számba, fordítson ki, húzzon át saját magamon. Folyassa a számba a nedvét, aztán vágja le a fejemet. Legyünk túl rajta minél előbb.

Vérszagot érzek.

– Kétezer-kilencszázhusz napja nem ettem egy jót – suttogta a zeneszerző, és miután lejegyezte füzetébe, zöldvirágba borult fél zsemléjét belemártotta a napon megolvasztott disznózsíros tálkába. Az ételt egyetlen mozdulattal

56 Szilágyi Zsófia Emma

ÉH-SZIMFÓNIA

tömte be, tenyerét pedig szájára tapasztotta, hogy miközben rág, ne öklendezze vissza. Hosszasan rágta, rutinosan kijátszva a nyelés újra és újra jelentkező ingerét, míg nem

kénytelen volt nyelni. Szemét lehunyta, és addig ki sem nyitotta, míg le nem nyelte az egészet.

Megtörölte a száját, ivott egy pohár vizet, majd leült az ágya szélére és a zongoráját bámulva dörmögni kezdett. A bennrekedt gondolatoktól visketett, belülről szurkálták a húsát, míg szabad utat nem engedett nekik.

Rendszerint magával társalgott. Vad és nyers természete miatt senki nem kívánta látni és viszont. Remek hallgatósága volt önmagának. Kérdéseket tett föl, amikre válaszolt. Olykor megdicsérte vagy éppen letorkolta, sértegette magát. Rendszerint ellentmondásba keveredett, és rácăfolt saját magára.

Kiváló tálentumáról a sarokba hajított, összegyűrt levél tanúskodott, amelyben a császár maga hívatta udvari komponistának.

Ilyen mértékű dacnak viszont csak éhség lehetett a vége, amit a zeneszerző egyáltalán nem bánt. Ha megkomponált egy remekművet, megkönnyebbült. Sokkal jobban, mintha rizsporos parókájú piperkőcökkel ült volna egy megrakott asztalhoz.

Ahogy az ember a levegőt sem más kedvéért veszi, úgy a játék is lét-szükséglet volt számára.

Zongoraleckéből tartotta fent magát, de a keresetét főként tintára, papírra és örömlányokra költötte.

A hölgyeknek szívesen játszott is, de a házasság még csak meg sem fordult a fejében. Számára pont elég volt az a villanásnyi idő, amíg a mezelenre vetköztetett nőt megfosztotta titokzatos felhőjétől, amely addig körülvette. Úgy vélte, nincs kiábrándítóbb, mint egy olyan végleges helyzet, amely elnyomja az akaratot, megöli a választás lehetőségét, elúzi a kreativitást, és végzetes kiszámíthatóságot teremt.

A zeneszerző szerint nem is létezett nagyobb ostobaság, mint elhinni, két ember örökké szeretheti egymást.

Ellenben a zene valóságos időtlenség.

Egyetlenegy dolog volt csupán, ami miatt frusztrálta a szükség: az éhségtől gyakran hallucinálta, hogy gyéren összetakolt kottatartói megelevenednek, és koldusok, csavargók képében rontanak rá.

Ez alkalommal sem történt másként: ahogy az ágyán ücsörögve új szerzeményének hangjegyeit vázolta a levegőbe, hirtelen megszedült és a padlóra borult. Meglehet, ha az esést nem tompítja a szőnyeg, az a sovány, görnyedt romhalmaz ezer darabra esik szét.

Amint a padlón feküdt, újra megjelentek előtte a sánták és 57 púpos hátúak, ahogy a parketten csattogó mankóikkal tartanak felé. Lábatlan nyomorékok, akik tenyerükön, lomhán lendítik magukat előre.

– Un pezzo di pane! – nyöszörögte a rongyos kórus.

– Un po 'di elemosina! – kántálták a torz alakok, miközben egyre ván-szorogtak felé.

A zeneszerző, nem tudta, higgyen-e a lélekvándorlásban, mert úgy gondolta – mivel az anyanyelvén kívül más népek nyelvét nem beszélte –, hogy valami latin éhenkórász lehetett egyik előző életében, azért gyötrik visszatérően ezek a jelenetek.

De ő ilyenkor hiába igyekezett magához térni, nem tudott szabadulni a körülötte nyüzsgő rémalakokok képeitől, akik egyre hangsabban csaholva, hörgöve és bőgve mutogatták elfertőződött sebeiket, csonka és vézna végtagjaikat rongyos ruháik alól.

Az iszonytató képzetek mind jobban erőt vettek a zeneszerző elméjén, míg egy különös, szelíd és kedves dal valamelyest magához nem térítette.

A gyomra.

Ezúttan még megmagyarázhatatlanabban és még káprázatosabban korgott, mint előtte bármikor. Volt benne valami tisztán zengő és súlytalan. Állandó szárnyalás, meglepő és varázslatos melódiák, váratlan kadenciák, amiket magasan csilingelő, éles hangokkal megbolondított, egyszerű dallamok követtek. Mintha a szervei lágyan ringva helyet cseréltek volna, miközben ritmuskeltőn összecsengtek. A dal harmonikusból hirtelen szenvedélyesbe csapott át, a bordái különös mozgékonyasággal követték a szólamok eszeveszett változásait, mint a legfékeveszthetlenebb tangóharmonika. Virtuóz szökellések a hangskálán, oktávok könnyed hullámozása a beleken keresztül, hol emelkedőn, hol ereszkedőn.

Végül a gyomorfal kromatikus basszusjátéka egészen kétségbeesetten feldörrent, majd végleg elcsendesedett.

A többórnyi favágás kikezdte a tenyeremen a bőrt, sajtó bőrkeményedésekkel teszem le a fejszét. Végigdörzsölök rajtuk, de az automatikus mozdulatot leszámítva nem érdekelnek. Már jó ideje nem törődöm az olyan dolgokkal, mint

58 Tólos Atanáz

KRÍZIS

a sérülések vagy az idő. Hátrahajtom a fejem, beszívom a frissen aprított fa és a környező erdő fenyőillatát. Megmozgatom a vállaimat, és rágyújtok.

Az, hogy a testem amortizálódik, tulajdonképpen megnyugtat.

Nem tudom, mióta vagyok itt. Több kilométerre a környéken nem lakik senki. Éppen ilyen helyre vágytam mindig is, el tudnám képzelni, hogy itt éljem le a hátralevő életemet. A kutatás, amelyben részt veszek, azonban alig tart tovább pár évnél. Az első év után összeül majd a kupaktanács, és megvitatják, hogy kár volt elvégezni rajtam a műtéteket, melyek lehetővé tették, hogy egy évig folyamatosan azt lássák, és azt hallják, azokat a szagokat érezzék, amiket én, és teljesen felesleges volt megfigyelni, az általuk várva várt, de valójában soha vissza nem térő, régi élményeimre hogyan nem aktivizálódtak végül az agyi területeim. Minden reggel és este bevettem eddig a tablettát, amelyet az aláírt szerződés betartásául minden reggel és este be kell vennem, és a méréseik megfelelő biokémiai alapját hivatott biztosítani. És minden este bevettem utána négy milligramm nyugtatót, és megittam egy liter bort. Körülbelül negyedóra volt ezután, mire eltompultam, és további negyedóra, mire elaludtam. Mozdulatlanul feküdtem ezután reggelig, és nem álmodtam az égvilágon semmit.

Mióta megérkeztem, nem láttam embert. A kutatásban való részvételeért folyósított járadékból még az idefelé tartó úton bevásároltam, több hónapra elegendő konzervet, cigarettát, alkoholt. Nem tartott sok ideig berendezkednem. Egy platós terepjárót leszámítva egy hátizsáknyi holmi az összes vagyonom, a hátizsákban néhány ruhát, egy kikapcsolt és azóta is a táskában hagyott mobiltelefont, csak egy bankkártyát és az irataimat tartalmazó pénztárcát, gyógyszereket és egy bicskát hoztam magammal. Első nap körbejártam a házat, megbizonyosodtam róla, hogy az áramgenerátor, a kútszivattyú és a kazán működőképes, megnyitottam a radiátorokat, szellőztettem. A házhoz padlás is tartozott, a padlásán téli álmukat alvó erdei darazsakon, nyestnyomokon, egy összegöngyölt, acélbetétes szárítókötélen és egy szerszámosládán kívül csak lomokat találtam. A padlás hiányos szigetelésén keresztül húzott a hideg levegő, a levegőben érezni lehetett a hó szagát, a hóét, amely azóta sem érkezett meg.

Könnyű munkának ígérkezett, amit vállaltam. A szerződésben foglaltak szerint szerződészegésnek számít, és kötbéreként vissza kell fizetnem az

összjáradék másfélszeresét, amennyiben nem tartok be olyan alapvető elvárásokat, mint hogy például minden nap bevegyem az előírt gyógyszereket. Szintén szerződészegés, ha valamilyen módon akadályozom a méréseiket, vagy ha a testembe beépített eszközeiket eltávolíttatom; háromszorosát kell visszafizetnem a járadéknak, ha ezeket az eszközöket el is 59 tulajdonítom. Amennyiben a megállapodással ellentétben nem produkálok flashbacket, nem számít szerződészegésnek, csak nem hosszabbítják meg az egy éven túl a szerződésemet. Mikor aláírtam a feltételeket, nem állt szándékomban bármiféleképpen is ellenállni az elvártaknak, bizonyos szintig még a kutatás célkitűzésével is szimpatizáltam. A flashback jelenség működését akarták feltérképezni, nem gyógyászati okokból, hanem hogy imitálják. Egy olyan szolgáltatást akartak kifejleszteni, mely igénybe vevőjének lehetővé teszi egy általa választott régi élmény újraélését, olyan érzetek kíséretében, mintha valóban ismét ugyanott lenne. Ugyanazt látja, ugyanazt hallja, ugyanazokat a szagokat érzi, mint akkor. Időutazás. Ahogy telt az idő a szerződéskötés után, megkeseredett a számban az íz.

Nem akartam megfelelni a szerződésnek, és rutinom van abban, hogyan távolítsak el magamtól emlékeket. Nem tudom, mennyi ideje lakom az erdei házban. Élvezem az emberek társasága nélkül töltött időt, az egyre fokozódó könnyebbségből, utólag érezve csak meg a korábbi folyamatos készenlétet, amellyel töltöttem a napjaimat eddigi életemben. Az eltelt idő alatt érdemleges flashbacket nem produkáltam, és minél több ideje akadályoztam rutinjaimmal, hogy hozzáám férjenek az emlékeim, annál magabiztosabbá váltam azt illetően, hogy nekem ez a pihenés jár, és nem kell cserébe kiszolgáltatnom egy olyan rendszert, mely emberek szenvedéseit forintosítaná.

Ha végiggondolom az eddigi életemet, naivul hosszú ideig igyekeztem megvalósítani a valós berendezkedésemnek az ellentétét. Volt egy körvonalazatlan, tudatalatti képem arról, hogy a jó ember tisztességes adófizető, megbízható üzleti partner, és magánéletének is akármely mozzanatáról akármikor elszámoltatható, és én évekig dolgoztam annak a képnek a fenntartásán, hogy én ilyen jó ember vagyok. Végletekig szabálykövető voltam, és mindig is zavart a tudat, hogy az előtörténetem viszont nem élre vasalható. Húszas éveim alatt látszatra a sikeres fiatalok életét éltem, az egyetemen jól teljesítettem, a diploma után könnyen elhelyezkedtem, szabadidőmben sportoltam, szórakozni jártam, és te a gyönyörű menyasszonyom voltál. Életem ezt megelőző és a háttérben titkoltan továbbra is folytatódó időszaka viszont nem volt ilyen könnyedén kommunikálható. Kamaszkoromban csikkeket nyomtam el a tenyerem, vágásokat ejtettem a karomon, megtanultam a fizikai fájdalomra koncentrálni a lelki helyett.

A saját magam által okozott fájdalom biztonságos volt, én szabtam meg a mértékét, és azt is, hogy mennyi ideig tart. Húszas éveimre gyógyszer- és alkoholfüggő lettem. Ezek a függőségek nem a szerfogyasztás gyakoriságában álltak, hanem a sóvárgásban. A sóvárgásban, amelyet akkor éreztem, amikor nem jutottam a függőség tárgyához, a sóvárgásban, amely az álmaimat is kitöltötte akár, a sóvárgásban, amely megnyugszik, ha csak a közeledben tudod a lehetőségét annak, hogy bármikor kielégítheted, a sóvárgásban, amely minden tablettát, minden korty ital keserűségét szomjoltó víz ízévé édesítette. Sosem tudtam elveszteni az önkontrollomat, csak a feszültség enyhült, a feszültség, mely időnként, elsőre észrevétlen fokozatossággal görcsbe húzta az izmokat a gerincem mentén, és kiszorította a tüdőmből a levegőt.

Nem tudom, mikor kezdtem el gondolatban beszélni hozzád. Egy idő után az emberben kirajzolódik egy kép a másik lehetséges reakcióiról, lehetséges mondatairól, egy töredékpillanattal előbb érzed az illatát, mint hogy föléd hajolnál, egy pillanattal előbb érzed a teste melegét a kezéd alatt, előbb hallod a hangját, mint hogy megszólalna. Nem tudom, mikor vált le a gondolataimban kirajzolódott te az egyébkénti lényedről. Onnantól kezdve azonban a történések pillanatában újságolhattam el neked minden örömet, és velem voltál akkor is, mikor az utcán összeestem, miután a test, amely a hangodhoz tartozott, összecsomagolt, és elköltözött. Majdnem pontosan négy évvel azután, hogy a test elhagyott, jelentkeztem a kutatás résztvevőjének. Ezalatt a négy év alatt a többi, egyéb elhanyagolt emlékem mellé elzártam a hangodat. Ma viszont erre a hangra ébredtem.

Pánikrohamod van, mondtad, mikor hajnalban kinyitottam a szememet. Percekig mozdulatlanul feküdtem az ágyban, bámulva a tengerkék homályban a plafont, hallgatva, ahogy odakinn zúg a szél. Álomban lerúgtam magamról a takarót, melegem volt. A légszomj viszont csak akkor vált érzékelhetővé, mikor felültem. Nem akarlak hallani, gondoltam, és magamhoz vettem az éjjeliszekrényről a nyugtatót. *Már nem hat ugyanúgy. De erre nem most jössz rá először.* A szervezetemben kialakult oxigéntöbblet miatt megmerevedtek az ujjaim, csak tartottam a kezemben, és nem tudtam kinyitni a nyugtatós üveget. Lehunytam a szemem, számoltam a kilégzésem és a belégzésem ütemét. Nem tudom, mennyi ideig feküdtem így, mire ki tudtam nyitni az üveget. Számolatlan mennyiségű tablettát vettem be, és negyedóra után eltompultam. A további negyedórában nem aludtam el. A padlásról lehallatszódott a nyest motozása.

Feküdtem az ágyban, és tudtam, hogy gyerek vagyok. Az anyám hangját hallottam, ahogy üvölt, éreztem, ahogy lerángatja rólam a takarót. Lehunyva tartottam a szemem, és meg se szólaltam. Éreztem, ahogy a testem nehezül az ágyban, és arra gondoltam, ha ezt így folytatom, talán végképp

láthatatlanná válhatok. Odakinn egy pillanatra elcsendesült a szél, és a váratlan hangtalanságra kinyitottam a szememet. Tudtam ismét, hogy hol és mikor vagyok, hogy felnőtt vagyok, és tenyerembe temetett arccal felültem. Konstatáltam, hogy a nyugtatónak semmi haszna többé. *Nem most jössz rá először, hogy az, hogy hozzáférést adtál a kutatóknak az elmédhez, mit jelent. Mit tervezel csinálni? Megpróbálsz kommunikálni velük? Megpróbálsz elhagyni a helyszínt, eltávolíttatni az eszközeiket? Azt hiszed, ez alkalommal sikerülni fog?* 61

Hányszor próbáltam? *Lényeges? Még mindig itt vagy.*

Felkeltem, a reggelre előírt gyógyszert nem vettem be, megmostam az arcom, felvettem a kabátom, és kimentem fát vágni.

A többórányi favágás kikezdte a tenyeremen a bőrt, sajgó bőrkeményedésekkel teszem le a fejszét. Hátrahajtom a fejem, beszívom a frissen aprított fa és a környező erdő fenyőillatát. Nem tudom, mióta vagyok itt. Miközben rágyújtok, átgondolom a napi rutinomat. A rutinomat, amelyet mostantól nem folytathatok. Valószínűleg már a szerződés aláírásakor tudták, mikor én még nem is gondoltam volna magamról, hogy neki akarok majd feszülni a terveiknek. Hogy nem akarom teljesíteni az elvárásokat. Már a szerződés aláírásakor tudták, milyen módon kontrollálnak majd. A kötbérről szóló szövegrész csak üres formaiság. Ugyanakkor nem gondolom, hogy egy-két flashbacknél többet adhattam nekik. A kutatás, amelyben részt veszek, alig tart tovább pár évnél. Az első év után összeül majd a kupaktanács, és megvitatják, hogy kár volt ennél az egy-két flashbacknél többet várni tőlem.

Elnyomom a cigarettacsikket, rágyújtok egy újabb szálra, és sétálni indulok. A ház környékén egyetlen kitaposott ösvény sem húzódik, a talajt vastagon összeálló, ezeréve lehullott és kifakult tűleveles ágak borítják. Emlékszel, mennyit sétáltunk régen?, gondolom. Emlékszel a folyóparti sétányra? Egyik évben lezárták a kedvenc szakaszunkat, a fákat kivágták, az egész területet beborították betonnal, és irodaépületet emeltek rá. Sajnáltam. *Már nem hiszek a nosztalgiádnak. A nosztalgiáddal csak elhazudod azt, hogy valójában menekülsz. Arról, ami igazán lényeges, sosem beszélsz.* Miről kellett volna beszélnem neked?

Egy nagyobb kőre lépek, a kezembe veszem, forgatom, majd teljes erőből elhajítom. A mozdulatnál megérezem a vállamban zsongó fájdalmat, ott, ahol anyám megütött. A földre lökött, és miközben tovább ütött, azt üvöltötte, hogy bárcsak meg se születtem volna. Azt üvöltötte, olyan vagyok, mint az apám, de nekem elképzelésem sincsen, apám milyen lehetett. Nem mertem védekezni, mert féltem, hogy visszaütök. Mégis olyan arccal hagyott ott, mintha visszaütöttem volna. Félek visszamenni, de attól is félek, hogy eltévedek.

Egy ősutát veszek észre a távolban. A félelem még a mellkasomban szorít, de ismét tudom, hogy felnőttem. Megállok. Az őz fehér foltjai szinte foszforeszkálnak a fenyőerdő homályában. Felemeli eddig lehajtott fejét, szemével az irányomba néz, majd hangtalan szökkenéssel el-
62 tűnik. Visszamegyek a házhoz.

A nyugtató nem hat, de rutinom van abban, hogyan távolítsak el magamtól emlékeket. Tennivalókat keresek a házban, felmegyek a padlásra, lehozom a szerszámosládát, órákig bütykölök apróságokat. Takarítok, szellőztetek. Leveszek az egyik könyvespolcra taláalomra egy könyvet. Mikor megérkeztem, automatikusan végignéztam a címeteket, a könyvek illata megnyugtat, szeretem a lapok tapintását, szeretem a könyveket. Elkezdem lapozni a levett könyvet, taláalomra helyenként beleolvasok, és eszembe jutnak a gyerekkori éjszakák, mikor elemlámpával olvastam a takaró alatt, minden pillanatban feszülten figyelve olvasás közben, hogy hallok-e a szomszédos szobából motozást, nem kelt-e fel anyám az esetlegesen átszűrődő fényre. Dühöt érzek. Dühöt a tehetetlenség miatt, a kiszolgáltatottság miatt. Az éretlenség miatt, hogy rossznak érzem magam, de egyúttal azt is érzem, hogy ezt a „rossz vagyok”-érzetet nem érdemeltem meg. Ismét megpróbálkozom a nyugtatóval, hiába. Kitépem a lapokat, a sarokba vágom a könyvet.

Este van, lezuhanyzom, lefekszem. Hajnalig nézem a plafont a sötétben, hallgatom, hogy pattognak az öreg fabútorok, nézem, hogy szűri tengerkék homállyá lassan a hajnal az addigi éjszakát. Miről akarsz beszélni hát?, kérdezem. *Te miről akarsz beszélni?* Mióta vagyok itt? *Talán két éve.* Miért nem emlékszem rá? *Biztos, hogy erről akarsz most beszélni?* Egyszer sem próbáltam meg...? *Mit? Megölni magad?* Igen. *Leállítottak, mielőtt befejezhetted volna. Elvesztetted az eszméleted.*

Miért hagytál el? *Meg akartál ütni.* Miért szerettél?

Átfordulok az oldalra, az ablak felé, az ablaknak viszont csak a felső szegletén látok keresztül fektemből. Így is csak a tengerkék homályt látom. Emlékszel a folyóparti sétányra? *Tudod, hogy én az erdőt sokkal jobban szerettem.* Tudom. Én is. Csak belém ivódott, hogy az erdőtől egyúttal félni is kell. Az erdei házakat egyszerre szerettem mindig is, és egyszerre rándult tőlük görcsbe a gyomrom. *Mi a baj az erdei házakkal?* Messze vannak mindentől és mindenkitől. Ez a jó bennük, és ez az, amiért félelmetesek. A folyóparti sétány egyszerűbb volt. Felszínes élmény, de tiszta és kézzelfogható, nincs benne semmi, ami összezavar.

Ugye, emlékszel rá, hogy ezt a helyszínt, ahol most vagyunk, te választottad? Emlékszem.

Felkelek, felmegyek a padlásra. Lehozom a szárítókötelet, kilépek a ház bejáratán, a tornácra. Nem érdekel az eshetőség, ha ezután sem fogok emlékezni semmire. Ha úgy térek majd magamhoz, mintha mi se történt

volna. Egy részem egyébként sem hiszi, hogy így lesz. A tornácon gerendák húzódnak a tornácot fedő tető alatt. Rögzítem a kötelet. Miközben folytatom az előkészületeket, elkezd esni a hó. Egy pillanatra hátat fordítok a huroknak, és nézem a hóesést. Nagy pelyhekben hullik, de nincsen elég hideg. Holnapra nyoma sem lesz.

63

Új Forrás 2021/5 – Tamas Atanáz: Krízis

Ennek a vonatnak már fülkéi sem voltak. Mije nem lesz legközelebb, kereke?, gondolta Máté, és fásultan bámult ki az ablakon az elsuhanó, gömbölyű tehenekre. Esteledett.

64 Tarcsay Zoltán

A BEFEJEZHETETLEN

(regényrészlet)

Reménykedett, hogy mivel a filmekben az ilyen füzetek mindig éppen a kellő információt tartalmazzák, hogy előremozduljon a cselekmény, nekik is szerencsájük lesz. Fogta a kezében, de nem akart kinyílni. Ezek Éva legtitkosabb gondolatai és érzései, lehet, hogy nem úriemberhez méltó elolvasni őket.

Még ma kinyitod?, kérdezte türelmetlenül Palánky, és Máté kinyitotta. Nem véletlenül volt a neve „csigás füzet” (bár csak ők ketten hívták így). Palánky elismerően füttyentett: majdnem minden oldalt különböző arányú és mintájú csigaházak dekoráltak, egyeseket Éva még ki is színezett. Voltak arkhimédészi csigák, logaritmikus csigák, hiperbolikus csigák és még egy Fibonacci-féle is. Egyesek a végtelenbe tartottak, mások ellaposodtak, és további csigákba fonódva tovább tekeregtek. Voltak egy- és kétdimenziósak, és volt egy, ami nem is nézett ki csigának, és Máté sejtette, hogy egy sokdimenziós hipercsiga árnyéka lehet, Palánkyt pedig egy úrszörnyre emlékeztette, és kérte Mátét, hogy lapozzon el. Ellapozott.

Te tudad, hogy ennyire odavan a csigákért?, kérdezte viszolyogva Palánky. Máté bevallotta, hogy azt nem, hogy ennyire, de valami jó oka biztos van. Az biztos, helyeselt Palánky, és mutatta az ujjával, hogy a lánynak nincs ki mind a négy kereke, Máté visszavágott, hogy Évának éppen, hogy több kereke van az átlagnál, és elkezdtek a kerekek ideális számáról vitatkozni.

Lassan kezdte megszokni a szemük a sok csigát, és már az írásra is oda tudtak figyelni. Máté félt tőle, de azért remélte, hogy róla is lesz ott valami, elvégre ő is a történet része. Nem volt. Lehangoltan a füzet végére lapozott, hátha lesz ott valami feljegyzés Éva délelőtti ötletéről. Az sem volt. Megtá-lálták viszont a Testvériség éjszakai gyűlésének a leírását, amihez még egy vázlatos rajz is volt, és Palánky végre el tudta képzelni, hol állt a mester és hol sorakoztak a novíciusok. Máté tovább lapozott. A következő oldal már üres volt.

Palánky lehangoltan sóhajtott, Máté pedig meg volt rökönnyödve, hogy ez egyenesen udvariatlanság velük szemben: a válasznak mindenképpen a

– Na, előveszed végre? – türelmetlenkedett Palánky, és Máté táskájára mutatott. – A csigás füzetet.

Máté a homlokára csapott, és elővette. Hátha volt ideje Évának leírni, ami délelőtt eszébe jutott.

füzetben kell lennie, csak Éva gondosan elrejtette, hogy az ellenség ne tudja olyan könnyen megfejteni. Épp az a baj, akadékoskodott Palánky, hogy Éva az ellenségnél van, a füzet pedig nálunk, ezért nekünk kell megfejteni, pedig tudod, mennyire utálok a rejtvényeket, mondta, és rosszkedvűen hátradólt nézni a teheneket, ahogy hazafelé gurultak. Máté szerette a rejtvényeket, úgyhogy el is kezdte tüzetesen végigtanulmányozni a füzetet a lelegejétől. 65

A csigák már átvitt értelemben is felbukkantak: visszatérő motívumok és logikai csavarok képében. A Befejezhetetlen történetének részletei egymásba csavarodtak és fodrozódtak, hömpölyögtek és örvénylettek, mint Éva szemében a fény, mint a mondabeli kigyó, aki rétes akart lenni. A füzet sokkal régebbi volt és vastagabb is, mint korábban hitte; hosszú oldalakon át ívelt a nevek, címek és évszámok roppant hálózata, amit néha vázlatos portrék szakítottak meg, hol írottak, hol rajzoltak. Ott volt Königsbergi Anselmus és Lodovico Fanciulla arcképe, egy kolostor fénymásolt, kivágott és beragasztott alaprajza, valamint különböző titkos társaságok lajstroma és összefüggéseinek jegyzéke, különös tekintettel az Infiniciánusokra. Még a Társaság, pontosabban, ahogy a füzet utalt rá, a Társas Mulató is kapott néhány bekezdést (Máté szíve megdobbant, hogy majd talán itt lesz ő – de itt sem volt). És mindenütt az a sok nyíl, csillag és kérdőjel – Éva tipográfiai rendszere külön figyelmet érdemelt. Máté úgy érezte, hogy ereszkedő, spirális röppályáján beljebb és beljebb kering Éva fejébe, mind mélyebbre, ahol az anyag egyre sűrűbb, egyre nő a vonzása, aki pedig túl közel ér, és átlép egy láthatatlan határt, azt örökre elnyeli és menthetetlenül széttranszírozza. (Már bizsergek is a csontjai, és várta a transzírozódást.)

Itt, Éva fejének ezekben a belső rétegeiben apránként meglapultak a csavarok, kiegyenesedtek a csigák, látszólag minden sima lett és homogén, lassanként eltűntek a különbségek. A történet részecskéi szorosan egymáshoz feszültek. Máté már nem talált sehol ellentmondást, és mintha az egésznek egyre erősebb valóságszaga lett volna. Még jól emlékezett arra, amikor a könyvtárban kitalálták az olasz Lodovicót, de a többi részletre már nem, az apró szálakra, amik a történelemhez fűzték, a számtalan utalásra és idézetre, amit Éva mind összegyűjtött ide a füzetbe. Más szereplők is felbukkantak, akikről Máté még csak nem is hallott: egy bizonyos John E. Stephenson nevezetű, tizenkilencedik századi, angol költő, akinek már a neve is túl hihető volt, és Éva szóról szóra idézte az egyik szonettjét eredetiben, a *The Widening Gyre* címűt (amiben Máté nem tudott hibát találni, az összes rím és jambus a helyén volt), a következő oldalon meg egy rövid esszében le volt vezetve belőle az egész kora huszadik századi angol költészet. Máté nem emlékezett rá, hogy

a közös fájlban lett volna szó erről a Stephensonról, és nem fért a fejébe, hogy volt Évának ideje ennyi ötletet összegyűjteni az elmúlt pár hét alatt, amikor ő alig bírt megszülni három vagy négy gondolatot szörnyű kínok és erőlködés árán.

66 Egyszerre két balsejtelme is támadt: egyfelől, hogy Éva nem pár hét alatt írta mindezt, hanem sokkal, sokkal hosszabb ideig, talán évek kellettek hozzá, talán egy egész élet; másrészt (és ez még nyugtalanítóbb volt), hogy ez a rengeteg részlet és összefüggés már túllépte a fikció és a jó ízlés határait, ennyi mindent nem lehet csak úgy kitalálni, ez már egyenesen túlzás. Túlságosan valóságghú. Nem is jegyzetfüzet volt ez, hanem egy kész művészettörténeti lexikon. Egy másik bolygó művészettörténete.

Palánky érdeklődött, hogy talált-e már valamit. Találtam, mondta elgondolkodva Máté, és Palánky izgatottan faggatta, hogy mondja már, mit talált. Nem tudom, ismerte be Máté, nem látom az erdőtől a fát, Palánky pedig kijavította, hogy nem inkább fordítva, mire ő a fejét rázta, Palánky pedig vállat vont, hogy ez is egy mátéizmus, amin kár az embernek a fejét törnie.

Máté úgy döntött, hogy addig nem avatja be Palánkyt a részletekbe, amíg ő maga valami realista értelmezést nem tud hozzá gyártani, Éva védelmében. A füzet azonban egyelőre ellenállt a realitásnak, pontosabban éppen, hogy túlon túl realisztikus volt, ám a valódi valóságra merőleges. Egy merőleges univerzum. A rejtvény pedig ellenállt a megfejtésnek, talán mert nem rejtvény volt, nem megfejtés céljából készült, nem is készült, hanem magától törzsfajlóddott, vagy egész egyszerűen csak úgy volt.

Nem, nincs itt, mondta egy nő mögöttük hangosan, telefonálhatna halkabban is, gondolta Máté, és elátkozta ezeket a fülkétlen vasúti kocsikat. *Biztos nem a következővel ment?*, folytatta a nő, aztán szerencsére csöndben maradt.

Palánky, hallottál te már a sok világról? Melyikről, kérdezte ásitva Palánky, és Máté megértette vele, hogy nem úgy érti, hogy melyikről, hanem a sok világ elméletéről, egy szóban, hogy *sokvilág*. Ja, arról, csapott a homlokához Palánky, arról nem, mondta, és Máté a szemét forgatta. Minden a hullámfüggvényekkel kezdődik, ami folyton elágazik, kezdte magyarázni, íszer dé pszí dé té egyenlő há pszí, mondta, kedves egészségedre, vágta rá Palánky, Máté pedig legyintett, és megpróbálta elmesélni a részecskéket, a sok világot meg a dekoherenciát, és a macskát a dobozban, aki az egyik világban él, a másikban halott, a kvantumemesemények véletlenszerűsége miatt. Ja, a macska, mondta megkönnyebbülten Palánky, mert végre talált valami fogódzót Máté inkohereus monológjában, közelebb hajolt hozzá, és megszorította a karját. Részvétem, mondta szomorú arccal, Mátéra pedig most rányávogott a múltból a Macska, és elfelejtette, mit akart mondani.

– Csak nem ti vagytok? – mondta nyávogó hangon a szőke lány, akit annyira érdekeltek a bránok (és azonos volt a korábban mögöttük telefonáló

nővel). Itt állt előttük teljes valójában, és Máté arra jutott, hogy valószínűleg fázhat, legalábbis a mellei, mert eléggé kilátszottak, de azért igazán kedves tőle, hogy idehozta őket nekik, és másra nem is volt ideje gondolni hirtelen. – Még nem vagyunk hivatalosan bemutatva – folytatta Zsófi, és leült Máté mellé. – Én vagyok a Kertész Zsófi – nyújtotta a kezét, Máté pedig röviden megszorította, hogy ő pedig „a” Földes Máté, és a csigás füzetet a háta mögé rejtette. – Tudom – mosolygott Zsófi. – Én is, mondta Máté, és Zsófi még jobban elvigyorodott. Palánky várta, hogy sorra kerüljön, de Zsófi mintha elfelejtette volna, hogy ő is létezik, úgyhogy keresztbe fonta a karját, és mogorván, jelentőségteljesen ült ott, de hiába.

Zsófi érdeklődött, hogy hova utaznak, és ők feleltek, hát tudja, Pestre, jó, de azon belül hova, hát a Keletibe. Arra én is rájöttem, forgatta a szemét Zsófi, és egy fokozattal még kijebb rakta a melleit. De utána? Megmutathatnátok a várost, javasolta, mire kérdezték, hogy hát nem pesti, és Zsófi tettetett sértődöttséggel közölte, hogy ő vidéki lány, ha nem tudnák.

Máté úgy döntött, hogy elég a köntörfalazásból, és megkérdezte, nem vezetné-e el őket Márkhoz és Bénihez, akikkel nyilvánvalóan egy követ fúj, hogy megtalálják Évát. Zsófi nem tudta, ki ez az Éva, de már eleve nem volt neki szimpatikus, főleg, hogy így otthagya őket. Nem lehet megbízni az ilyen flúgos pesti csajokban. De Márkot és Bényt csak el tudná érni valahogy, kötötte az ebet a karóhoz Máté, Zsófi azonban erre is kitérő választ adott, hogy nem is ismeri őket, csak a konferencián találkoztak, és legszívesebben akkor látná őket, amikor a háta közepét. Máté az ablakra mutatott, amiben ott tükröződött Zsófi háta közepe, aki erre egy frivol kuncogást hallatott, és melleleg közelebb hajolt, és Máté most észrevette, valahogy észrevétlenül már majdnem teljesen az ölében ült, úgyhogy most óvatosan arrébb araszolt a lánytól, és erősen Évára gondolt, ha pedig lett volna valami amulettje vagy rózsafüzére, ami Évát jelképezi, akkor most azt szorította volna.

Palánky halkán sóhajtott, és Mátéra nézett nagyon fortélyosan, az ablakon keresztül, hogy Zsófi azt higgye, a teheneiben gyönyörködik, amik különben már nem látszottak, egyrészt mert addigra hazamentek, másrészt mert közben egészen besötétedett. Elkapta Máté tekintetét, és megemelte a szemöldökét, kérdezve, hogy most mi lesz. Máté húzta a száját, hogy az bizony jó kérdés, valahogy meg kellene szabadulni a lánytól. Palánky alig észlelhetően intett a kezével, hogy azt mégis hogyan lehetne abszolálni? Máténak nem volt ötlete, vállat vont. Majd kivárják az alkalmas pillanatot, és kerekét oldanak, például a pályaudvaron, a tömegben. Palánkynak látszólag tetszett ez az ötlet, bár Máté nem volt biztos benne, hogy pontosan tudja-e kifejezni magát így némán, a maszatos ablakon keresztül.

Többször megkérdezték a lánytól, biztosan nem tudja-e, hol van Béni és Márk, és ő váltig bizonygatta, esküdözött, hogy nem, és nem is akarja, de bármiben segít majd nekik, ha már ilyen rendesek hozzá, főleg Máté, asszisztál, kávéfőz, de tényleg *bármit*, és legalábbis Máté szerint erősen
68 hangsúlyozta azt a bármit.

Végre szuszogva, sүvöltve megállt a vonat a Keletiben.

Talán most, biztatta magát Máté, Palánkyra biccentett, amaz visszabólintott, és indult leszállni, mint aki meg akarja előzni a tömeget, ami sajnos nem volt, az egész vonaton ha tízen lehettek. Hová rohan ez, kérdezte Zsófi, Máté pedig a foga alatt szitkozódott, és indult ő is, nyomában a lánnyal. Ez nem a tiéd?, kérdezte Zsófi, és Mátének nyújtotta Éva füzetét. Egek, a füzet, mondta magában Máté, hát mindenhol ott akar hagyódni, méltatlankodott, és zavartan megköszönte.

Látod, még jó, hogy itt vagyok, villantotta rá széles mosolyát Zsófi. Most vagy soha, gondolta Máté, amint leléptek a vasúti kocsirol. Ne haragudj, valamit elfelejtettem, mondta, és mire a lány észbe kapott, vissza is ugrott a vonatra, és szaladt előre, hogy ott szálljon le. Fohászzkodott, hogy Palánky is megmeneküljön, és megígérte magában az égilakóknak, hogy áldoz majd nekik kitűnő hekatombát. Leugrott az első kocsirol a peronra, és körülnézett, hátha meglátja Palánkyt. Meg is látta, jött cammogva, úgyhogy rákiáltott, hogy siessen már, de az olümposziaknak, úgy tűnt, nem kellett az áldozat, talán már jól voltak lakva aznap, vagy valamiért meg voltak sértődve, mindenesetre Palánky riadtan megrázta a fejét, és ekkor Máté látta, hogy ott megy mögötte Zsófi, mint aki fegyvert tart Palánky hátához. Persze nem tartott, Palánky mégis úgy tipegett, mint aki teleszarta a gatyáját.

– Ez meg mi volt? – háborgott Zsófi.

Máté hebegett-habogott, hogy elfelejtett valamit. Megszökni?, kérdezte sértődötten Zsófi. Itt akartatok hagyni éjszaka egyedül a gyilkos és féltelmetes Budapesten! Palánky biztosította, hogy ilyesmiről szó sincs, képzelte az egészet, őket nem olyan fából faragták. Hanem milyenből, kérdezte Zsófi, és a tekintete Máté nadrágjára tévedt. Máté nyelt egyet, és erőt vett magán, hogy legyőzze az émelygést, ami mindig rájött, ha valami udvariatságra kényszerült. – Zsófia – kezdte, és Zsófi kijavította, hogy Zsófi – Zsófi... nem tudom, honnan pottyantál ide, talán Márk küldött, talán nem (tuti, hogy ő, morogta Palánky), de most már elég volt ebből a komédiából – Zsófi szeme tágra nyílt, hogy miféle komédiából –, és legjobb lesz, ha itt különválunk. – Ezzel megragadta Palánkyt, és rohant vele a kijárat felé. Hallották Zsófit utánuk szólni, hogy hé, de nem néztek vissza, és felszálltak a metróra, ami szerencsére épp jött.

– Ennek is menekülés lett a vége – mondta Máté fáradtan, miután leszálltak, és már hazafelé sétáltak Mátéhoz, mert Palánky nem mert hazamenni,

nehogy találkozzon a rettegett Palánkynéval, aki ki tudja, mire képes, még a végén álmában megfojtja, és esedezve kérte Mátét, hogy hadd aludjon a díványán, ha van olyanja, de jó lesz bármi is, Máté pedig biztosította, hogy mi sem természetesebb, dívány viszont sajnos nincs, de majd valamit kitalálnak.

69

– Általában az szokott lenni – bólintott Palánky. – Mármint a dolgok vége.

– Évát akkor is meg kell menteni – szögezte le Máté, és Palánky nem is próbált ezzel vitába szállni.

– Kiderítettük már, hol van? – kérdezte Palánky, mert nem egészen emlékezett, mire jutottak a csigás füzetrel. – Mutasd azt a noteszt.

Máté felkészítette Palánkyt, hogy ne ijedjen meg, ez ugyanis nem közönséges füzet, noha még ő maga sem érti, hogy pontosan hogyan keletkezhetett, és még várt volna vele, hogy ezt elmondja, de ez az abszurd zsófis epizód meggyőzte, hogy még szorosabban össze kell tartaniuk, mert az ellenség mindenhol ott leselkedik. Ezen Palánky szokásához híven elérékenyült, Máté pedig elővette a táskájából a füzetet, és a kezébe adta. A részleteket nézd, mondta, de a részleteket nehéz nézni, és Palánky fel-alá lapozgatva kereste őket. Legalább kétszáz oldalnyi anyag van itt, Palánky, és sehol egy ellentmondás, csak néhány hézag és kérdőjel (Máté, szólt közbe Palánky, de Máté folytatta), és ezek a kitalált személyek élethűbbek, mint te meg én (Máté!), nézd csak meg azokat a jambusokat, ez egy mestermű. Máté – kiabált Palánky – ez üres.

Hogy érted, hogy üres?, nézett bután Palánkyra. Úgy, mondta Palánky, hogy ez nem a csigás füzet, és végigpörgette a lapjait, amik tényleg üresek voltak, és a borítóján is megmutatta a csigát, hogy nincs ott.

Máté tenyerének homlokán való panaszos csattanása messze visszhangzott a Vérmezőn, ahol most éppen áthaladóban voltak. Mellettük felriadt és óbégatva elrepült egy madár. Fáradtan surrogtak az autók.

Fabó Kinga – költő. És: nő. Ezt, tudom, nem illendő külön hangsúlyozni, de aki elolvassa a *Bebáboz* című kötetet, az szinte minden sorában rácsodálkozhat arra – már ha eddig még nem tudott róla –, hogy mennyire másképpen

70 Jahoda Sándor

VALAMI

VÉGTELEN *

Fabó Kinga: *Bebáboz*

látja a világot egy nő, egy *valóságos* nő. Ráadásul aki költő is hozzá. Egy eredeti hangú lírikus. Azt mondják, egy nőt igazán csak egy másik nő érthet meg: „Mennyi nő! / Hány lejárt idő. / Hány bérelt báj, szerteszét” – fogalmaz mindjárt az elején, kissé kesernyésen.

Fabó Kinga kivételes érzékenységgel rendelkezik. Ez megnyilvánul hol finomabban: „Használt ruhák, kilós / cuccok boltja. / Innen meg át, a kínain túlra // szegénység szín-szaga vezet”; hol vadabban, szorongóbban: „Fűrógépek zaja ébreszt. / Kuttyát pofoznak az utcán.” Ez a *kettős csapás*, hogy úgy mondjam, tisztán elképzelhetővé; láthatóvá és érezhetővé teszi a művész benyomását az olvasó számára is. Olyan, egymás után lejegyzett – rövid, de erőteljes – mondatok ezek, amelyek szó szerint: *egybevágnak*. Kapcsolat, szétszakadás, magány, testiség, élet és halál témái jelennek meg ebben az érdekes, eredeti kötetben.

És a test, a szépség leromlása.

Sok mindent megtudunk belőle az életről, az életünkről, mi több, a költő saját életéről is: „Megnyitja szőzuhanyát. / Én hajzuhatagommal tekeredem rá.”; vagy: „Halálra gyötörnek. / És mindez egy férfi miatt.” Tud szenvedtlenül ábrázolni. De amikor az alábbiakat leírja – egyetlen mondattal –, eszünkbe juttat és felidéz egy igazán forró filmjelenetet. Aki érti, tudja, miről van szó: „Sharon Stone lábat cserél.” Ennyi. Nagy kép ez.

Fabó kegyetlenül őszinte – magához. „Jellegeim oda. Tárgy lettem, dolog. / Személy sehol. Test épphogy. / Néhány rángás. Mintha szabadulna: legyen már túl.” És: „Néhány szerv még működik tovább. / Mozdulatok me-revednek rá. / Nyitva a szem, leesik az áll.” De mégis alkot. Tovább. Ameddig lehetséges. Ám ne felejtsük el: a kötet utolsó ciklusának egy része ugyan kór-dokumentumoknak is felfogható, ezek azonban akkor is művészi alkotások, mégpedig egy költőtől – és így is kell hozzájuk állni. Akár hősi-esnek is nevezhetjük, amit Fabó véghezvisz, ha nem kopott volna meg – szinte felismerhetetlenné – ez a szó az idők során. Az egész végül is nem szól másról, mint egy *ember* bátor szembenézéséről a mindnyájunk számára elkerülhetetlennel.

A művészet örök, az élet rövid, s a tapasztalat csalékony – mondta Temesvári Pelbárt. Igen, talán tényleg „csalékony”. De az élet minden „rövidsége” mellett is éppen elég lehet ahhoz, hogy művészetet hozzunk létre. És hogy mennyire „örök” dolgok ezek? Azt nem tudhatjuk. Az majd úgyis kiderül. „Oly gyöngén, olyan védtelen, / amint benne a végtelen” – 71 fogalmaz szépen Fabó.

Az is lehet művészet, hogy az örök emberi kérdéseket *hogyan s miképp* teszi fel az ember – és még inkább: a költő. Íme, itt egy kiváló példa a kötetből: „Ki segített az életbe, vajon van-e aki / most kisegít belőle és hogyan”.

Vajon a *Bebáboz* című verseskötetet – és a költőt magát is – „bebábozza” majd az idő? Vagy a nagy Alkotó? És milyenné? Ezekre a kérdésekre nem tudhatjuk a választ. Mindenesetre szívből kívánjuk, hogy Fabó Kinga könyvének nyoma maradjon a jövőben, és hogy a sorsot, a semmit valamiképp átrajzolja, s kicsit át is írja. Ennek pedig megvan az esélye. Hiszen a könyv megjelent.

A világban. (*Gondolat, Bp., 2020*)

*Fabó Kinga emlékének! (A Szerk.)

Legédy Jácint sajátos fenegyereke a kortárs magyar irodalomnak, illetve tágabb értelemben: a kortárs magyar művészetnek. Költő, performer, képzőművész. Az interneten róla fellelhető adatok alapján gyorsan kiderül,

72 Szegedi András Zoltán

UNDERGROUND MÉLYRÉTEGEK

Legédy Jácint:

Földalatti Oltár

hogy sosem volt és manapság sem tagja semmilyen írószervezetnek vagy művészeti társaságnak, a kritikusok általában progresszív avantgárd, esetleg underground költőként jellemzik őt. Mindazonáltal e kategóriák sem ille- nek rá teljesen, az ezredforduló környékén publi-

kált első versei óta szembeötlően egyedi és kiérlelt, amit csinál.

A kötet Legédy részéről immár szokásos módon, tehát négy tizes cikluson belül negyven hasábverset foglal magába, elöl és hátul, voltaképp elő- és utószó gyanánt, egy-egy ciklusból kiemelt szöveggel. Rögtön a legelső, a *Csupán a kifáradás* című vers forradalmi, „zöldgerillás” hangulata átjárást biztosít az előző két kötet lírai világa felől. Ugyanis a félálomszerű alapszituációra épülő mű a *Központi Zóna* (2006) és a *RAF: Búcsúszimfónia* (2009) enigmatikus tereit, illetve jelenségeit, vagyis a „bujdosó költő” zegzugos, kastélyszerű házát, a házhoz kötődő kertet, a földalatti partik résztvevőit és a társadalmi változások iránti elkötelezettséget vonultatja fel. A lírai alany rejtőzködő gerillavezérként szerepel a műben, akit a szürreális versbéli jelenet során egy goaparti vendégei foglyul ejtenek és vallatni próbálnak: „mert úgy érzik hazugság / mikor a szomszéd fürdőkádjában / úszó keszegről vagy csupán az / elmaradt forradalmakról beszélek / pedig szavaim őszinték és egyen- / letesek miként a padlás gerandá- / zatába ácsolt kétszázás szögek” – zárul a vers.

Az első ciklus írásai közül leginkább a borító hátulsó fülén ugyancsak olvasható *Ősszenyirbált hajú* című költeményt, valamint a *Száműzött Jézust* emelném ki. Az előbbi egy underground buli képeit ragadja meg és állítja párhuzamba a keresztény mitológia elemeivel, az ikonikus goth zenekar, a Christian Death nevét rendkívül ügyes módon, kettős értelemben szerepeltetve: „de elhiszem / némelyik talán még keresztény / halálra vágyik s nem csupán kö- / téltre a véce oldalfalánál”. Az utóbbi vers, a hangzásában is különleges *Száműzött Jézus* véleményem szerint a kötet, s ugyanakkor Legédy költészetének egyik legmeghatározóbb darabja. Maga a motívum a *Központi Zóna* és a *RAF: Búcsúszimfónia* verseiben is felbukkan, s régóta kulcsfontosságú eleme e versuniverzumnak, de itt jelenik meg teljességében kibontva.

Alakját, miként a szerző több interjúban elmondta, egy alternatív koncerten látott, Jézusra emlékeztető félhajléktalan srác ihlette, ám szelleme nemtől és kortól függetlenül feltűnhet számtalan más, a társadalom peremére sodródott embertípus karakterében, így lehet narancssal dobálózó árva, templomból elzavart koldus vagy olykor a vágóhíd kapujánál tüntető, 73 pucér kamaszlány. Ahogy a versben olvasható: „penészes arccal vil- / lanyoszlopok közt botorkál a megvál- / tó gerillaügynök új- / pesten ám a vágó- / híd előtt szomorú / kiskiúként figyelné / a bárányokat ahogy / tilóra várnak lekő- / pött koldus a deák / téren... elvegyül teto- / vált zsenik narancs- / csal dobálózó árvák / közt mint zongo- / ralelkű szipus tén- / fereg buda utcáin”. Megrázó képek, látletlet egy, a gyengébbeket lecsúszni engedő rendszerről, az önnön hibájukon kívül, esetleg szándékos lázadással a lét perifériájára szakadt és csendesebb vagy hangosabb mártírszerepbe kényszerült emberekről.

Hasonló gondolatiság mentén íródott a második egység számomra legérdekesebb, hosszú lélegzetű verse, az *Emlékezem Rátok*, amely a szerző kamaszkorának emlékezetes szereplőit és élményeit villantja fel sajátos, részben ismétlődő mondatstruktúrákra építve. A szövegben a nevek nyomtatott nagybetűkkel vannak szedve, s maga az írás erősen seregszemle-, egyúttal videóklip-jellegű: „ha nem lődörög feléd KÓBORKA / és vele NOÉMI a környék legédesebb csaja / frissen ollóztatott hajtincseit mint szirmo- / kat dobálva s illatozva akár egy hazánkra / hullott virágbomba”. Zeneiségével, illetve képi- ségével a vers valóban a '80-as, '90-es évek domináns művészeti jelenségét, a videóklipet idézi meg, ahogy jellemzően Legéandy Jácint írásai teszik, s véleményem szerint ezáltal is válhat az underground nemzedék emblematisz alkotásvá, generációs verssé. Ugyanakkor e vers jól észrevehető módon kommunikál a harmadik ciklus meghatározó szövegével, a *Most kellene* cíművel. Mondatszerkezetileg és tematika- ilag mindkettő hasonló, hiszen az utóbbi szintén a földalatti generáció emlékeit sorolja fel, csak tíz évvel későbbi perspektívából nézve s a közelmúlt fejleményeire, például a hitelválságra, a maffiaügyekre vagy éppen a Buda- pest arculatát formáló, új építkezésekre reagálva. Habár ez a fajta párbeszéd a kötet más versei kapcsán is érzékelhető. Legfőképp a ciklusokon belül szinte mottóként felbukkanó négy sorosok esetében, ugyanis az első ciklus négyso- rosa reflektál az utolsó ciklus négy sorosára, a harmadik ciklusé pedig a má- sodik ciklusban található, ezáltal még színesebb és kompaktabb egységgé válik a rendkívül tudatosan szerkesztett kiadvány.

S ahogy már utaltam rá, az underground fősodorba ágyazva a *Föld- alatti Oltárban* mindvégig jelen van egy természetközeli, „zöld” vonulat. A *Fenyők szemével*, az *Olasz hernyótalpasok* és a *Gyümölcsfaágak lebegnek*

című versek nagyszerű mintapéldái ennek, de számomra talán a legérdekesebb a *Központi Zónából* átemelt *Zsűriexpressz*, amely az új kötetbe építve ugyancsak Legédy Jácint költészetének folytonosságát hangsúlyozza: „mint
74 vöröshasú unkákat nyüzsögnek / a frissen lehullott levélkéik ám kö- /
 zöttük lapul ragadozóként egy ge- / reblye és fogai szürke megvillanásá- / val a kertet vadásztereppé varázsolja / így a sufmin éledő bádogrigó ze- / néje jelzi négytől hűvösebb idő nyo- / mulhat melyben örömgyorsvonatra / szökkenve csupán zsűrízni a sín- / pályamenti és mezíten tölgyek ál- / tal a fülkéig fröcskölt képeket vagy- / is lélekből csodálni ahogy a fák / egy évszak elvont ecsetjeivé válnak”. Figyelemreméltó a mellesleg hibátlan ritmikájú szövegben a tárgyak expresszív képiséggel véghezvitt, szinte mágiászerű életre keltése. Szerintem gondolatiság és metaforikus képesség ilyen szuggesztivitással, illetve harmóniával utoljára Bari Károly műveiben jelent meg. Legédy kétségtelenül napjaink fiatal magyar irodalmának erőteljes, mindeközben sajátos képi világú alkotója.

A kötet verseinek említett szuggesztivitását élesítik a szerző lapszéli illusztrációként használt önarcképei és kollázsai, melyek az általa tervezett borítón is feltűnnek. Az extravagáns figurákat megjelenítő kollázsok jól passzolnak az underground tematikához, az olykor kifejezetten érzéki önarcképek pedig a könyvben úgyszintén előforduló szerelmi vagy erotikus vonatkozásokra játszanak rá. Alapvetően jellemző a kötetre egyfajta lelki és testi értelemben vett meztelenség, a címhez s az elülső borító oltárszerűségen fekvő, ruhátlan alakjához hűen: valamiféle alternatív mártírsztétika. Egyébként ügyes elképzelés a pucér mellkasú önarcképre montírozott cím „ö” és „á” betűinek megdöntése, valamint a többi betű feketéjétől eltérően vörössel szedése, hiszen a testen elhelyezkedve így kimondottan stigma-jellegűnek látszanak. Tehát a könyv „burkolata” remekül keretbe foglalja a belső tartalmat, amely a *Csupán a kifáradás* című nyitószövegtől teljes egységgé fejlődve halad a negyedik ciklus vége felé szereplő *Jézus éjjeléből* című darabig, illetve egészen a záróversig. A *Jézus éjjeléből* közepe táján felbukkanó s a szerző RAF: *Búcsúszimfónia* című (Szitányi Györggyel és Tamás Gáspár Miklóssal közösen jegyzett) könyvére utaló szóelemény is erősíti az egységes, immár könyveken átívelő alkotói világ jelenlétét: „ám alatta / majd olykor öntudatla- / nul a srácok vasredő- / nyökön csendülő in- / dusztriális zenére hajla- / doznak ugyan markuk- / ból kalasnyikov többé / nem pofázza rafráf...”

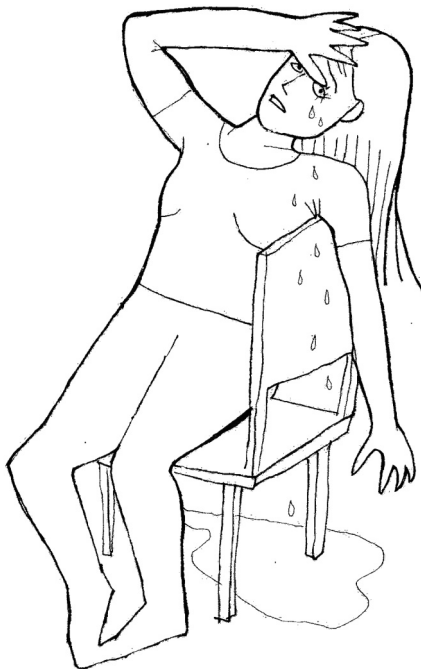
Mindent egybevetve úgy gondolom, a *Földalatti Oltár* az elmúlt évek egyik legizgalmasabb és legeredetibb lírai kiadványa. A szerző védjegyévé vált, sorvégi áthajlásokon és videóklipszerűen összekapcsolódó képeken alapuló szabályos hasábforma a könyvben újra bizonyítja életképességét: egyenletesen magas színvonalon egyéni keretet ad a szintén egyéni mondanivalónak.

Persze, ahogy az aktuális fórumbejegyzések is mutatják, éppen egyedi és különutas jellege miatt lehet nagyon rajongani e költészetért, vagy akár teljesen idegenkedni tőle. Számomra rendkívül szimpatikus Legédy társadalmi problémák iránti érzékenysége, az erőszaktól elzárkózó, ugyanakkor vagány, illetve provokatív forradalmisága, nem is beszélve az egészen intim szerelmi és természeti vonatkozású írásairól. Külön dicsérendő a Kalligram részéről, hogy a verseskötetek forgalmazásának nehéz időszakában, az átalakuló olvasási szokások mellett felvállalta a kötet megjelentetését.

75

Végezetül fontosnak érzem kiemelni: a néhányak által feszegetett kérdés, miszerint az underground generáció idősödésével, valamint a kultikus alternatív szórakozóhelyek bezárásával (Kashmir, Petőfi Csarnok, ZegZug, Dürer Kert) ez a líra elveszíti-e táptalaját, egyelőre megválaszolódott, hiszen a Legédy Jácinttal mostanában készült interjúból tudható, lassacskán összeáll egy újabb verseskötet anyaga. Kíváncsian várom. Addig is olykor belelapozok a *Földalatti Oltárba*. (Kalligram, Bp., 2019)

Új Forrás 2021/5 – Szegedi András Zoltán: Underground mélyrétegek
Legédy Jácint: Földalatti Oltár

2020

A címnek nemcsak alakja, tartalma, hanem tétje, ereje is van, azért jegyezzük meg. Felvetődik tehát a kérdés: mi lesz, Mire ez a nap véget ér? A regénycímet ismételteti, véresre ordibálja a torkát, hogy „végképp búcsúzólag nézzen min-

76 Kontra Ferenc

A KÍVÜLÁLLÁS REGÉNYE

Nyerges Gábor Ádám:

Mire ez a nap véget ér

denre” a főhős, a regény ebbe a katarziszba torkollik: „Mindennek mindig épp vége van”, „Vége lett végre a végetérésnek is”.

Hasonló témájú könyvek egész sora fejeződik be búcsúzással, merthogy a kamaszkor vége nem akármilyen életszakasz zárása. Az irodal-

omban ide kívánczok párhuzamos világával egy egész regénycsalád, hiszen mindegyikben van valamilyen titok, rejtély, magányos főhős, és a maga nemében valamennyi generációs regény is: Márai Sándor: *Zendülők*, Antoni Libera: *A Madame*, Mario Vargas Llosa: *A város és a kutyák*, Jean Cocteau: *Vásott kölykök*, Misima Jukio: *Egy maszk vallomása*, Paweł Huelle: *Weiser Dávidka*, Jerome David Salinger: *Rozsban a fogó*, Hermann Hesse: *Knulp*, Robert Musil: *Törless iskolaévei*, Truman Capote: *Más hangok, más szobák*, Powys: *Wolf Solent*, Dalos György: *Az istenkereső*, Jurij Brëzan: *A gimnazista*, James Joyce: *Ifjúkori önarckép*. Egymás mellett sorakoznak a polcomon: paradigmatis megiggon-dolni, mert műfajként nemigen szokták közös nevezőre hozni őket, mégis mindenki érti, miért emlegetjük együtt ezeket a kultikussá vált regényeket. Szerzőjük jellemző módon csak egyet írt ebben a témakörben. Nincs két kamaszkor, nincs még egy élet.

A cím nem kerülhető meg, mert azzal kezdjük az olvasást. Lehet enigmatikus elem is, melyből akad néhány Nyerges Gábor Ádám könyvében. Kezdjük az elején. A közöny, az uniformizáltság visszatérő motívuma is ilyen, akár egy verssor: „Tízmillió magányos mozdulat, és akkor még pont egyszerre is.”

Rejtvényekben, fejtörőkben, algoritmusokban sincs hiány a regényben. Töprengtem egy darabig, mire rájöttem a szövege alapján, hogy az egyik megfejtés a The National együttes *Slow Show* című dala. A zene, könyvek mindig fontosak, mert hangulatokat, ízlést, miliót és kort azonosítanak.

Többféle műfajt ötvöz a könyv. A kamasz nézőpontjából látjuk az osztálytermet: Szurkó Szabolcs történelemtanár jellegzetes figura, aki ripacskodásával színpadnak tekinti a katedrát, azt tesz, amit csak akar, és ezzel visszaél, talán még élvezi is a tréfát, ami a diáknak traumatikus élmény, akit kiszemelt magának, különösképpen kellemetlenül érzi magát. Közben a tanár végiglo-csogja az órát, zavarba hozza vagy éppenséggel megalázza azt, akit kiszemel

magának. A legjellegzetesebb figurája ennek a tanártípusnak, aki számára az oktatási/nevelési tevékenység gyakran a diákok kiszolgáltatottságáról szól.

Nincs folyamatos cselekmény, inkább egy rögzített kamera lencséjén át látjuk az epizódokat, a főbb szereplőket: Kovács Laura képlékeny alakját, Szabó Szilvia parodisztikus megjelenítését és számos pillanatember jövő-s-menését. A felnőttek kara elkülönül, szinte már olvasás közben kihullnak emlékezetünkéből.

Nincs pontos kronológia, évek körképét nézzük, anélkül, hogy zavarna bennünket, mi volt előbb, pontosan mi mikor történt. Olyan sorrendben kerülnek elénk a jelenetek, ahogyan az elbeszélésben értelemszerűen felidéződnek, sokszor hatásosan és véletlenszerűen, asszociációs láncba fűzve, máskor oldalnyi bekezdésekben inkább előremutató gondolati sávot mutatva. Eredetiek a stílusváltások, néha egy riportba csöppenünk, máskor egy átmesélt, függőben írt párbeszédbe. A zárójeles beszúrások határozottan dinamikusabbá teszik a jeleneteket, feloldják az eseményleírások hagyományos szövegszerűségét.

Ide kapcsolódik a titok, a rejtély, a történet a történetben kérdésköre is, amire a fentiekben már utaltam. A Holman-ügy megfeyt-hetetlenlése a könyv egyik legjobban megírt része: „dr. Schneider Jakab még évekkkel, évtizedekkel később sem érezte képesnek magát, hogy megírja [...] Schnercli már azt is szégyellte, hogy micsoda féktelen, perverz kíváncsiság hajtja előre a Holman-ügyben. Több száz oldalnyi jegyzetanyag, jegyzőkönyvek, vallomások, interjúk, fénymásolatok, minden. És még így sem látott teljesen tisztán.”

A cselekmény színtere kézenfekvő módon maga az oktatási intézmény és annak környezete, társadalmi beágyazottsága, melyen átsütnek az önéletrajzi vonatkozások, még ha a szépprózát eleve fikcióként olvasuk is, nemcsak a főhőst vagyunk hajlamosak mégis több ponton és több szempontból magával az íróval párhuzamba állítani, hanem még a hajdani osztály emblematikus alakjai is felbukkan(hat)nak a történetben.

„Tisztázatlan, nehéz gondolatok és élmények öklendeződtek fel benne, valaki más érzései és gondolatai. Nem értette azt az embert, aki bár-mikor is volt” – az énkettőzöttség a főhősre, Sziránóra vonatkozik, akit néha kívülről ábrázol, máskor belülről, szabadvers-szerű mondatfűzésekben mutatkozik meg: „Éjt nappallá téve dolgozott főművén, melyet, bár nem ez volt a címe, némi őszinteséggel úgy lehetne nevezni: Sziránó végtelen lelki szenvedéseinek és határtalan magányának története.” A főhősről szóló dőlt betűs részek a szövegszerkezet összetartó rácsszerkezetét alkotják.

A Sziránóra vonatkozó lelki prózafutamok, baráti levélbetétek, vallo-mások, álomleírások, versek stílusukban eltérnek a főszövegtől, melankolikuskusak, sőt szecessziósak. Önkéntelenül is felidéznek az olvasóban egy korábbi

irodalmi alakmást: Márai Sándor *Szindbád hazatér* című könyvének líraisága köszön vissza. A párhuzamot csak erősíti a költő Sziránó és Krúdy hősének múltba vágyódó egyénisége. Sérülékeny porcelánfigurák ők a földhöz ragadt, érzéketlen hétköznapi élethelyzetekben. Ha már említettem a több

78 műfajúságot, akkor a művészregény feltétlenül ide kívánczik a fenti példák és az intertextuális vonatkozások kapcsán. Sziránó készülő művéből több ízelítőt is kapunk, és sokszor maga az írás folyamata a cselekmény tárgya.

A történet felénél az elbeszélő így fogalmazza meg a regény központi gondolatát: „Ha valaki arra vállalkozott volna, hogy ne csak nagy vonalakban, közhelyesen beszéljen Osztályról, nehéz helyzetbe került volna [...] Életük eseményei az átlagos korukbeliekéi voltak [...] Maguk is talán megdöbbenek volna, ha lett volna mit mondaniuk magukról, ha persze, szintén megdöbbentő módon, valaki, bárki is a történetükről, az életükről kérdezett volna.” Fontosnak tartottam hosszabban idézni, mert ezen a ponton a szokásos elvárások sorakoznak, azok a kérdések, melyeket a fiataloknak szegeznek: a problémák konzisztens önelemzését várják el tőlük, holott egy serdülő sohasem egy megoldandó feladat.

A további fejezetek is sematikus teret tükröznek, a szereplők őszintén kimondják, hogy a környezet sivár és ingerszegény, átmeneti szálláshely, de közben a diákok tisztában vannak azzal is, hogy át kell vészelnüök valahogy a kamaszéveket, de közben saját akaratauk szerint alakíthatják egyéniségüket, és ennek a mozgástérnek még van némi szabadsága. A szerző a viselkedéstípusok szintjén egy egész példatárat mutat be, kiből milyen lehetőségeket lát.

Az elvárások tehát rendre rációfolnak önmagukra: a kamaszok titkos életének felfedése, a zamatos heccelődések, a légyottok esetlensége korántsem úgy zajlik, mint ahogyan egy ilyen típusú regényben elvárható lenne. Szerencsére. Mert az eltérések itt beszédesebbek, találóbbrak, érdekesebbek is. A kívülállás a szabadság alternatívája. Mindenki a beskatulyázás ellen lázad: a fiatalok alakuló egyénisége is, ahogyan maga az irodalmi műfaj is, amely erről a témáról szól.

Ebben a négy évben mindenki mérhetetlenül egyedül marad. Azért soroltam fentebb a világirodalom javából hasonló tárgyú regényeket, mert ezt a kérdést mindegyik felveti. Egyik sem ifjúsági regény. Nem kamaszok írták, nem is felnőttek a kamaszoknak. Húsz év múlva már minden felnőtt elfelejti, tudattalanjába rejti, hogy maga is átélte mindezt, nem akar emlékezni, egy helyen erről is olvashatunk. Van valami lényeges és kimondatlan műfaji visszafogottság, elhallgatás ebben a kérdéskörben. És talán éppen a besorolhatatlansághoz járul hozzá megszólalásának bátorságával a szóban forgó regény. (*Prae, Bp., 2020*)

W. T. már a hatvanas évek első felében lelkes kosárlabdajátékos volt, és – amikor nem ütközött éppen a kellőképpen gyűlölt zongoraóráival – a Bp. Honvéd serdülőcsapatának edzéseit látogatta. A fiatalok edzése mindig a felnőtt gárda (rendszerint elhúzódó) tréningje után,

Wehner Tibor 79

SZERENCSÉS FLÓTÁS

Széljegyzetek K. T. (vagyis

Kakuk Tamás) *Szerencsés*

vesztes című könyvéhez

vári Andrea későbbi teniszbajnok édesapja is. W. T. természetesen ott volt a régi Sportcsarnok legendás Bp. Honvéd – MAFC összecsapásain is, ahol a kívülálló számára érthetetlen módon, honvédos elkötelezettsége ellenére, a családi tradíciók szellemében a műgyetemistáknak szurkolt, akiknek a csapatában a center Gabányi László játszott. A meglehetősen fiatalon (és furcsa körülmények között) elhunyt Gabányiról nevezték el a Hauszmann Alajos utcai új műgyetemi kosárcsarnokot a kilencvenes években, ahol W. T. fia, W. Z. (professzionális kosárlabdajátékos, egyébként az angol nyelv és irodalom tanára) a MAFC csapatát erősítette bedobó poszton, s legendás hárompontos dobásaival aktív részese volt a klub hol első osztálytól búcsúzó, hol első osztályba feljutó küzdelmeinek. W. T. a lelátón ülve, a nagy elődök nyomában játsszó csapat mérkőzései közben, sokszor felidézte magában az évtizedekkel korábbi kosaras emlékeit.

W. T. édesapjával gyermekkorában sokszor volt néző a margitszigeti teniszstadionban. Már nem emlékszik arra, hogy kik játszottak, de máig él benne a pályát körülvevő, meredek emelkedésű széksorokkal körülvelt stadion látványának emléke, és az, ahogy a szemben ülő nézők feje egyszerre, a labda járását követve fordul folyamatosan balra-jobbra, s amikor lezárul a labdamenet, hogy bolydul fel a korábbi fegyelmezett, egységes mozgásrend. Évtizedekkel később, amikor a sziget szoborállományát térképezte fel egy készülő könyvéhez, szomorúan látta a romos, elhanyagolt, gazdátlanak tűnő létesítményt. W. T. a tatai, véletlenszerűen létrejött, K. T.-val játszott angolkerti meccset követően a nyolcvanas évek első felében a remeteségpusztai Diana Hotel pályáján – amelyet Elizabeth Taylor és Richard Burton tatai filmforgatása idején, illetve itt berendezett szállása kapcsán építettek (nem volt

tudható, hogy akkor éppen házastársak voltak vagy sem, és teniszeztek-e egyáltalán) – csillogtatta szerény tenisztudását, majd ezen évtized végétől fiát, W. Z.-t már a dunaszentmiklósi, festői fekvésű aszfaltozott pályán vezette be a játék rejtelmeibe. W. Z. – lezárva aktív kosárlabda-pályafutását – a kétezres évek harmadik évtizedére fordulva is rendszeres teniszjátékos, a játék elméletével, edzésmódszereivel is foglalkozó sportember, aki egy-egy sporteseményen való személyes jelenlét érdekében távolabbi utazásokra is vállalkozik: a bécsi ATP-tenisztornák – no meg a londoni NBA-meccsek – lelkes szurkolója. (Időközben egyébként amint a margitszigeti, úgy a remeteségpusztai és a dunaszentmiklósi pályák sorsa is az enyészetbe fordult – úgy tűnik, a teniszpályák meglehetősen rövid életű, kényes teremtmények.)

K. T. és Gy. B. a hetvenes évek második felében látogatást tett az akkor a tatai vár Öreg-tóra nyíló benyílójában lakó W. T.-nél. A látogatás alkalmával Gy. B. tulajdonképpen egy meghívást kezdeményezett W. T. számára az egyik akkortájt szerveződő irodalmi csapatba, amely talán az Örley-kör volt. W. T. a meghívást köszönettel visszautasította, jelezvén, hogy ő magányos harcos, aki őrizni igyekszik autonómításának látszatát, ezért soha nem csatlakozott senkihez és semmihez. Indítékai kapcsán azonban arról viszont valószínűleg nem szólt, hogy akkor ő már az *Afrik* című, egy példányban megjelenő, visszautasított kéziratokat közlő folyóirat önmagát főszerkesztőnek kinevező főszerkesztője volt. Ebből (ebből is) aztán súlyos és évekig elnyúló belügyi bonyodalmak keletkeznek, amely során az eseményekről, illetve W. T. főszerkesztői ténykedéséről – bár magát az egypéldányos kiadványt nagy-nagy bánatukra nem sikerült megszerezniük – a helyi napilap szerkesztőségében kialakult (kialakított) besúgói sejt résztvevői tudósítottak. A tehetséges kulturális újságírók csapatában Gy. Z., a Kárpátaljáról érkezett költő és W. V. német nemzetiségi élharcos volt a kulcsjátékos, és ide érkezett meg aktív belügyi cselezőként Kecskemétről az ugyancsak tehetségesnek minősített szociográfus-újságíró Cs. K., aki Gy. B. akkor még minderről mit sem sejtő országos barátja volt.

(Szőnyi Tamás 2012-ben megjelent *Titkos írás* című, kétkötetes könyvének névmutatójában egy névsorba kerültek a megfigyelők és a megfigyelték, így a sok-sok hivatkozás-számmal megjelölt szereplők, Gy. B., Cs. K., W. T. és a többiek. Természetesen az *Új Forrás*/N. G.-„ügy” külön fejezet a két vastkos kötetben. [N. G. iskola-, csoport- és kollégiumi társa volt Szombathelyen W. T.-nek, ahol népművelés-könyvtár szakon kaptak diplomát, és a kapcsolatokat évfolyamszinten évtizedeken át ápolták.] W. T. a N. G.-„ügy” hullámainak lezárulása, és K. T. rövid szerkesztőségi pályafutása után, 1987-ben – még a régi nagy ellenség, a helyi pártvezér S. H.-né „uralkodásának” idején, élénk helytelenítő megítélését ismételten kiváltván – érkezik vissza munkatársként Tatabányára, ahol 2011-ig tevékenykedik az *Új Forrás* redakciójában.

Egy neveket nélkülöző késői áttekintésben Monostori Imre főszerkesztő tekintti át a lap Kádár-korszakot belengő belügyi vonatkozásait – de nem tudható, hogy az egykori besúgók és ügynökök ekkoriban hogyan tengették napjaikat. W. T. az egyik budapesti kiállításmegnyitóján a kilencvenes években ironikus célzattal mint a BM Művészeti Ügyosztály munkatársa lép fel, amit nagy megrökönyödésére a kiállítást rendező intézmény vezetője, F. B. valóságos titulusként interpretál.)

W. T. a hetvenes-nyolcvanas évek fordulója előtt és után gyakran meglátogatta T. F. író-t Rákoshegyen, a Laborcz-villában, aki akkoriban a *Por* című regényén dolgozott. (Rákoshegyen, a villa kertjében gyakran focizott a korszak fiatal íróinak társaságában E. P. is, aki főúri családi vonalakon szoros szálakkal kötődött Tatához, illetve Majkhoz. T. F. igencsak bosszús volt, amikor a szomszédos iskola kertjéből a gyerekek nem adták vissza az átrúgott labdát.) Ilyenkor, ha W. T. budapesti egyetemi napjai üres óráit kihasználva meglátogatta, T. F. felolvasott egy-egy részletet a készülő regényéből és elmesélte a Fölöspéldány-csoporttal akkoriban átélt élményeit. Az egyik, már családi jellegű nyári rákoshegyi látogatás alkalmával felolvasás nem volt, helyette T. F. meglehetősen erőszakos invitálásának engedelmeskedve – a vendéglátó nem lévén bridzsjátékos – pókerjátizmába kezdtek. Az egyre kínosabban alakuló játék során valami örületes szerencse következtében W. T.-hez sorozatban kerültek a legjobb lapok, és T. F. egyfolytában csak veszített, veszített, veszített. A rendkívül rosszkedvű csatározásba forduló sorozatot W. T. csak gyors távozásukkal szakíthatta meg.

A bridzs kártyajáték W. T. családjában mindig is nagy népszerűségnek örvendett. A szülők gyakran rendeztek kártyapartit barátikkal, illetve bizonyos időszakokban hetente egy este valamelyik játékostársnál vendégeskedtek. (A bridzs mellett volt egy kissé ritkábban vissza-visszatérő tarokk parti is, ilyenkor aztán a gyerekeknek meg sem szabadott mukkanni.) W. T. azt csak később tudta meg – akkoriban, amikor magyarul is megjelent Ottlik Géza *Kalandos hajózása* –, hogy az első magyar nyelvű bridzskönyvet – amiként a *Járom a pesti utcát* című kötetének bibliográfiája is tanúsítja – néhai nagybátyja, Zolnay Vilmos gondozta és adta közre. E könyvet – vagy valószínűleg könyvecskét – W. T.-nek mind ez ideig nem sikerült beszereznie. A *Járom a pesti utcát* című kötetben az író portréjának megrajzolója megemlékezik arról is, hogy Zolnay Vilmos ifjúkorában, az 1900-as évek első évtizedeiben a tatai tóparti allée-ban kialakított pályán lóversenyeket szervezett, ahol fogadni is lehetett a lovakra – vagyis ő volt a totalizátor. Mindez sajnos csak megkésve, Tatáról való kényszerű távozása után jutott W. T. tudomására, így fogalma sem volt arról, hogy az egykori

családi vonatkozásokkal terhelt löversenypályán rőtta meglehetősen gyakran borongós sétáit.

82 (Zolnay Vilmos fia, az ugyancsak Zolnay Vilmosnak nevezetett író – aki életük során hosszú évtizedeken át nem állt szóba apjával, és ez a viszony kölcsönös volt –, az őskori sziklarajzok elhivatott kutatója, Devecseri Gábor költő és Szilágyi János György ókortörténész ifjúkori barátja és levelezőtársa Kisbéren praktizáló orvos lányát látogatva olykor felkereste W. T.-t Tatán, s ilyenkor a családi és az irodalmi ügyekről beszélgettek kedélyesen az Esterházyak egykori angolparki Kiskastélyában, amely akkoriban a Komárom megyei múzeumok székhelyeként funkcionált. Ifjúkori kapcsolatairól az ifjabb Zolnay nem tett említést, és csak a feleségével együtt elkövetett öngyilkossága után, néhány frissen megjelent publikációból derült fény a Szilágyi János Györggyel, az ókortudományok és az ókori művészet kiváló kutatójával való kontaktusára. Úgy adódott aztán, hogy a hetvenes évek második felében Szilágyi János György W. T. szigorú tanára volt az Eötvös Loránd Tudományegyetem művészettörténet szakán, illetve a Szépművészeti Múzeumban, ahol a két órára összevont előadásait a hallgatóknak állva kellett a múzeumi termekben végighallgatni. Amikor W. T. már Budapesten dolgozott, egyik új kollégája a Szépművészeti Múzeumból érkezve régi munkahelyét jellemezvén maliciózan jegyezte meg: ott még a falakból is folyt a gyűlölet.

Évtizedekkel később olvasta W. T. az *Élet és Irodalomban* Radnóti Sándor visszaemlékezését Szilágyi János Györgyről, amelyben leírta, hogy az egyik, a magánéleti ügyek után érdeklődő múzeumi munkatársat megtréfálva hogyan teremtették meg a szexuális szokások kapcsán annak a látszatát, hogy a professzor „madarakkal csinálja”).

Szerény tenisztudását W. T. általános iskolás korában egy futó teniszoktatás során szerezte meg a budapesti Pasaréti úti Vasas-pályákon, ahol később a wimbledoni bajnok Taróczy Balázs is játszott. Akkor még nem állt a feszített betonszerkezetű tetővel fedett teniszcsarnok, amelyben a kétezres években már egy kosárlabdapálya lelt otthonra, s amely a Hauszmann Alajos utcai aréna mellett ugyancsak fontos helyszíne volt W. T. fia, W. Z. sportolói pályafutásának. W. T. tenisztudását Pasarét mellett a Feneketlen-tó melletti pályákon próbálta gyarapítani, ahová reggelente kerékpárral érkezett, majd onnan ugyanígy indult hazafelé: akkor a Villányi úton még alig találkozott autókkal, és a Jagelló út a Németvölgyi temető mellett húzódó gödrös földút volt. Ezekre a Feneketlen-tó melletti pályákra néztek annak a Fadrusz utcai háznak az ablakai, amelyben W. T. nagybátyja, Zolnay Vilmos lakott, de kitekintve ő nem láthatta családjá ifjú tagjának labdapüfölését, lakhelye ugyanis – nem lévén a rendszer barátja – ablaktalan, illetve egy lichthófra tekintő, könyvekkel zsúfolt lakás volt. Évtizedeken át írt naplójának kéziratos, utolsó

füzeteit zavaros körülmények között bekövetkezett halála után a Fadrusz utcai ház szemetes kukájából kiemelve egy ismeretlen juttatta el W. T.-nek, akkoriban, amikor ő ugyancsak évtizedek óta írt naplójának nyomdai előkészítésével foglalatzkodott.

(Az *Új Művészet* 2020. decemberi számában, az egyik tanulmány illusztrációjaként egy fotó jelent meg: Kőbányai János felvételén – akinek neve és működése gyakran szóba került K. T. és W. T. tatai, déli, ebédszünetben lezajlott társalgásai során – a fiatal, dús hajú és bozontos szakállú Gy. B. nyitja meg 1980-ban Bernáth(y) Sándor, avantgardista festő kiállítását.) (*Napkút, Bp., 2020.*)

Új Forrás 2021/5 – Wehner Tibor: Szerencsés Flótas – Széjlegyzetek K. T. (vagyis Kakuk Tamás) Szerencsés vesztes című könyvéhez

HAMLET A HOMOKPARTON

A január tiszta mélyreható fénye
rálelt a képződmények csontvázára.
Nekem koponya már e partvidék:
tajték és hullám, kihalt buckák,
a pallókon és cölöpökön sorjázó
sirályok nyugtalanító mibenléte.
Szemtől szemben társalgok a világgal,
és kérdően néz rám üres gödreivel,
szavakat vár, amiket nem tudok,
lábnyomokat, amiket későbbre tartogatok.
Állok a látványban, és szétbomlik;
holttest, engem puható halál.
A január tiszta, mozdulatlan fénye
rávilágít e pillanatnyiság belső tartására.

TÉLI

*Csak a télies lélek
Nézheti jól a fagyot...¹
(Wallace Stevens)*

85

Az idő nem adta meg a válaszokat,
csak újabb kérdéseket tett fel neked.
A múlt órákkal fogy a fény,
az utcák elnéptelenednek,
szobádból nem látsz mást
csak egy gallyra ment jövőt,
a tetőkön kuporgó éjszakát,
és érezni véled,
mint visszatartott lélegzetet,
a havazás előtti csendet is,
valamit, ami létrejöttére vár
és nem remél.

A tél
mindent egyszerűbbé tesz
rideg karctűjével.
Egyfajta mértékletesség,
megállapodás a világ és visszája,
az árnyoldal között, amelyre nehezül.

Az est színe
olyan, mint a gondolat.
Halovány, alig létező
fény vetül az utcára,
minden eltávolodik és lemarad,
mint egy objektívben,
mintha a külvilág önnön vázlata volna,
elnagyolt, de hasznos térkép,
mely a lényegest mutatja.

Az elmének kedvez a tél,
nyugtatja színszegénységével,
sajátos közönyével,
ragaszkodásával ahhoz, amije van.
Mindent leegyszerűsít,
még a nyugtalanító kérdéseket is,
melyek változnak idővel,
melyek nem változnak.

AKKOR

86 Amikor a világ világ lett,
a fény a szokott módon csillogott
egy közönyös óralapon,
a levegő tele volt kezdetekkel,
és egy ezerszer járt utcán
ezredszer lépett egy kőre valaki,
s ez felnyitotta a szemét;
ez volt a pillanat, melyre mind vártunk,
hogyan ugyanazokat a döntéseket hozzuk,
ismét megcsókoljuk ugyanazt a földet,
az előző napi viszláttal búcsúzzunk;
s a szeretett jól ismert arc
amely figyelmet színlelt,
vagy röpke cirógatásra kínálkozott,
megint idejekorán húzódott el.
Az ablakok mögött megnőtt a sötét,
sirály kotorászott a szemétben,
gyerekek játszottak, szinte vakon,
oda se figyelve anyjuk kiáltásaira.
Szokványos nap volt az ég alatt
a maga háttérzajával vénáinkban,
és az éj leplel koromsötétjével.
Aki megtartott egy fémpénzt a zsebében,
reggelre nem lett gazdagabb.
Semmi emlékezetes nem történt,
észre se vettük,
amikor a világ világ lett.

ÖRÖM

I.

Ajtót nyitok,
és a földet záporzó
víz illata bejön a szobába.
A levegőt telítő lomha pára
örömcsírákat hullajt
a bőrre,
órák telnek el,
az eső nem lanyhul,
a csíra kikel és hajtása körülölel.
Kinn esik, de nap kel
szemem előtt, mely feledte már
az eső legyőzött szürkeségét.

Fényt, nem árnyat adó
fa ágai alatt mosolygok
anélkül, hogy tudnám, miért.

II.

Blake szerint a halál
csak átmenet egy másik szobába.²
Kímész, bemész,
a ház ugyanaz,
reggel e vágottfű-illattól
tágul a tér,
a levegőtől e titkos élénkség
költözik szemedbe,
mint a kisfiúnak a vonaton,
aki visszatartva lélegzetét
mintegy azt mondta,
nézd, nézd,
és ragyogott,
meg tudom állítani az időt.

Szilágyi Mihály fordításai

¹Wallace Stevens: A hó embere (versrészlet; ford. Tandori Dezső)

²William Blake (1757–1827) angol költő, festő és grafikus mondta Henry Crabb Robinson memoáriró 1826. december 7-i naplóbejegyzése szerint. (A ford.)

Anyám nem mérícskélte a szeretetét a nevelésben. Olyan odaadó volt, hogy amikor egyszer délelőtt apámmal értem jött az iskolába (nyolcéves lehettem), azt mondtam a tanárnak, hogy bizonyára játékot akarnak venni

88 Geoff Dyer

EGYKÉNEK LENNI

ték. Az történt, hogy sokat betegeskedtem. Amikor kórházba kerültem, hogy – az akkor általános gyógymód szerint – kivegyék az orr- és garatmandulámat, mindennap vettek nekem egy Nyúl Péter-füzetet Beatrix Potter mesesorozatából. Bántam, hogy nincsenek testvéreim, de tetszett, hogy a játékaimat senkivel nem kell megosztanom. És hogy több ajándék jut nekem karácsonykor és a születésnapomon.

E kényeztetést az ellensúlyozta, hogy a szüleim a válságterhes '30-as években nőttek fel. Egész életükben spóroltak. Anyám ebédlős volt – abban az iskolában szolgált fel ételt, amelybe tizenegy éves koromig jártam. Később, miután eljöttem otthonról, takarító lett egy kórházban. Apám lemezvágó munkás volt. Valahogy mindig megoldották, hogy többet tegyenek félre, mint amennyivel nőtt a keresetük. Arra azonban soha, még alkalmilag sem tellett, hogy segítőt fogadjanak maguk mellé. Úgyhogy egyrészt állandóan kényeztettek – mert egyetlen gyerekük, vézna, betegeskedő kisfiú voltam; másrészt állandó szűkösségekben, folytonos takarékoskodásban és önkorlátozásban éltünk, ami második természetemmé vált. Ha úgy nőttem fel, hogy mindenem megvolt, ami kellett, részben azért történt, mert a vágyaim igazodtak ahhoz, hogy mit engedhetünk meg magunknak, hogy *minden* túlságosan drága, és majd' mindent nélkülözni tudunk. Amikor megkérdeztem apámat, megkaphatnék-e valamit, amit megláttam egy kirakatban, legtöbbször azt válaszolta: Nem is akarod. Szívesen visszaszóltam volna: Dehogyanem, nagyon is. Aztán később már nem vágytam dolgokra. (Utólag azon tűnődöm, apám öntudatlanul talán úgy érthette: nincs is szükségem arra a valamire.)

Ha kedvenc csapatom (a Chelsea) focinadrádjára vágytam, anyám vett egy olcsó kék gatyát, és kétoldalt rávarrta a csíkokat. Másik ruha a játékharcosomra? Anyám kiszabta, ráöltötte. Gombfocipálya? Vett egy darab zöld posztót, és ráfestette a vonalakat. A boltban beértük a kosárral, sose toltunk bevásárlókocsit. Mindenből a legolcsóbbat vettük. Amikor kicsivel idősebb lettem, talán tizennégy, és egy márkás inget szerettem volna, anyám azt mondta, *csak a név miatt kerülne többre*. Alig mentünk nyaralni, mert azzal

nekem. Valójában a haladokló nagymamámhoz kellett elutaznunk. Anyám úgy óvott, hogy a gyakori hiányzásaim miatt szakfelügyelőt küldtek hozzánk megnézni, mi tör-

járt, amit apám mindennél jobban utált: pénzköltéssel. Ha elmentünk is néhány napra – sose külföldre; huszonekét évesen ültem először repülőn –, abban sem volt öröm. A borús vízparton egyszer a homokba temettem anyám lábát. Másfél órával később feledékenységemben beledöftem a lapátkámat. Sokszor esett, és akkor – amit otthon sose tettünk – moziba mentünk megnézni valamelyik tévéfilm szélesvásznú változatát. Nálunk ilyenkor apám szívesebben végzett ház körüli munkákat (lebetonozta a behajtót, garázst épített).

Akárhogy is, teljesen normális gyerekkorom volt. Csak évek múltán jöttem rá, hogy viszonylagos szegénységben nőttem fel. Ha minden szükségesre futotta, azért volt, mert – mintegy a II. világháború idején bevezetett jegyrendszer önkéntes változataként – szigorú beosztással éltünk. Ez, mint minden szülői hatás, később ellentmondásosan befolyásolta viselkedésemet. Ahogy elkerültem hazulról, mohó lettem: ha vettem egy tábla csokoládét, nem szeletenként fogyasztottam el – egyszerre befaltam az egészet. Az innivalót se kortyolgattam – benyakaltam. Ugyanakkor önsajnálattal nélkül tudtam nagyon kevésből kijönni (hasznos képesség, szinte áldás annak, aki író szeretne lenni). Nélkülözni dolgokat, melyek meglétét korosztályom természetesnek vette, sosem esett nehezemre. Évekig éltem segélyből, jól megvoltam a *kevés pénz, sok idő* állapotában. Még ma is (ötvenkettő vagyok) fáj taxit fogadnom Londonban.

Egy sorházakból álló, sokgyerekes környéken laktunk. Majdnem mindig volt kivel játszani a házunk mögötti szervizúton. Az iskola mellett tízpercnyi gyalogtávolságra egy szabadidőpark volt, ahol focizni lehetett, vagy épp csak futkosni. Nem volt hiány társaságban, de időre haza kellett mennem, hogy egyedül vagy a szüleimmel legyek. És volt olyan nap is, amikor egyetlen játszótárs sem akadt. Hosszúnak érződtek az akkori délutánok, egy gyereknek végtelenül. Miután apám létszámfőlötti lett a repülőgépgyárban, egy ideig éjszakás volt egy nejlonkészítő üzemben. Magányos délutánjaimon csendben kellett lennem, mert apám aludt. Ezek jutnak eszembe, ha visszagondolok a gyerekkoromra. Mintha az egész egyetlen magányos és unalmas délután lett volna. Annyit unatkoztam, hogy azt hittem, ez a létezés természetes állapota.

Amikor elautóztunk nagyszüleim nyirkos házához – újabb példjaként a dolgozók pihenésnek, ottlétünkkor mindig akadt valami javítani vagy bővíteni való –, sosem az újonnan épült műúton mentünk, ami óriási – az idegőrlő torlódások és dugók miatt ma már szinte felfoghatatlan – élvezetnek számított. Noha nem kellett rajtaútdíjat fizetni, mégis az alsóbbrendű utakat választottuk – olcsóbb volt, mert lassabban mentünk. (Apám egyik legértelmetlenebb spórolása az volt, hogy mindig csak félig töltötte a tankot, emiatt

úgy szólván benzinkútról benzinkútra haladtunk.) Valamiért a takarékoság egyik módjának tartottuk a lassúságot. Mindig mindenki megelőzött minket. *Sietnie kell*, mondta volt anyám, amikor valaki elsuhant égszínkéék járgányunk mellett. Emlékszem, mennyire szerettem volna, hogy legalább egyszer 90 mi siessünk. Folyton várnom kellett. A szüleim nem győzték hangsúlyozni, hogy a türelem erény. Emiatt aztán magam lettem a pokoli türelmetlenség. Ha egyáltalán felnőttem, az D. H. Lawrence módjára történt, aki azt mondta, ifjúkorában alig volt türelme, öregkorában abszolút semmi. Szeretek sietni. Még most is. Emlékszem, mennyire élveztem, amikor először voltam New Yorkban, ahol mindig mindenki sietett. Mindazonáltal megváltozott életem is újrateheremtette azokat a délutánokat, amikor nem volt kívül játszanom, teendőm sem, és ki kellett találnom valamit elszórakoztatni magam. Gyerekként ez a rajzolás vagy a barkácsolás volt, felnőttként az írás lett – olyasmiké, mint ez itt. Ma is, és nemcsak megszokásból, többórás megszakítatlan szabadidőre van szükségem, mielőtt hozzálátnék valamihez. Írói életmódomat mégis akkor szeretem legjobban, amikor játszhatok valakivel. Amikor kint a parkban teniszezek egy hétköznapi délutánon – szólj, ha kedved támadt ütögetni, állok elébe...

A családi életünk teljesen híján volt a kultúrának. Szűkebb – zenei, képzőművészeti, irodalmi – és tágabb értelemben egyaránt. Nem volt közösségi élet, hiányzott az egyetemi képzést megalapozó élményanyag. Vettünk egy gramofont, de apám egy hónap múltán nem vett több lemezt. („Az otthon zöld füve” Tom Jonestól volt az utolsó.) Egyetlen unokatestvérem volt, aki korban közel állt hozzám – lány és szintén egyke. A többi az ország másik részén lakott, és sokkal idősebb volt nálam. A szüleim nem jártak társaságba. Anyám metodista nevelést kapott, ezért nem ivott. Nyáron néha elautóztunk egy közeli pecsényézőhöz, ahol kosárban adták a csirkefalatokat, melyeket a szabadban lehetett elfogyasztani. Apám nem járt sörözőbe a barátaival találkozni. Sose mentünk étterembe. A számomra érdektelen rokonlátogatásokat kivéve, otthon maradtunk és spóroltunk. De szerettem, hogy amikor télen korán sötétedett, bezártuk az ajtót, behúztuk a függönyöket, és *ki se mozdultunk*.

Nem voltak testvéreim, házikedvencem sem (apám eleve utálta a kutyákat és macskákat, én meg – mint a rokonoknál hamar kiderült – allergiás voltam a szőrűkre). Az egyetlen kivétel a vásárból vízzel teli nylonzacskóban hazavitt aranyhal volt, amely sose élt sokáig, ezért néhány próbálkozás után többé nem vettünk újat. Mindez rosszul hatott rám. A szüleim határtalanul szerettek engem, de nekem – az irántuk érzett szeretetemen kívül – nem volt alkalmam megtanulni, hogyan kell szeretettel bánni egy nálam gyöngébb, gondoskodásra szoruló lényel. (Több barátnőm is jelezte, hogy pocskul ölelek. Csak állok kabátként ráborulva a másíkra. Mintha én szorulnék vigasztalásra, ölelgetésre.)

Minthogy senkivel nem kellett osztoznom a játékaimon, gyűjtöttem őket. Mindenféle kártyát, katonafigurákat, képregényeket. Szerettem valamilyen elv szerint elrendezni a dolgaimat. Ma is így van. Sok időt töltöttem repülőmodellek készítésével, kirakós játékokkal. Szeretném azt mondani, hogy az egyikékre jellemzően nagy képzelőtehetséget mutattam, de nem így volt – talán azt kivéve, hogy kitaláltam, hogyan játszjak egyedül két vagy több személyre szabott játékokat. Egyedül gombfociztam, játszottam Monopolyt. Egyenes út volt a zsebhokihoz.

Túljutva rajta, felfedeztem egy másik magányos tevékenységet: az olvasást. Megfeleltem az iskolai felmérőn, gimnazista lettem. Az első négy osztályban átlagosan teljesítettem, aztán úgy tizenöt éves koromban, az angoltanárom hatására, javulni kezdtem, és egyre többet olvastam. Miután lettem a középszintű vizsgákat, maradtam az emelt szintű képzésre. Elsős voltam, amikor a sorházból egy ikerház egyik felébe költöztünk. Nem tudom, mennyi nyugalmam és helyem lett volna elmélyedni, ha fivéreim, nővéreim vannak. Az olvasás és a tanulás váltotta fel az évekig tartó unalmat. Az olvasás azonban, miközben hiányokat pótol, hézagokat is megmutatott.

Amikor döntenem kellett, miből záróvizgázzak, apám azt mondta, hagyjam a történelmet, az csupa múlt. Még egy tetszetős tanácsot adott: Ne adj írásba soha semmit! Tizenhat éves korom után úgy láttam, hogy szüleim legtöbb tanácsát jobb nem megfogadni. Viszont a történelem helyett a gazdaságtant választottam végül.

Elég korán nyilvánvalóvá lett, hogy egyetemre fogok menni. Ebben az első leszek a tágabb családból – már abban is az voltam, hogy érettségizem és emelt szinten. És ahogy a vizsgák ideje közeledett, az is látszott, hogy – ha nem szúrom el – magas osztályzatokat fogok kapni. Az angoltanárom azt javasolta, hogy az Oxfordon próbálkozzam. A szüleim csak egy tévés kvízműsorból tudtak Oxfordról. Tetszett nekik, hogy az Oxfordra megyek, és azzal büszkélkedtek, hogy bezzeg mások nem engedik továbbtanulni a gyerekeiket, mert szükségük van a keresetére az otthoni kiadásokhoz. Utáltam ezt, mert ostobaság volt, és nyilvánvalóan hamis. Ha nem tudták is, mi Oxford, éppoly izgatottak voltak e lehetőségigtől, mint én. Sokszor vitatkoztunk, és ilyenkor feldühödtem. Az egyik alkalommal – már nem tudom, miről volt szó – apámmal dulakodni kezdtünk. Amikor anyám közbe akart lépni, apám véletlenül orrba vágta a könyökével. *Az én orrom nem vétkes!* – fakadt ki anyám, ami akkora ostobaság volt, hogy előtött a méreg. Furcsa és igazságtalan, de máig nem múlt el teljesen. Dühít a kényszer, ami a szüleimet érte, mégis haragszom rájuk, amiért annyira magukba fogadták.

Raymond Williams „*Határvidék*” című, önéletrajzi alapú regényének főhőse egy barátjának arról beszél, hogy ami értékes benne, mind az apjától

származik. Több jellemvonásomat tulajdonítom a szüleimnek: őszinteség, megbízhatóság, rugalmas ellenálló képesség – az alapértékeket. De olyan értékek is vonzottak – élénkség, kellem, könnyedség, méltóság, előzékenység, lendület –, melyek idegenek voltak a szüleim világától – kiváltságnak számítottak. És mert a szüleim mindig keményen dolgoztak alig valamiért, sose tulajdonítottam nagy jelentőséget a kemény munkának. Apám büszke volt arra, hogy soha életében nem volt segélyen. Érettségi után, egyetemi tanulmányaim kezdete előtt egy boltban dolgoztam részidőben. Emiatt a keresetem összegével csökkentett állami támogatást kaptam, majdnem semmit. Apám úgy gondolta, jobban tenném, ha otthagynám a boltot, és inkább az állami támogatást venném fel. Nem túlzás, gyűlöltem ezért. A szüleim túlságosan egyszerűen látták a világot. A válság, nem a fellendülés éveihez illően. Én, másfelől és a kor szellemével összhangban, úgy gondoltam, *a világ tartozik nekem az élhetségével.*

A különbség élesebb lett, miután felvettek az Oxfordi Egyetem Corpus Christi Tanintézetébe, és ösztöndíjas lettem. Az otthonitól eltérő szellemi és társasági közegben egyre távolabb kerültem a szüleimtől. Számos regény szól az ösztöndíjas fiúk ezzel kapcsolatos szomorúságairól. Csak két jellemző esetet emelnék ki.

Másodévesen hazamentem a huszonegyedik születésnapomra. Anyám sütött egy tortát, apám pedig díszítést csináltatott rá. Egy nyitott könyvet a közepén jelzőszalaggal, jégkrémből. Átlósan a *Corpus Christi* felirat került alá. Oltár- vagy bálványfélének hatott, és bizonyos értelemben az is volt: a könyvek hatalmas, titokzatos erejét jelképezte. E titokzatosságot csak fokozta, hogy apám – mondani se kell – soha egyetlen könyvet nem olvasott. Az egyik nagybátyám lefényképezte ezt a tortát. A világ legbüszkébb kreációja volt – és a legszomorúbb.

Végzős évemben váratlanul hazautaztam és megjelentem a régi általános iskolámban, ahol anyám még mindig az ebédlőben dolgozott. A két egyenruhájában nyitott ajtót nekem. Könnyekre fakadtunk és összeölelkezünk. Kapaszzkodtunk egymásba, mert mindketten megsejtettük, hogy a végzettségem valahogy több lesz képesítésnél. Egyetlen gyermeke vagyok a szüleimnek, és az övékétől annyira különböző életem lesz, hogy soha nem fogom tudni elmondani, elmagyarázni nekik.

Hogy mi köze ennek az egykeséghez? Minden. Tegyük fel, van egy húgom. Hat rá a példám, egyetemre megy, és ő is az otthonitól eltérő életet kezd. Akkor családként együtt haladhattunk volna. Másfelől, ha bátyám korán abbahagyja tanulmányait, és az otthonihoz hasonló életet folytat, szorosabban kötődtem volna a régi életem világához. És mindkét esetben lett volna egy közvetítőm. Nem lettem volna csodabogár, egy felfoghatatlan, érthetetlen különnc. Azt hiszem, ha lett volna egy testvérem, aki szakközép után

kőművesként vagy villanyszerelőként dolgozik, családként jobban összetartoztunk volna. Nem úgy lettünk volna, hogy vannak a szüleim, meg az egy szem fiuk, aki Oxfordba ment és éli a fura, semmittevő életét. Merthogy a szüleim, bár kicsit korszerűbben, de a 20. század végén is megmaradtak '30-as évekbeli begubózottságukban. Egy időben – egyetemista ko-

romban és közvetlen utána – olyan könyveket vittem anyának, amelyek jól ábrázolták változóban levő életünket, megpróbáltam újságolvasóvá tenni apámat. Meghallgattattam velük néhány kedvenc zenémet, például Keith Jarrett felvételeit. Megpróbáltam változatosabb teákra, igazi kávéra, egészségesebb és finomabb ételekre szoktatni őket. Egyikhez sem volt kedvük.

Sajátos, az ösztöndíjas gyerekekre jellemző magány ez. A szörnyű igazság, hogy látszólag közelebb állok a nagyszüleimhez, mint a sajátjaimhoz. Anyai nagyapám főiskolai előadó, nagyanyám zongoratanár volt. Majdnem mindenre, ami számít abban világban, amelyben mozgok, tanulás és művelődés útján tettem szert. És a legtöbb dolog, amin felnőttem, lényegtelen.

Kivéve – és ennek jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni –, hogy a szüleimnek van humorérzéke! Szórakoztatóak. Adható-e ennél nagyobb ajándék egy gyermeknek? Türelmetlen felnőtt lévén, halálosan untat egy humortalan valaki. És nem ez az egyetlen, ami a szüleimtől jön. Mint említettem, fontos szempont volt náluk a megbízhatóság, a pontosság, a szavahihetőség. Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy aki megbízható, az unalmas és kedélytelen egyben. Diplomázás után egy rövid ideig bedőltem ennek, és vonzódtam a könnyelmű, gondatlan emberekhez. Aztán rájöttem, hogy nincs unalmasabb a hanyag, őszintétlen embereknél. Az előttem megnyílt új világ egyik előnye az volt, hogy megtapasztaltam, a kettő együtt is lehetséges: jócskán vannak szórakoztató, derűs és okos, megbízható emberek. Most, ötvenes éveim elején, jutottam el oda, hogy csak muszájból érintkezem megbízhatatlan, pontatlan emberekkel. Más okból, mint a szüleim – ők erkölcsi alapon, én a türelmetlenségből – ma már hozzájuk hasonlóan viszonyulok bizonyos megnyilvánulásokhoz. Főleg a hazugsághoz. Azt mondják, a testvérek megtanulnak hazudni a családban. Egymásról és összejátszva is. Nem tudom, így van-e, de én úgy nőttem fel, hogy szinte képtelen vagyok a hazugságra. (Más dolog a csőbe húzás, az ugratás.) A szüleim elhittették velem, hogy amíg őszinte vagyok, nem lehet baj. A való életben máig bajosan tudok valótlant állítani. És hosszú időbe telt megtanulnom ezt papíron tenni.

1987-ig nem is tudatosult bennem, hogy mennyire felszabadító tud lenni, ha a képzeletéből ír az ember. Huszonkilenc voltam, és egy olyan könyvet írtam, amely nagyrészt arra épült, ahogyan a barátaim meg én Brixtonban, Dél-Londonban élünk. Akkoriban nagy hiányát éreztem egy lánytestvérnek.

Régebben is voltam így, de nem annyira erősen. Aztán belém villant a már ezer éve nyilvánvaló és bevett dolog: ha lánytestvért akarok, akár ki is található egyet! Ilyen egyszerű. És hogy nem csupán kitalálhatok egy lánytestvért, hanem megálmodhatom a tökéleteset – olyat, akihez még szexuálisan is vonzódom. Csak annak jut eszébe ilyesmi, akinek se húga, se nővére – mondták a barátaim –, de azt hiszem, nem ártott ez a kis ingerencia a regénynek. Így vagy úgy, de működött a dolog. Soha többé nem vágytam lánytestvérré.

Szilágyi Mihály fordítása

Az indulás pillanata mindig fényes, tiszta.
Hajnali hidegtől hulló lombú fák közt,
autóút egy távoli, idegen nyelvű, mégis
ismerős város felé, sokadszor. A zene
jelenvalóvá teszi az utazás káprázatát.

TÁVOZÓBAN

Mire odaérünk, csupán egy angyali lény
uralja a várost. Egy költő, természetesen.
Dedikált kötete a táskámban. Padja
a várfal körüli sétányon.

Sokat írt erről a városról, megtépázott
zászlóként. Félúton van már, hogy fekete
zászlóból széllé váljon. De itt lebegtet
minket is a haragos tavaszi felhők alatt.
Nem tud elszakadni tőlünk, nem tudunk
elszakadni tőle.

[IDEIGLENESEN ITT MARADÓK BÚCSÚJA

*Kontra Attilától, Pick Robitól,
Tóth Imrétől, Fabó Kingától
és M-től]*

A járvány hosszú évének végén
az embereknek már elégük volt
a halálból, félelemből, betegségből.
Az arkangyalok seregét hívták kétség-
beesetten segítségül. De nem jött még
a négy lovas se, csak egyetlen angyal.
És ő sem tudott mondani semmit. Igaz,
a csend angyalának hívják. Őt már
nem veszíthetjük el.

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM és az EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT. és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (főszerkesztő-helyettes, kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (próza rovat: szenazol@gmail.com)

Lapterv és műszaki szerkesztés

SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

HEGEDŰS GYÖNGYI, KAKUK TAMÁS, MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR,
SOPOTNIK ZOLTÁN, SZILÁGYI MIHÁLY

Online

FEHÉR ENIKŐ, HEROLD RENÁTA, KERTAI CSENGER, MAKÁRY SEBESTYÉN, SZŰCS BALÁZS PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BARI KÁROLY, BUJI FERENC, CSEKE ÁKOS, DUKAY BARNABÁS, GERLÓCZY GÁBOR,
KRULIK ZOLTÁN, MONOSTORI IMRE, MUZSNAY ÁKOS, TOLNAI OTTÓ, URI ASAF

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben

Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.